

Luonnoksen valmistelu:

Hyvinvointikoordinaattori
Hyvinvoinnin edistämisen työryhmä 11.3.2025
Opetus- ja kasvatustoimen kasvun johtoryhmä 17.3.2025
Johtoryhmä 19.3.2025

Asiakirjan käsittely ja hyväksyttäminen:

Opetus- ja kasvatustalautakunta 27.3.2025
Kaupunginhallitus 7.4.2025
Kaupunginvaltuusto 5.5.2025

Hyvinvoinnin vuosittainen raportti 2024

Äänekosken kaupunki

Sisällys

Tiivistelmä	3
OSA 1: Hyvinvoinnin vuosittainen raportti 2024	4
1. Hyvinvoinnin edistämisen kokonaisuus Äänekoskella.....	4
Hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman merkitys: tietoon perustuvalla yhteiskehittämisellä ja kumppanuuksilla vaikuttavuutta hyte-työhön	6
Katsaus valtuustokauteen: ratkaisukeskeinen ilmiöpuhe innostaa asukasosallisuuteen ja yhteisöllisyyteen	8
2. Äänekosken HYTE-kerroin ja valtiosuuden lisäosa vuonna 2024.....	13
3. Vuoden 2024 hyvinvoinnin kokonaiskuva ja tulevaisuuden tiekartan luonnostelua.....	17
Paikalliset turvaverkot ja yhteistyö turvallisuuden tunteen vahvistamisessa	26
Lasten ja nuorten oppimis- ja kasvuympäristöjen turvallisuus	28
Kotoutujien hyvinvointi ja osallisuus Äänekoskella	29
Hyvät väestösuhteet ja asuinaluealähtöinen kehittäminen ulkopuolisuuden ja yksinäisyyden vastavoimana.....	31
Ikäystävällisin kunta panostaa esteettömyyteen, yhdenvertaisuuteen ja yhteisöllisyyteen yli ikärajojen.....	33
4. Vuoden 2024 hyvinvointisuunnitelman toimenpiteiden seuranta.....	38
Kuntalaisten osallisuuden ja yhteisöön kuulumisen edistämistä 2024	42
Aikuisten naisten tyttökerhon sinnikkyys mahdollisti hyvinvointihetken yhteisöllisen asumisen asukkaiden kanssa	47
Miten tulevaisuuden vapaaehtoistyötä ja asukkaiden omaehtoisuutta koordinoidaan?.....	48
OSA 2: Hyvinvointisuunnitelma 2025	50
LIITE 1. Hyvinvoinnin edistämisen tavoitteiden mittareiden seuranta 2023-2024	54
LIITE 2. Tavoitteiden seurannassa käytetty indikaattorilista	57
LIITE 3. Elintapoihin liittyviä seurattavia asioita (Keski-Suomen hyvinvointialue)	64
LIITE 4. Äänekosken kuntakortti	66

Tiivistelmä

1. Vuonna 2024 Äänekosken kaupunki asettui kaupungin nuorten puolelle ja kaikkia nuoria leimaavaa huolipuhetta vastaan. Uusien koulutilojen ja kattavien vapaa-ajan harrastamisen puitteiden lisäksi Äänekoski panosti nuorisotyöhön sekä nuorten hyvinvointia edistävään osallistavaan budjetointiin. Lisäksi avattiin Nuorten talo upeaan täysin kunnostettuun historialliseen Wahlmanin taloon. Jatkossa tarvitaan erityisesti (1) lapsilähtöistä palveluiden ja toimintakulttuurin kehittämistä, sekä (2) kuntayhteisön eri toimijoiden osallisuutta ja yhteistyötä vahvistavaa työtettä lasten ja nuorten turvallisen kasvun kannattelemiseksi.
2. Monet Äänekosken väestön terveyttä, hyvinvointia ja elintapoja kuvaavat yleiset seurattavat tilastot ovat seurantajaksolla 2022-2024 kehittyneet huonompaan suuntaan, vaikka myönteisiä poikkeuksiakin on. Negatiivinen kehitys noudattelee pääosin valtakunnallista trendiä. Verrattain suuri osa tiedoista on peräisin vuoden 2023 kouluterveyskyselystä, joten pitkälle meneviä johtopäätöksiä ei ole vielä näin lyhyellä seurantajaksolla voida tehdä. Selvää on, että väestön hyvinvointiin ja kansantauteihin liittyviä riskitekijöitä voidaan taklata vaikuttavimmin perheiden, lasten ja nuorten elintapoihin kohdistuvalla pitkántähtäimen ennalta ehkäisevällä työllä sekä vanhemmuuden tukemisella. Tulevalla valtuustokaudelle on hyvinvointisuunnitelmaa päivitettäessä syytä huomioida tarkkaan Keski-Suomen alueellisen hyvinvointisuunnitelman painopisteiden lisäksi muutkin mahdollisuudet ylikunnalliseen, maakunnalliseen ja valtakunnalliseen yhteistyöhön. Paikallisiin ja alueellisiin kumppanuuksiin esimerkiksi järjestöjen ja seurakuntayhteisöjen kanssa tulee suhtautua avoimesti.
3. Äänekosken asukasluku ja väestöennuste ovat olleet edelleen laskusuunnassa. Suuri osa Äänekosken asukkaista on iäkkäitä. Äänekosken seniorikuntalaiset itse ovat, ja haluavat jatkossakin olla, mukana edistämässä asukasosallisuutta ja elinympäristönsä ikäystävällisyyttä omalla aktiivisella toiminnallaan. Onkin tärkeää, että myös seniorikuntalaisista viestitään voimavarana ja aktiivisina elinvoiman tekijöinä - ei pelkästään hoivattavina hyvinvointialueen asiakkaina. Samalla tavoin myös nuoret ja työikäiset eläkeläiset, pitkäaikaistyöttömät, erilaiset vamma ryhmät ja pitkäaikaissairaat, kotoutujat ja muut vähemmistöt ovat asukasryhmiä, joiden potentiaali merkitykselliseen toimintaan, yhteisen hyvän tekemiseen ja yhteisöllisyyden lisäämiseen Äänekoskella tulee tunnustaa ja tunnustaa.

Taulukko: Äänekosken HYTE-kertoimen kehitys 2022-2024. HYTE-kerroin, eli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtiosuuden lisäosa, on kunnille lisäkannustin, jonka mukaisesti kuntien rahoituksen valtiosuuden suuruus määräytyy osittain niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan.

	2022	2023	2024	Muutos
HYTE-kerroin, 0 - 100 (ind. 5340)	57	55	56	+
HYTE-kerroin euroa / asukas (ind. 5341)	16,1	15,7	16,9	+
HYTE-kerroin, arvo 0 - 100 (ind. 5340)	57	55	56	+
HYTE-kerroin euroa	295 200	282 6600	314 700	+
Kunnan toimintaa kuvaavien prosessi-indikaattoreiden keskiarvo (ind. 5339)	61	61	72	+
Kunnan väestön hyvinvoinnin tilaa kuvaavien tulosindikaattoreiden keskiarvo	53	50	41	-

OSA 1: Hyvinvoinnin vuosittainen raportti 2024

1. Hyvinvoinnin edistämisen kokonaisuus Äänekoskella

Kuntalain mukaan kuntalaisten hyvinvoinnista huolehtiminen on kunnan perustehtävä. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) velvoittaa kunnan edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin. Näissä tehtävissä kunnan on toimittava yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan.

Kunnan on seurattava kuntalaisten elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä alueittain ja väestöryhmittäin. Kunnassa on raportoitava kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä valtuustolle vuosittain. Lisäksi kunnassa on valmisteltava valtuustolle valtuustokausittain hyvinvointikertomus ja -suunnitelma edellä mainituista asioista. Kunnan on toimitettava hyvinvointikertomus ja -suunnitelma hyvinvointialueelle ja julkaistava se julkisessa tietoverkossa.

Kunnan on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan. Lisäksi kunnan on tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyötä kunnassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Kunnan on myös edistettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Kunnan on osallistuttava 7 §:n 4 momentissa tarkoitettuihin neuvotteluihin.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 6 § (612/2021)

Sote-uudistuksessa sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyivät hyvinvointialueiden järjestettäväksi 1.1.2023 alkaen, mutta vastuu kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä säilyi kunnilla. Esimerkiksi sote-kustannusten kasvun hillitseminen vaatii, että hyvinvointia ja terveyttä edistetään laajalti ihmisten arkiympäristöissä. Edellytyksiä väestön hyvinvoinnille ja terveydelle luovat kunnan palveluista koulutus, liikunta-, ruoka- ja kulttuuripalvelut, kaavoitus, liikennejärjestelyt sekä monet muut kunnan tehtävät. Vuoden 2025 alussa käynnistyivät uudet työllisyysalueet, joten kuntien vastuutehtävät kuntalaisten hyvinvoinnista monipuolistuivat entisestään.

Äänekosken kaupungille on laadittu *Hyvinvoinnin edistämisen ohjelma 2023-2028*, jossa on huomioitu kansallisen lainsäädännön lisäksi myös valtakunnalliset strategiat kuten kansallinen lapsistrategia sekä kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja -periaatteet esimerkiksi lapsiin, vammaisiin ja ikääntyneisiin liittyen. Ohjelmaan kirjatun hyvinvointisuunnitelmaosion päivitys, väliarviointi ja raportointiaikataulu rakentuu alla olevan taulukon mukaisesti (Hyvinvoinnin edistämisen ohjelma 2023-2028, sivu 26). Ohjelma on laadittu vuosille 2023-2028, mutta on todettu, että sen taulukko-osa päivitetään ennen nykyisen valtuustokauden päättymistä seuraavan valtuustokauden hyvinvointisuunnitelmaksi vuonna 2025 (L612/2021 6§). Todetaan myös, että laaja hyvinvointikertomus laaditaan ohjelman tavoitteiden, toimenpiteiden sekä mittareiden pohjalta nykyisen valtuustokauden päättyttyä alkuvuodesta 2026.

Vuosi	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Vaihe	Vuosittainen raportti 2022, jonka osana konkreettiset toimenpiteet vuodelle 2023	Vuosittainen raportti 2023 sekä lyhyen aikavälin tavoitteet ja toimenpiteet vuodelle 2024	Vuosittainen raportti 2024 sekä lyhyen aikavälin tavoitteet ja toimenpiteet vuodelle 2025	Vuosittainen raportti 2025 sekä lyhyen aikavälin tavoitteet ja toimenpiteet vuodelle 2026	Vuosittainen raportti 2026 sekä lyhyen aikavälin tavoitteet ja toimenpiteet vuodelle 2027	Vuosittainen raportti 2027 sekä lyhyen aikavälin tavoitteet ja toimenpiteet vuodelle 2028
	Hyvinvoinnin edistämisen ohjelma vuosille 2023-2028	Hyvinvoinnin edistämistyön vakiinnuttaminen	Hyvinvointisuunnitelma valtuustokaudelle 2025-2029.	Laaja hyvinvointikertomus valtuustokaudelta 2021-2025	Hyvinvoinnin edistämisen ohjelmatyö seuraavalle strategiakaudelle alkaa	Seuraavan strategiakauden ohjelma + suunnitelma valtuustokaudelle 2029-2033

Yllä kuvattu Äänekosken kaupungin *Hyvinvoinnin edistämisen ohjelman* suunnitelma- ja raportointiaikataulu on ongelmallinen osin siksi, että se poikkeaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen linjauksesta (Kuva 1. alla). Lisäksi se on eritahtinen Keski-Suomen hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmapirosessin ja samalla useimpien muiden kuntien raportointiaikataulun kanssa. Keski-Suomen laaja alueellinen hyvinvointikertomus on tämän vuosittaisen raportin laatimisen aikaan keväätalvella 2025 käsittely- ja hyväksymisprosessissa. Kevään 2025 vaaleissa valittava uusi aluevaltuusto laatii ja hyväksyy alueellisen hyvinvointisuunnitelman alkavalle aluevaltuustokaudelle.

Yhdyspintatyö hyvinvointialueen kanssa on keskeinen ja lakisääteinen osa kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuita. Suunnitelma- ja raportointityön samansuuntaisuus ja -tahtisuus ovat tärkeitä siksi, että ne tuottavat selkeyttä tietovarannon hallintaan kunnassa sekä mahdollistavat enemmän synergiaetua ja vaikuttavuutta hyte-työhön yhteisten asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden sekä samalla kunnan elinvoiman edistämiseen. Näistä syistä tämä vuosittainen raportti 2024 sisältää hyvinvointisuunnitelman vain vuodelle 2025 poiketen yllä olevan taulukon aikataulusta. **Hyvinvoinnin edistämisen työryhmä ja kaupungin johtoryhmä esittävät, että laaja hyvinvointikertomus valtuustokaudelle 2021-2025 laaditaan vielä vuoden 2025 aikana, ja sen pohjalta päivitetään hyvinvointisuunnitelma uudelle valtuustokaudelle vuodesta 2026 alkaen.**

Kuva 1. Hyvinvointikertomus prosessina. THL.

Hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman merkitys: tietoon perustuvalla yhteiskehittämisellä ja kumppanuuksilla vaikuttavuutta hyte-työhön

Vaikuttavan hyvinvointityön ja laadukkaiden hyvinvointipalveluiden perusedellytys on eri tietolähteistä koostettavan hyvinvointitiedon analyysi ja hyödyntäminen paikallisiin tarpeisiin.

Hyvinvointikertomus tiivistää kunnan hyvinvointipolitiikan keskeiset johtopäätökset, käytetyt resurssit ja yhteistyön hyvinvointialueiden kanssa sekä väestön terveyden ja hyvinvoinnin tilan. Lisäksi käsitellään väestöryhmien terveys- ja hyvinvointieroja sekä hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavien tekijöiden muutoksia. Laaja valtuustokausittainen hyvinvointikertomus sisältää myös yhteenvedon palvelujärjestelmän toimivuudesta sekä ennaltaehkäisevän toiminnan kustannuksista ja vaikutuksista kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

Hyvinvointisuunnitelmalla johdetaan, kehitetään ja ohjataan kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä. Hyvinvointisuunnitelma on valtuustokausittainen kunnan strategia, jossa kuvataan hyvinvoinnin edistämiseen pyrkivät tavoitteet ja toimenpiteet.

Hyvinvointityön tietovarannon avulla:

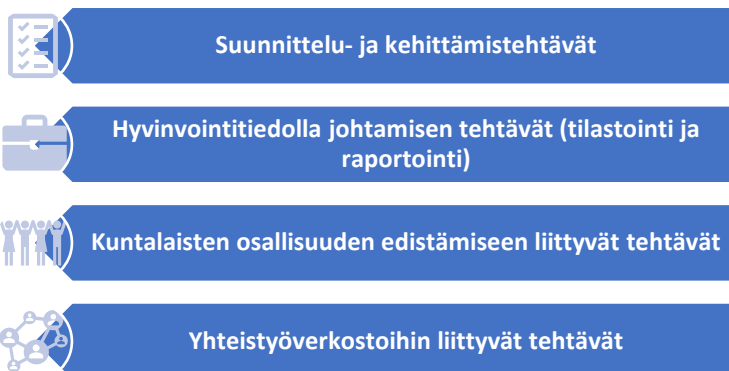
- ✓ Kunnassa tunnistetaan ja tunnustetaan paremmin tosiasiat väestön hyvinvoinnin tilasta ja väestökehityksestä, käytettävissä olevista resursseista ja kehittämistarpeista.
- ✓ Lisätään paikallisten toimijoiden yhteistä ymmärrystä ja tilannekuvaa, jotta havaitaan missä on yhteisiä toiminnan kehittämisen ja toimenpiteiden kohdentamisen paikkoja.
- ✓ Voidaan huomata esimerkiksi jääkö jokin toiminta-alue ilman riittävää huomiota ja kohdentamista.

- ✓ Arvioidaan yhdessä hyvinvoinnin edistämisen toimenpiteiden tuloksia, tiedolla johtamisen prosesseja ja rakenteita pyrkimyksenä kehittää hyvinvointitiedon laatua.
- ✓ Tehdään kuntayhteisölle viestinnän avulla näkyväksi, mitä on yhdessä saatu aikaan, mikä voi auttaa sitouttamaan uusia toimijoita hyte-työhön.
- ✓ Tunnistetaan jäävätkö jotkin kuntalaisryhmät syrjään osallisuudesta, kyetään tietoisemmin asettamaan hyvinvointieroja loiventavia ja ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä ja kohdentamaan niitä haavoittuvien ryhmien osallisuutta vahvistavasti.
- ✓ Hahmotetaan eri toimijoiden yhdyspintoja, päästään sopimaan työnjaosta ja resurssien yhdistämisestä yhteisten päämäärien saavuttamiseksi.
- ✓ Kehitetään kumppanuuksiin ja asukkaiden omaehtoiseen tekemiseen perustuvaa toimintakulttuuria sekä solmitaan tarkoituksenmukaisia kumppanuussopimuksia asukkaiden, yhteisöjen ja muiden toimijoiden kanssa.

Äänekoskella vuonna 2022 perustettu hyvinvointikoordinaattorin laaja ja poikkihallinnollinen tehtävä päätettiin sijoittaa opetuksen ja kasvun toimialalle. Vuonna 2024 toteutunut tehtävän vakinaistaminen voi tuoda hyvinvoinnin edistämistyön ja asukasosallisuuden kehittämiseen pitkäjänteisyyttä myllerryksessä olevassa toimintaympäristössä, jossa tapahtuu monia paikallisia ja laajempia yhteiskuntapoliittisia uudistuksia.

Hyvinvointikoordinaattori vastaa hyvinvointityön tietovarannosta, johon perustuen voidaan vahvistaa kunnan omien palveluiden ja kuntalaisia osallistavien toimintojen asiakas- ja asukaslähtöisyyttä. Tietovarannon avulla on mahdollista tunnistaa väestöstä erilaisia asukasryhmiä, vahvistaa toiminnan yhteiskehittämistä ja palvelumuotoilua. Äänekosken kaupungin Hyvinvoinnin edistämisen ohjelma nojaa kaupunkistrategiaan 2022-2028, jossa todetaan, että se ”toteuttaa kaupunkistrategiaansa rohkean avoimesti ja osallistamalla asukkaat mukaan toteuttamaan hyvää elämää”.

Hyvinvointikoordinaattorin keskeiset tehtäväkokonaisuudet:

Asukkaat ovat saattaneet vielä toistaiseksi mieltää Äänekoski-ilmion ennen kaikkea kaupungin infraan liittyvien investointitukien hakemiseksi - tai vaihtoehtoisesti ”palvelutoiveiksi”, joita kaupunkiorganisaatio toteuttaa. Ilmiöideoiden kuvaus ei ehkä riittävän selvästi vinkkaa siitä, että ehdottaa voisi myös vaikkapa yksinäisyyden ja osattomuuden ehkäisemiseen tai terveellisten elämäntapojen omaksumiseen liittyvien sosiaalisten innovaatioiden kehittelyä ja omatoimiseen toteuttamiseen jollakin asuinalueella.

Jotkut asukkaat eivät ehkä halua antaa hyviä ideoitaan muille, vaan haluavat toimia itse, omaehtoisesti. Ja miksi vaivautua ilmiantamaan eteenpäin idea, jonka toteuttaminen ei maksa mitään, mutta antaa itselle niin paljon, että sen haluaa tehdä itse?

Millaista sitten on vaikuttava ilmiöpuhe?

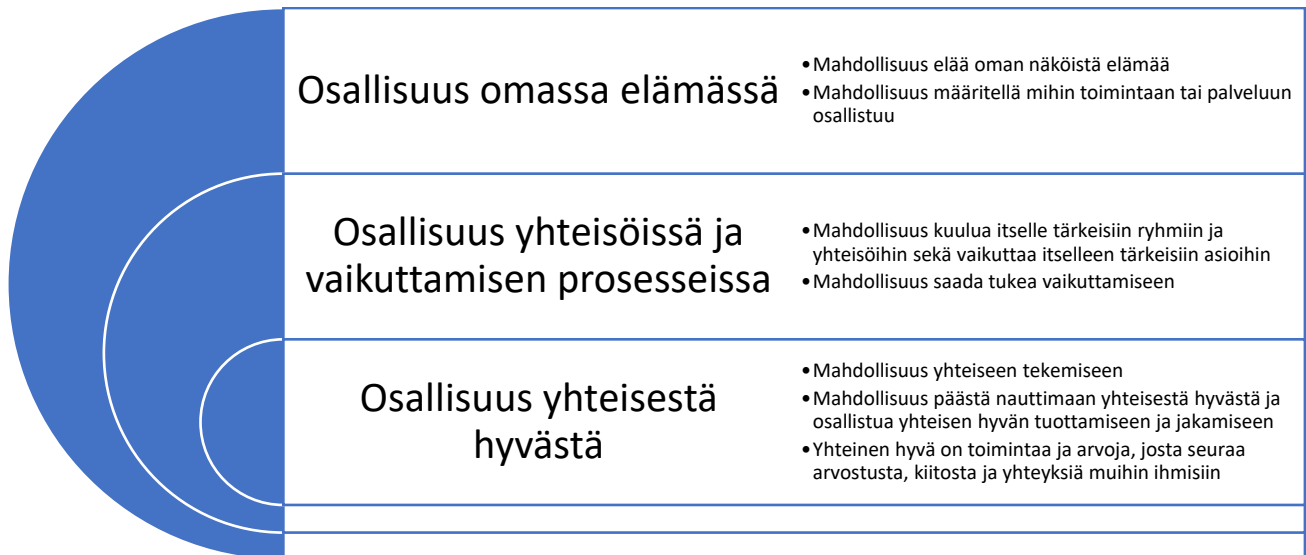
- Lisää ihmisten mahdollisuutta vaikuttaa
 - omaan elämäänsä
 - yhteisiin asioihin ja omaan yhteisöön
 - yhteiseen hyvään
- Käynnistää jonkinlaisen muutoksen
- Vastaa aitoon tarpeeseen
- Ratkaisee jonkin ongelman
- Synnyttää ja vahvistaa positiivista ilmiötä

Ensin rakennetaan yhteinen tilannekuva ja toimintasuunnitelma, jossa toimijat hahmottavat yhteiset tavoitteensa, muuntavat huolen rohkeudeksi ja ”kehittäväksi asenteeksi”, joiden avulla muutosta voidaan yhdessä alkaa tehdä. Isot ongelma-alueet eivät tunnu liian raskailta ja lannistavilta, kun toimijat löytävät toisensa ja niiden kohdentamaton huoli ja turhautuminen, energia ja resurssit voidaan sitoa yhteen.

Kumppanuuden avulla voidaan yhdistää paikallisten toimijoiden erilaisia resursseja:

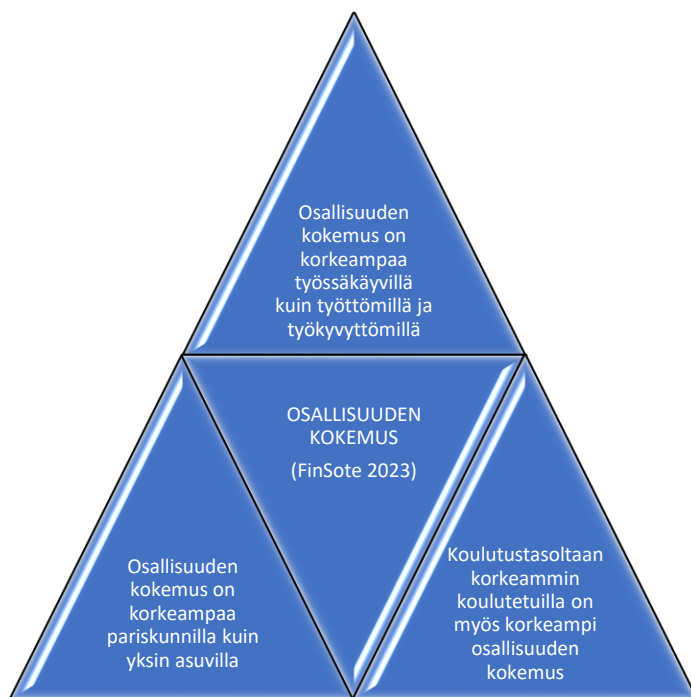
- taloudellisia resursseja, kuten verovaroja ja yksityistä rahaa
- vapaaehtoistyötä
- eri näkökulmia samaan asiaan
- erilaista osaamista ja ammattitaitoa
- paikallistuntemusta
- kontakteja
- keinoja tavoittaa eri kohderyhmiä

Ilmiöpuhe voi siten olla myönteistä, paikallisyhteisöä vahvistavaa ja eteenpäin vievää voimaa, vaikka se koskisi jotain huolestuttavaa, kielteistä ilmiötä. Myönteistä ilmiöpuhetta ja konkreettisia ratkaisuja eteenpäin vieviä ilmiötekoja voi muodostua vaikkapa jonkin jaetun huolenaiheen, kuten koululaisten lisääntyneen vapetuksen eli sähkösavukkeiden käytön tai älylaitteiden käytön vähentämiseksi. Omaehtoisiin ilmiötekoihin johtaa yhdessä tunnistettu tavoite ratkaista tai lievittää ongelmaa yhdessä.

Kuva 2. Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Lähde: THL.

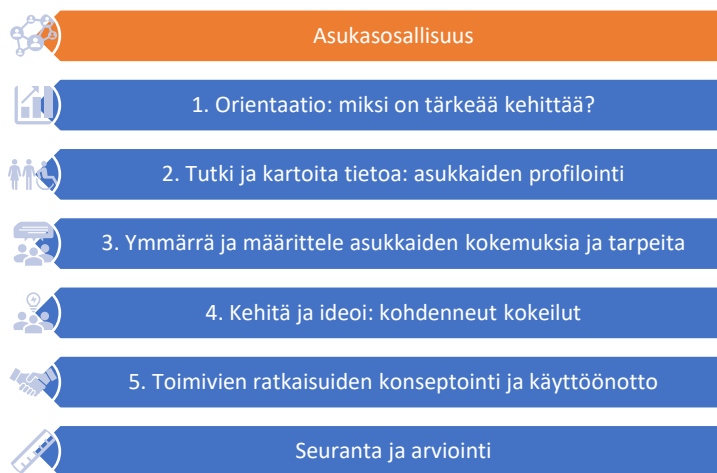
Ilmiötekojen avulla voi muodostua esimerkiksi jonkin asukasryhmän näkökulmasta kokemusta porukkaan kuulumisesta, merkityksellisyydestä ja hyödyksi olemisesta. Kuntalaisista onkin hyvä pyrkiä tunnistamaan erilaisia kohderyhmiä ja tarvittaessa priorisoimaan eri ryhmiä toimenpiteiden kohteeksi, jotta palvelujärjestelmään ja hyvinvoinnin edistämisen toimenpiteisiin saadaan parempaa yhdenvertaisuutta ja vaikuttavuutta. Kuten kaikessa palvelutoiminnassa, myös asukasosallisuutta lisäävien toimenpiteiden ja asiakaslähtöisten hyvinvointipalveluiden kehittämisessä tarvitaan monimenetelmäistä työkalupakkia.

Limingan kunnassa toteutetussa selvityksessä havaittiin, että asukkaiden osallisuuskokemukseen vaikuttavat esimerkiksi kunnan viranhaltijoiden ja päättäjien fyysinen ja henkinen läsnäolo kylillä, asiakaspalvelun laatu sekä viestinnän toimivuus. Havaintojen perusteella todettiin, että osallistamisen näkökulmasta paras kombinaatio on virallisten ja säännöllisten rakenteiden ja arkipäivän kokeiluiden, jalkautumisen ja sujuvan vuorovaikutuksen yhdistelmä. *Yksittäisten menetelmien tai toimintamallien sijasta kunnissa on tärkeää tarkastella osallisuutta systemaattisesti laajemmin ennakoiden ja osana erilaista kehittämistä.* (Kelhä 2020.)

Osallisuuden edistämiseen kannattaa siis panostaa jatkossakin, mutta suunnitelmallisesti ja koordinoitusti, vaikuttavuuteen pyrkien. Yksi Äänekoskellakin usein kuultu palaute kuntalaisilta on, että kaupungin henkilöstön, asiantuntijoiden ja johdon näyttäytymistä muiden paikallisten järjestämissä tilaisuuksissa arvostetaan. Asukkaat siis arvostavat, että kuntaorganisaation henkilöstö osallistuu itse, ja näyttää siten arvostustaan yhteisöjen toiminnalle.

Erilaisten asukasryhmien tunnistaminen ja profilointi sekä asiakasosallisuuteen perustuvat kokeilut ja erilaisten toimenpiteiden harkittu kohdentaminen parantavat yhdenvertaisuutta hyvinvoinnin edistämisessä. On tärkeää huomioida erityisesti, että ajantasaisinta ja vaikuttavaa kokemus- ja ilmiötietoa asukkaiden hyvinvoinnista muodostuu luontevasti palveluihin ja asiakastyöhön liittyvissä kohtaamisissa - on vain haluttava ja osattava hyödyntää sitä. Tätä tietoa ei vielä ole toistaiseksi Äänekoskella juurikaan kanavoitu osaksi hyte-tietovarantoa, eikä siten hyvinvointisuunnitelmia ja hyvinvointikertomuksia. Mutta hyvinvointisuunnitelmassa on sisään leivottuna siemeniä, joilla tällaiseen uudenlaiseen toimintakulttuuriin pyritään.

Esimerkkejä hyvän arjen kannattelusta sekä asiakaslähtöisestä, ennaltaehkäisevästä ja hyvinvointieroja lievittävästä yhteiskehittämisestä jo löytyy, kuten esimerkiksi Äänekosken ruokapalveluiden kehittäminen koulujen ja päiväkotien kanssa. Toiminnan lähtöajatuksena on, että kaikki aikuiset lasten ja nuorten ympärillä osallistuvat ruokakulttuurin kehittämiseen ja arvostamiseen. Keskeiset edistysaskeleet Äänekoskella hyvän ravitsemuksen edistämisessä vuonna 2024 olivat kaikille kouluille myönnetyt Kouluruokadiplomit.¹

¹ Lähteet: <https://maistuvakoulu.fi/ideat/makuraati/> ja <https://www.kouluruokadiplomi.fi/>

Ruokapalveluhenkilökunnan ja koululaisten arkisista kohtaamisista sai esimerkiksi alkunsa ajatus, että maanantain ja perjantain ruokalistat rakennetaan niin, että lapset voivat ”tankata” itsensä kylläisiksi maistuvaa ja ravitsevaa ruokaa. Ruokapalvelun työntekijät ovat kouluilla tehneet havaintoja, että maanantaisin ruokaa kuluu todella paljon muihin päiviin verrattuna. Ruokapalveluhenkilökunta on saattanut kuulla lasten toteavan, että viikonloppuna ei oikeasta ateristiä välttämättä ole takeita. Ruokapalvelut suunnittelevat nykyisin ruokalistaa tämän kokemustiedon pohjalta. Hyvä osoitus myös siitä, että kaupungin työntekijät voivat omassa työssään olla ratkaisukeskeisten ilmiötekojen ”arjen sankareita”.

Henkilökunta ohjaa opetushenkilöstön kanssa koululaisia annostelevaan lounaansa lautasmallin mukaan, jolloin puolet lautasesta täytetään kasviksilla, neljäsosa perunalla, riisillä tai pastalla ja neljäsosa pääruoalla. Kaikki koululaiset annostelevat ruokansa itse, joten ravitsemuksellisten tavoitteiden toteutuminen riippuu paljolti siitä, mitä koululainen lautaselleen valitsee.

Koulujen tähderuoka jaetaan sitä tarvitseville äänekoskelaisille. Suolahden Työttömät ry hakee tähderuokan jakoon arkisin Suolahden yhtenäiskoululta. Kuntouttavan työtoiminnan väki hakee Koulunmäen yhtenäiskoulun tähderuokan maanantaista torstaisin. Ääneseudun Ilona ry hakee tähderuokan Äänekosken lukiolta. Uusin kumppani vuonna 2024 oli vapaaseurakunta. **Yhteistyökumppaneiden kanssa kaupungilla on kirjalliset sopimukset.**

Päivittäistä palautetta kouluruuasta voi antaa ruokailutiloihin sijoitetuilla QR-koodilomakkeilla tai palautelaatikkoon. Nuorisopalveluiden toteuttamien kyselyiden kautta saatujen toiveiden perusteella on toteutettu toiveruokaviikkoja. Keväällä käynnistyy koululaisten osallisuutta edelleen monipuolistava Makuraati -työryhmä kaupungin suurimmalla yhtenäiskoululla Koulunmäellä. Makuraadin tavoitteena on vuoropuhelun kehittäminen oppilaiden, henkilökunnan ja ruokapalvelun välillä. Makuraati tulee kokoontumaan 1-2 kertaa vuodessa. Siihen kuuluu edustajia oppilaista, henkilökunnasta ja ruokapalvelun toimijoista.

Toinen hyvä esimerkki lupaavasta asukkaiden hyvinvointia pitkällä tähtäimellä edistävästä yhteiskehittämisestä on Äänekosken kävelyn ja pyöräliikenteen edistämishjelma 2025-2035, joka valmistui vuonna 2024. Ohjelman lähtökohtina ovat olleet kaupungin strategia sekä muut kaupunkia koskevat linjaukset, kävelyn ja pyöräilyn nykytilanne Äänekoskella sekä asukkaiden ja eri toimijoiden näkemykset ja toiveet liittyen kävelyn ja pyöräliikenteen edistämiseen. Ohjelman yhteydessä toteutettiin kaikille avoin kysely, johon saatiin 86 vastausta. Vastaajien yleisimmin mainitsevat syyt pyöräilyyn ja kävelyyn olivat positiiviset vaikutukset kuntoon ja hyvinvointiin. Sen sijaan reittien huono kunto ja kunnossapito koettiin yleisimmiksi esteiksi pyöräillä. Kävelyn esteistä yleisimmin mainittu oli tavaroiden kuljettamisen hankaluus. Myös päättäjille suunnatusta kyselystä saatiin lisätukea edistämistyöhön. 65 prosenttia vastaajista katsoi, että kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen tulisi varata erillinen määräraha. Kyselyiden tuloksia hyödynnettiin ohjelman tavoitteiden ja toimenpiteiden suunnittelussa.

2. Äänekosken HYTE-kerroin ja valtionosuuden lisäosa vuonna 2024

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa, eli HYTE-kerroin, on kunnille lisäkannustin, jonka mukaisesti kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osittain niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Vaikka osa asukkaista on sote-palveluiden asiakkaita, he säilyvät edelleen myös kunnan asukkaana. Hyvä arki, osallisuus ja kokonaisvaltainen hyvinvointi rakentuvat eläkeläisillä ja pitkäaikaistyöttömillä suurelta osin aivan tavallisista asioista, eli osallisuudesta omassa kotikunnassa ja lähiyhteisöissä. Sote-palveluiden saavutettavuus toki vaikuttaa hyvää arkeen, joten on kunnan etu seurata, miten sen asukkaiden palvelut on hyvinvointialueella järjestetty ja tarpeen mukaan puuttua epäkohtiin.

HYTE-kertoimen laskennassa käytettäviä indikaattoreita on yhteensä 21. Lisäosan suuruus määräytyy kahdenlaisten indikaattorien perusteella: (1) toimintaa kuvaavista prosessi-indikaattoreista ja (2) tuloksia kuvaavista tulosindikaattoreista.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kahden vuoden välein keräämiä kunnan eri toimialojen prosessitiedoilla hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä (TEA) selvitetään esimerkiksi toimenpiteitä, resursseja ja poikkihallinnollisia toimintakäytäntöjä. Samalla TEAvisari tarjoaa tukea ja tietoa kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveydenedistämistoiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Työkalun avulla voi hakea tietoja ja vertailla kunnan tai hyvinvointialueen tilannetta koko maahan kaikkiaan seitsemällä eri toimialalla.

Prosessi-indikaattorit (15 kpl) mittaavat nykytilannetta ja kuvaavat minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on. Nykyiset indikaattorit mittaavat kunnan hyte-työn johtamista, seurantaa, arviointia, resursseja, kuntalaisten osallisuuden edistämistä ja käytäntöjä. Tärkeänä on myös työn pitkäjänteisyys ja suunnitelmallisuus.

Prosessi-indikaattoreita on seuraavilla toiminnan osa-alueilla:

1. peruskoulut (4 yksittäistä indikaattoria)
2. liikunta (5 yksittäistä indikaattoria)
3. kuntajohto (5 yksittäistä indikaattoria)
4. kulttuuri (1 yksittäinen indikaattori)

Siksi tiedolla johtamisen ja raportoinnin sisäisten prosessien kuvaaminen ja seuranta sekä vastuu- ja varahenkilöiden nimeäminen kannattaa huolehtia organisaatiossa kuntoon, jotta esimerkiksi henkilöstön vaihtuvuus tai hallinnolliset uudistukset eivät turhaan vaarantaisi niiden laadukasta toteutumista. Alla oleva Äänekosken kaupungin TEAviisari-tulosten pidemmän aikavälin vuosivertailu toimialoittain tekee näkyväksi eri syistä tapahtunutta vaihtelua kunnan omassa toiminnassa.

Pisteet	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Kaikki sektorit	68	64	65	70	71	68	70	71	67	68	70	67
Kuntajohto	..	76	..	73	..	89	..	85	..	60	..	75
Perusopetus	..	63	..	64	..	59	..	71	..	71	..	69
Lukiokoulutus	77	..	87	..	77
Ammatillinen koulutus
Liikunta	75	..	56	..	64	..	60	..	74
Hyvinvointialueet
Kulttuuri	..	64	..	75	..	68

Alla olevassa taulukossa 1 nähdään Äänekosken kaupungin hyte-kertoimen kehitys viimeksi kuluneiden kolmen vuoden aikana. HYTE-kertoimen perusteella vuosittain maksettavien valtionosuuksien määrä on pysynyt kutakuinkin samana, mutta pieni nousu kertoimessa ja Äänekosken saamassa HYTE-lisäosan euromäärässä on kuitenkin tapahtunut vuonna 2024. Kunnan omaa toimintaa mittaavien prosessi-indikaattoreiden keskiarvo on kohonnut selvästi. Sen sijaan väestön hyvinvointia kuvaavat tulosindikaattorit ovat vuodessa valuneet laskusuuntaan.

Lähemmässä tarkastelussa huomataan, että varsinkin liikunnan edistämistä kuvaavat mittarit ovat parantuneet selvästi edellisistä mittaustuloksista, mutta myös kuntajohdon prosessit ovat kehittyneet hyvään suuntaan. THL arvioi HYTE-kertoimeen vaikuttavien prosessi-indikaattorien soveltuvuutta määräajoin uudelleen, joten ei voida tuudittautua siihen, että indikaattorit pysyvät samana vuodesta toiseen - yllätyksiä voi tulla.

Äänekoskelaisten hyvinvoinnin tilan kehitys näyttää huolestuttavalta näiden muutaman vuoden 2024 tulosindikaattorin vertailuluvun pudotuksen perusteella. Jos tulosindikaattoreiden suunta jatkuu, sillä tulee olemaan pienentäviä vaikutuksia myös valtionosuuksiin. Tarkemmat johtopäätökset tilanteesta ja sen vaatimista toimenpiteistä on kuitenkin tehtävä huolellisemman ja laaja-alaisemman tilasto- ja kokemustiedon analyysin pohjalta.

Sekä kaupungin toteuttamien hyvinvoinnin edistämisen toimenpiteiden vaikuttavuus että kaupungin valtionosuuksien pitäminen kohtuullisella tasolla edellyttää kaikesta huolimatta tiedolla johtamisen liittyvän sisäisten prosessien systemaattista ja pitkäjänteistä kehitystyötä, laadunvarmistusta ja seurantaa.

Taulukko 1. Äänekosken HYTE-kertoimen kehitys, kunnan oma toiminta (prosessi-indikaattorit) ja kuntalaisten hyvinvoinnin tila (tulosisindikaattorit) 2022-2024 (Lähde: Sotkanet 25.2.2025)

	2022	2023	2024	Muutos
HYTE-kerroin, 0 - 100, ind. 5340	57	55	56	↗
HYTE-kerroin euroa / asukas (ind. 5341)	16,1	15,7	16,9	+
HYTE-kerroin, arvo 0 - 100 (ind. 5340)	57	55	56	+
HYTE-kerroin euroa	295 200	282 6600	314 700	+
Kunnan toimintaa kuvaavien prosessi-indikaattoreiden keskiarvo (ind. 5339)	61	61	72	↗
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä (ind. 5317)	96	0	0	
Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit (ind. 5316)	88	83	83	
Kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus (ind. 5309)	96	100	100	
Kunnan palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja, (ind. 5335)	100	100	100	
Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista (ind. 5331)	100	100	100	
Kunnan tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa arvioidaan valtuustokausittain kunnan hyvinvointi- ja terveystavoitteiden toteutuminen (ind. 5330)	100	100	100	
Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille (ind. 5327)	100	100	100	
Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä (ind. 5333)	100	100	100	
Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä (ind. 5328)	0	0	100	↗
Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen (ind. 5321)	100	100	100	
Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnyksiä (ind. 3984)	0	0	0	
Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa (ind. 5323)	0	0	100	↗
Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin (ind. 5320)	0	0	100	↗
Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa, (ind. 5313)	32	4	4	
Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuneista muutoksista (ind. 5336)	0	0	0	
Kunnan väestön hyvinvoinnin tilaa kuvaavien tulosisindikaattoreiden keskiarvo	53	50	41	↘
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat (ind. 5304)	64	52	47	↘
Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä (ind. 5308)	45	66	46	↘
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi (ind. 5301)	36	47	47	
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat (ind. 5306)	61	47	26	↘
Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25-64-vuotiaat (ind. 5307)	54	43	34	↘
Ylipaino, skaalattu HYTE-kerroinindikaattori (ind. 5303)	57	44	44	

Sisäisten prosessien kehittämisestä koitua toinen hyöty on, että tietoon perustuva johtaminen mahdollistaa sekä (1) kuntaorganisaation sisällä että (2) yhteistyökumppaneiden kanssa yhteisen tilannekuvan ja ymmärryksen asukkaiden hyvinvoinnin vaikutuksesta kaupungin elinvoimanäkymille. Luetettavaan dataan ja tutkittuun tietoon perustuessaan yhteinen keskustelu helpottaa myös faktojen tunnustamisesta sekä tulevaisuutta ennakoivaa otetta päätöksentekoon. Kun tunnetaan oman alueen asukkaiden tarpeet ja tunnistetaan muiden paikallisten toimijoiden osaaminen ja resurssit hyte-työhön, voidaan sopia kumppanuuksista, eli yhdistää resursseja ja tehdä työnjakoa muiden toimijoiden kanssa.

Yhdistämällä kansallisten tutkimusten ja hyte-indikaattoreiden tuottamaan tietovarantoon laadullista paikallisesta kokemus- ja ilmiötiedosta kertyvään laaja-alaiseen viestiin, toimenpiteiden kohdentaminen onnistuu paremmin ja toiminnan vaikuttavuus kasvaa.

Moniaineksiseen ja -kanavaiseen tietovarantoon perustuva hyvinvointisuunnittelu on mahdollisuus varmistaa asukkaiden yhdenvertaisuutta päätöksenteossa sekä Äänekosken kaupunkistrategian keskeisten arvojen - **tasapuolisuuden, oikeudenmukaisuuden ja kestävyys toteutumista**. Nykytilanteessa on kuitenkin todettava, että ehkä keskeisin este yhdenvertaisuuden lisäämisen tiellä on datan määrän räjähdysmäinen kasvu, joten organisaatiossa tarvitaan työntekijöiden osaamisen ja tiedonhallinnan järjestelmien päivittämistä.

Esimerkiksi asukkaiden hyvinvoinnin ilmiöihin ja hyte-työn toimintaympäristön muutokseen liittyvää ilmiöpuhetta käydään vuosittain Äänekoskella kymmenissä erilaisissa työryhmissä ja foorumeissa. Lisäksi on esimerkiksi satoja erilaisia hyte- ja sote-järjestöjä, seuroja kyläyhdistyksiä. Kaupungin hallinnossa ja eri toimialoilla kerätään palautetta ja asukaskokemuksia lukuisten erilaisten kyselyiden ja osallistamisen menetelmien avulla. Kaikki tämä tuottaa arvokasta dataa, tiedon raaka-ainetta, joka jää kuitenkin hyvin pitkälle hyödyntämättä, koska sen kokoaminen ja analysointi on hyvin työlästä. Hyvin pitkälle manuaalisesti, puutteellisilla tai vanhentuneilla työvälineillä ja osaamisella tehtävä työ puolestaan hidastaa tiedolla johtamisen prosesseja ennen päätöksentekoa merkittävästi.

Esimerkiksi tiedon nostaminen hyvinvointikertomukseen on nykyisellään hajanaista, jopa sattumanvaraista - tai vaihtoehtoisesti pitäydytään lakisääteiseen minimisisältöön. Hyte-tiedolla johtamisen ja hyvinvointisuunnitelmatyön tueksi tarvitaan pikaisesti lisää tiedonhallinnan digitaalisia resursseja, esimerkiksi tekoälysovelluksia, sekä niiden käyttöön liittyvää ohjeistusta. Kustannusten hillitsemiseksi tätä työtä olisi hyödyllistä tehdä tiiviisti yhdessä hyvinvointialueiden kanssa, sillä toistaiseksi kunnat ja hyvinvointialueet tekevät edelleen tahoillaan hyvin paljon päällekkäistä työtä eritahtisesti ja riittämättömällä yhteisellä koordinaatiolla.

3. Vuoden 2024 hyvinvoinnin kokonaiskuva ja tulevaisuuden tiekartan luonnostelua

Paikallinen hyvinvointipolitiikka oli vuonna 2024 monissa kunnissa, myös Äänekoskella, hyvinvointialueen siirtymävaiheen, työllisyysalueuudistuksen valmistelun, kuntatalouden tasapainottamisen, yleisen taloudellisen taantuman sekä erilaisten ulkoisten turvallisuuskriisien ja sisäisen turvallisuuden ilmiöiden sävyttämää tasapainoilua.

Kuntien ja hyvinvointialueiden lakisääteiset neuvottelut ovat vielä kehitysvaiheessa (612/2021, § 7). Keski-Suomen hyvinvointialue järjesti vuoden 2024 Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen -neuvottelut kuntaryppäinä. Äänekoski osallistui yhdessä Hankasalmen, Konneveden ja Laukaan kanssa pidettyyn neuvotteluun syyskuussa. Neuvottelujen aikana jaettiin kuntakohtaiset katsaukset asukkaiden hyvinvointiin ja tässä aluvussa olevissa taulukoissa on esitelty Äänekosken hyvinvoinnin kuntakortin tietoja. Lisäksi keskusteltiin toimenpiteistä ja yhteistyöstä kolmen kehittämisen kärjen näkökulmasta liittyen perhekeskustoimintamalliin, seniorikeskustoimintamallin kehittämiseen sekä hyvinvointitarjottimen hyödyntämiseen kunnissa.

Vuoden 2024 isoimpia Äänekoskella paikallisesti puhuttaneita hyvinvointi-ilmiöitä olivat korkeiksi kohonneet työttömyysluvut sekä huoli nuorista, erityisesti nuorten ilkeistä ja häiriökäyttäytymisen näkökulmasta.

Vuosi 2024 päättyi Äänekoskella Keski-Suomen ja koko maan mittakaavassa korkeisiin työttömyyslukuihin. Äkillisiin muutoksiin toimintaympäristössä on reagoitu ripeästi ja painokkaasti valtionhallintoon vaikuttamalla.

Kuva 3. Työttömyysprosentin kehitys Äänekoskella vuonna 2024.

Myös nuorisotyöttömien määrä kasvoi Äänekoskella hieman. 18-24-vuotiaita oli vuoden 2024 lopussa työttömänä 22,6 prosenttia, kun heidän osuutensa oli vuoden 2023 lopussa 22,3 prosenttia työvoimasta. (Sotkanet.)

Äänekosken turvallisuustilanteen huonontuminen käy ilmi poliisin häiriöindeksistä, joka on poliisin työväline kaupunkien turvallisuustilanteen seurantaan. Siihen lasketaan julkisilla

paikoilla kirjatut henkirikokset, pahoinpitely- ja seksuaalirikokset, ilkivaltarikokset ja näiden yritykset. Äänekosken häiriöindeksiluvussa on Keski-Suomen kaupungeista suurin kasvu alkuvuodesta viime vuoteen verrattuna.²

Keski-Suomen kaupunkien häiriöindeksi:

- **Äänekoski 1-6/2024: 219,0 (1-12/2023 54,2)**
- Jämsä 1-6/2024: 223,1 (1-12/2023 172,2)
- Jyväskylä 1-6/2024 153,1 (1-6/2023 188,6)
- Saarijärvi 1-6/2024 33,7 (1-12/2023 37,9)
- Keuruu 1-6/2024 23,9 (1-12/2023 204,3)
- Viitasaari 1-6/2024 14,2 (1-12/2023 38,6)

Turvallisuuteen liittyen on syytä nostaa vielä erikseen esille vuoden 2023 kouluterveyskyselyn tuloksista erityisesti tyttöjen ja nuorten naisten kokemukset väkivallasta ja häirinnästä. Esimerkiksi 8. ja 9. luokan oppilaista sekä lukion ja ammattioppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista todella moni - lähes puolet - oli kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua vuoden aikana. Tulokset ovat samansuuntaisia kuin koko maassa ja koko Keski-Suomen hyvinvointialueella. Hyvin moni lapsi ja nuori ilmoitti kokeneensa myös vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä tai henkistä väkivaltaa vuoden aikana. Myös näiden väkivallan muotojen kokemukset olivat tytöillä huomattavasti yleisempiä kuin pojilla.

Taulukko 2. 8. ja 9. luokan oppilaista kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten henkistä väkivaltaa vuoden aikana.

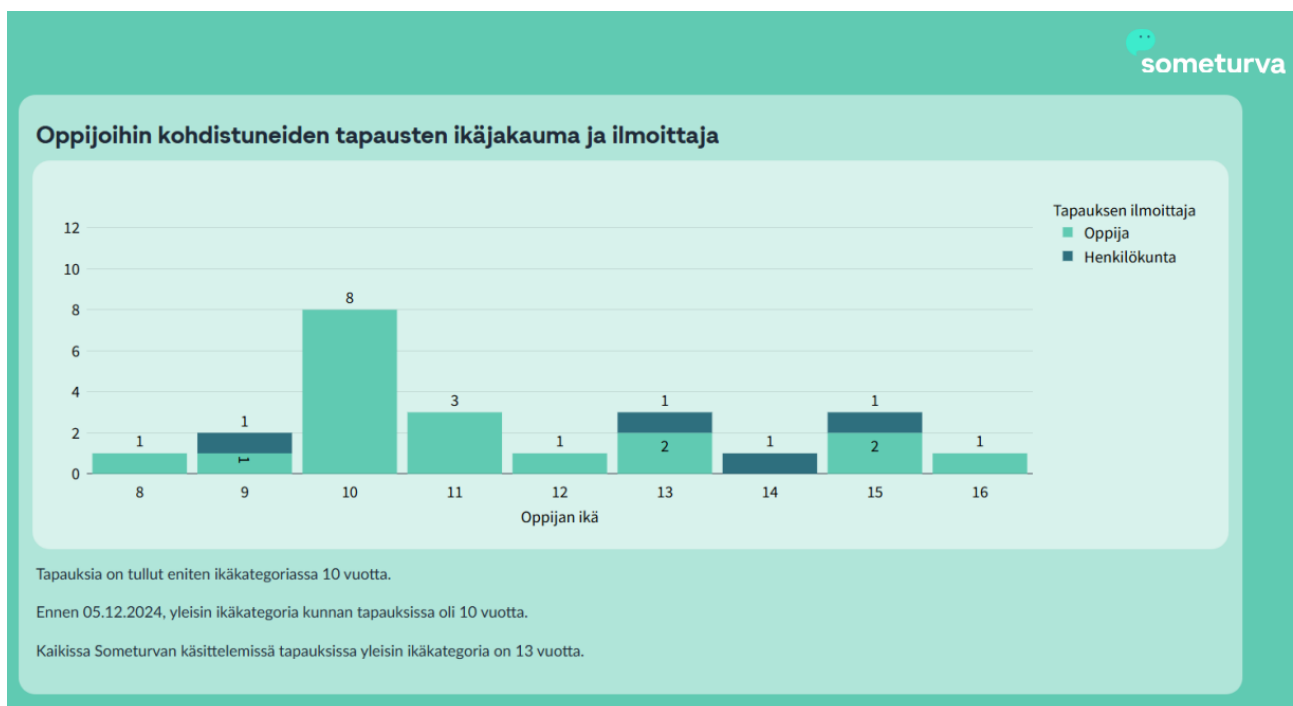
		2021 (%)	2023 (%)
Koko maa	pojat	19,3	17,2
	tytöt	42,5	42,4
	yhteensä	31,3	30,2
Keski-Suomen hyvinvointialue	pojat	17,3	16,7
	tytöt	37,7	39,5
	yhteensä	27,7	28,2
Äänekoski	pojat	16,4	15,3
	tytöt	31,3	45,1
	yhteensä	23,8	30,3

Yleisenä vaikutelmana on, että nuoriin liittyvässä julkisessa huolipuheessa oli mukana vanhempien asukkaiden närkästyneisyyttä nuorten röyhkeyden lisääntymisestä. Tämän

² Lähde: Äänekosken turvallisuustilanteessa raju pudotus - aiempaa turvattomampaa on myös Jämsässä <https://yle.fi/a/74-20099250> (viitattu 21.1..)

puolestaan erilaisista kaupunkiorganisaatiolle kohdistetuista palautteista päätellen koettiin aiheuttavan yleistä turvattomuutta ja asukasviihtyvyyden heikentymistä. Julkisuudessa käydyin nuoria leimaavan kuntalaiskeskustelun varjoon jää monia hiljaisempia ilmiöitä, kuten nuorten ahdistuneisuus ja heidän kokemansa verkkoväkivalta tai muu lähisuhdeväkivalta.

Verkossa tapahtuva rikollisuus, häirintä ja epäasiallinen käytös on lapsille, nuorille ja kouluille nykyisin iso hyvinvointiin vaikuttava ilmiö. Someturva-vuosiraportin 2024 mukaan alakouluikäisten ilmoittamissa tapauksissa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten määrä on noussut edellisvuodesta. Vuoden 2024 osalta noin puolet alakoululaisten kohtaamista rikostilanteista verkossa oli lapsen kohdistuvia seksuaalirikoksia. Pahoinpitely- ja alistusvideoihin liittyviä avunpyyntöjä on tullut kaiken ikäisiltä peruskoululaisilta, eniten 11-14-vuotiailta. Äänekoskelta ei ole ollut saatavilla tarkempaa tilastotietoa. Äänekosken kouluissa on käytössä Someturva-sovellus, mutta sen käytön seurantaa tai tilastoja vuoden 2024 osalta ei ole tarkemmin hyödynnetty tätä hyvinvointiraporttia varten.

Kuva 4. Ote Someturva Äänekoski -ohjausryhmän tapaamisen 10.3.2025 -aineistosta.

Vuosien 2021 ja 2023 kouluterveyskyselyn tulokset osoittivat, että Äänekosken nuorten kokema yksinäisydentunne oli lisääntynyt erityisesti yläkouluikäisillä tytöillä (2021: 17,3 %, 2023: 29,4 %). Tytöt kokivat yksinäisyyden tunnetta poikia selvästi yleisemmin kaikissa ikäryhmissä ja poikien kokema yksinäisyyden tunne oli hieman pienentynyt kaikissa ikäryhmissä alakoulusta toiselle asteelle.

Lapsiin, nuoriin ja vanhemmuuden tukeen täytyy panostaa, mihin tarjoaa hyvät mahdollisuudet kunnan kontolle sote-uudistuksen jälkeen jääneiden sivistyspalveluiden sekä vapaa-aika-, elinvoima-, kaupunkirakenne- ja työllisyyspalveluiden laadukas ja asiakaslähtöinen toteuttaminen.

Väki vähenee ja vanhenee Äänekoskella. Lapsia syntyy entistä vähemmän, väestön kokonaismäärä supistuu ja vanhusväestön suhteellinen osuus kasvaa. Selvitäkseen

tulevaisuudessa kunnan on nähtävä kaikenikäisten ja -kuntoisten asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen myös elinvoimakysymyksenä. On välttämätöntä, että myös eläkkeellä olevien työ- ja toimintakykyä alentaviin pahoinvoinnin kierteisiin pyritään tarttumaan mahdollisimman varhain ja ennaltaehkäisevästi. Toisaalta suurten ikäluokkien, vireän ja toimintakykyisen eläkeläisväestön aktiivinen toimijuus, osallistuminen ja vaikuttaminen yhteisöjen toimintaan tulee tunnustaa arvokkaana ja vaalittavana yksilön omaa ja lähiyhteisöjen hyvinvointia vahvistavana resurssina.

	Äänekoski	Keski-Suomi	Huomioita
Väestömäärä	17 971	273 271	2023 tiedot
Väestöennuste 2030 ja 2040	13 994 / 13 736	160 792 / 154 568	Ikäryhmittäinen ennuste Väestökehitys - Keski-Suomi ennakoi (keskisuomi.fi)
Ikärakenne 2024		https://info.keskisuomi.fi/	
Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä	14 %	14,6 %	
16-64-vuotiaiden osuus väestöstä	56 %	60,80 %	
65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä	30 %	24,60 %	

Merkityksellisyyskokemusten lisääminen, syrjäytymisen ja osattomuuden ehkäisemiseen liittyvien ratkaisujen mahdollistaminen vähempiosaisille on entistäkin tärkeämpää tilanteissa, joissa väestö supistuu, talous ei kasva ja työmarkkinat eivät vedä.

	Äänekoski	Keski-Suomi / Koko maa	Indikaattori
Koulutustasomittain 2022	314	387,20 / 391,30	ind. 180
Huoltosuhte, demog. 2023	78	64,60 / 61,9	ind. 761
Taloudellinen huoltosuhte 2022	168,1	145,9 / 129,6	ind. 182
Sairastavuusindeksi, ikävakioidu 2022	110,1	101,6 / 100,0	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5641

Hyvinvointitiedon näkökulmasta Äänekosken erityispiirteenä voidaan nykyisellään pitää yhtäältä melko suuria hyvinvointieroja ja alueellista pirstaleisuutta sekä tehdasyhdyskuntien ja kuntaliitosten historian kautta polarisaation ja ”vastakkainasettelujen” näkökulmia. Toisaalta on mahdollista muotoilla sama asia toisin: tavallisten äänekoskelaisten enemmistö voi edelleen hyvin - ja näissä hyvinvoivissa asukkaissa on paljon potentiaalia.

Äänekoskella voidaan suunnata tulevaisuuteen siten, että pirstaleisuuden ja polarisaation aiheuttamien uhkakuvien sijaan valitaan näkökulmaksi Äänekosken paikallisyhteisöjen tarkasteluun myös Äänekosken alueella asuvan väestön kulttuurinen moninaisuus. Paikallisia elinympäristöjä rikastuttavat muun muassa vahvat ja omaleimaiset kyläidentiteetit, erilaiset

vähemmistöt tai uusäänekoskelaiset kotoutujat. **Asuinaluelähtöinen kehittäminen ja yhteistyön vauhdittaminen myös kylien ja asuinalueiden kesken on hyvä ottaa keinovalikoimaan, jotta estetään - ja lievitetään - asuinalueiden sisäistä ja välistä eriytymistä.**

Työ ja toimintakyky	Äänekoski	Hyvinvointialue/ Koko maa	Indikaattori
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä 2022	11	7,3 / 8,3	ind. 3219
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä 2023	2	2,7 / 2,4	ind. 234
Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15-64-vuotiaista (2023)	5,5	5,4 / 4,2	Yhteinen vähimmäistieto ind. 3071
Työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16-64-vuotiaista 2023	8,2	5,7 / 5,2	ind. 2424
Työttömien terveystarkastukset, % työttömistä 2023	8	9,2 / 8,3	ind. 5274
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä (2023)	2,2	2,1 / 2,6	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5097
Työkyvyttömyysindeksi, ikävakioitu (2022)	134,6	108,3 / 100,0	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5663
Omaishoidon tuella kotona hoidettavat 75 vuotta täyttäneet vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä (2023)	5,1	4,3 / 4,1	Yhteinen vähimmäistieto ind. 3262

Äänekoskella on suhteellisen suuria määriä työikäisiä, nuoriakin, ihmisiä työmarkkinoiden ulkopuolella. Pitkäaikaistyöttömyyttä ja erilaisia työ- ja toimintakykyyn liittyviä rajoitteita on koko maahan ja muuhun hyvinvointialueeseen verraten varsin paljon.

Valtakunnallisesti toteutetussa tuoreessa *Sukupolvi*barometrissä (2025) todetaan hätkähdyttävästi, että lähes puolet suomalaisista ei oman arvionsa mukaan pysty hyödyntämään täysimääräisesti voimavarojaan ja potentiaaliaan. Surullista kenties on, että 25-34-vuotiaista yli puolet kokee näin. Avovastauksissa nuoret aikuiset kertovat arjen kuormituksen sekä esimerkiksi kiireen ja mielenterveyden haasteiden syövän voimavaroja. Nuorten aikuisten voimavarojen heikkous havaittiin myös E2 Tutkimuksen vuosittaisessa suomalaisten arvoja ja asenteita tarkastelevassa katsauksessa (Pitkänen ym. 2024).

PYLL on kansainvälisesti laajasti käytetty hyvinvoinnin ja terveyden mittari, joka kuvastaa väestön ennen aikaisesti menetettyjä elinvuosia keskittyen erityisesti niihin kuolinsyihin, jotka olisivat olleet ennaltaehkäistävässä.

PYLL-indeksillä voidaan havaita, että Suomessa hyvinvointialueiden välillä on erittäin suuria väestön terveyden ja hyvinvoinnin eroja. Jokaisen alueen onkin ensiarvoisen tärkeää tuntea omat heikkoutensa ja vahvuutensa, sillä vain tilanteen syvällisesti tuntemalla voidaan resurssit kohdentaa tehokkaimmin sinne, missä niistä on eniten hyötyä. **Äänekoskella menetettyjen**

elinvuosien määrä on suurempi kuin koko maassa tai Keski-Suomen hyvinvointialueella yleisesti.

Taulukko 3. Menetetty elinvuodet (PYLL) ikävälillä 0 - 80 vuotta / 100 000 asukasta (ind 3138)

		2022	2023
Koko maa	miehet	7461	7370
Koko maa	naiset	3955	4024
Koko maa	yhteensä	5745	5736
Keski-Suomen hyvinvointialue	miehet	7717	7868
Keski-Suomen hyvinvointialue	naiset	3807	4106
Keski-Suomen hyvinvointialue	yhteensä	5823	6046
Äänekoski	miehet	7952	6916
Äänekoski	naiset	4419	6195
Äänekoski	yhteensä	6249	6550

Jo vuoden 2023 Hyvinvoinnin vuosittaisessa raportissa todettiin, ettei valtuustokaudelle 2021-2025 oltu määritelty seurattavia ja valtuustolle vuosittain raportoivia mittareita väestön elintavoista. **Tämän raportin 2024 Liitteeseen 3 on listattu erityisesti lasten ja nuorten elintapoihin liittyviä indikaattoreita ja seurattavia asioita, joita myös Keski-Suomen hyvinvointialue seuraa.** Lista koostuu lukuisista kansallista ja alueellista vertailua mahdollistavista, parittomina vuosina kouluterveyskyselyssä kerättävän tietovarannon indikaattoreista. Sen sijaan työikäisten ja ikääntyneiden elintapoja koskevaa kansallista tilastodataa ei Äänekosken kokoisesta kunnasta ole saatavissa, joten täysi-ikäisten kuntalaisten elintavoista on pyrittävä jatkossa raportoimaan laadullista paikallisen kokemustiedon pohjalta.

Elintapoihin vaikuttavia, yhdessä hyvinvointialueen kanssa kehitettäviä hyte-työn alueita ovat ehkäisevä päihdetyö, lähisuhdeväkivallan ehkäisy, turvattomuuden ja yksinäisyyden lievittäminen, elämäntapaohjaus sekä avoin päivä- ja perhekeskustoiminta. Vuoden 2025 alusta alkaen vahvistetaan seniorikeskustoimintamallin kehittämistyötä yhtenä kärkenä. Nämä mainitut kokonaisuudet kytkeytyvät Keski-Suomen alueellisen hyvinvointisuunnitelman 2024-2025 painopisteisiin, jotka ovat (1) arjen turvallisuuden edistäminen, (2) mielen hyvinvoinnin edistäminen, mukaan lukien ehkäisevä päihdetyö sekä (3) liikunnallisen elämäntavan edistäminen.

Tiivis ja samansuuntainen yhdyspintatyö hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimenpiteiden suunnittelussa on jatkossa hyvinvointialueen kanssa järkevää, koska kuten tässä alaluvussa sivuilla 23-25 ja raportin liitteissä esitellyt tilastotiedot arjen turvallisuudesta, mielen hyvinvoinnista ja liikunnallisesta elämäntavasta osoittavat, on Äänekosken väestön hyvinvoinnissa ja elintavoissa on huolestuttavia lukuja kaikkiin näihin painopisteisiin liittyvissä indikaattoreissa.³

³ Äänekosken hyvinvoinnin kuntakortti 2024. Luonnos 16.9.2024. Liitteet 1-3.

Arjen turvallisuus	Äänekoski	Hyvinvointialue / koko maa	Indikaattori
Kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	16,4 15,3 3,8 9,2	14,0 / 15,8 11,3 / 12,3 5,1 / 6,9 7,0 / 7,6	Yhteinen vähimmäistieto ind. 4890, 4956, 4958, 4957
Oppilaitoksen fyysiset työolot häirinneet opiskelua, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	25,5 8 4,5	21,9 / 25,6 8,0 / 10,9 10,7 / 13,1	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5368, 5370, 5369
Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalveluksessa) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä (2022)	23,7	16,5 / 14,7	Yhteinen vähimmäistieto ind 5387
Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta (2023)	121,3	97,0 / 91,8	Yhteinen vähimmäistieto ind 3037
Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä asuntoväestöstä (2023)	44,8	45,0 / 45,3	Yhteinen vähimmäistieto ind 237
Liikunnalliset elämäntavat	Äänekoski	Hyvinvointialue / Koko maa	Indikaattori
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. ja 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky (2023)	45,8 53,9	34,4 / 37,0 37,9 / 40,1	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5477, 5478
Liikunnan edistäminen kunnissa - TEA, pistemäärä 2022	56	70/72	ind. 4094
Ylipainon (ml. lihavuuden) yleisyys (%) 2 - 6 sekä 13-16 -vuotiailla (2022)	21,9 26,1	Koko maa 19,1 ja 24,8	Yhteinen vähimmäistieto ind. 3231, 3235
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä, % alueen kouluista (2022)	96	81/70	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5317
Kuolleisuus tapaturmisiin kaatumisiin ja putoamisiin 65 vuotta täyttäneillä / 100 000 vastaavan ikäistä (2022)	-	110 / 90	Yhteinen vähimmäistieto ind. 3971
Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luo oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	34,4 32,7 21,6	33,0 / 38,0 32,2 / 38,8 22,5 / 31,4	Yhteinen vähimmäistieto ind 3904 ind 3938 ind 3923

Mielen hyvinvointi	Äänekoski	Hyvinvointialue / koko maa	Indikaattori
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	23,6 14,8 13,5	20,6 / 21,4 15,7 / 18,0 17,8 / 21,1	Yhteinen vähimmäistieto ind. 328 ind 346 ind 337
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. luokan sekä lukion 1. ja 2. luokan oppilaista (2023)	82 63,1 66,2 70	86,0 / 85,1 66,8 / 65,7 69,4 / 66,2 70,5 / 66,9	Yhteinen vähimmäistieto ind 4811 ind. 4700 ind 4701 ind 4702
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18-34-vuotiaat, % vastaavankäisestä väestöstä (2023)	3,5	1,9 / 1,8	ind. 5032
Erittäin heikko osallisuuden kokemus % 8 ja 9 luokan oppilaista (2023)	13,5	11,7 / 12,3	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5680
Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, 8. - 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. luokan opiskelijoista, lukion 1. - 2. vuoden opiskelijoista (2023)	28,3 25 23,2	26,0 / 26,6 25,7 / 28,6 23,3 / 25,2	Yhteinen vähimmäistieto ind. 286, 3931, 3916
Kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	19,3 29,4 28,2	23,6 / 22,5 27,0 / 25,0 28,8 / 25,3	Yhteinen vähimmäistieto ind. 4715, 4716, 4717
Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	10,4 18,9 8,9	6,8 / 7,7 17,7 / 18,2 4,7 / 7,2	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5362 ind 5364 ind 5363
Kulttuurin edistäminen kunnissa - TEA, pistemäärä 2023	64	65/71	ind. 4224

Viime vuosina lasten ja nuorten fyysinen kestävyyskunto sekä kehon liikkuvuus on vähentynyt valtakunnallisesti. Tähän tilanteeseen Opetushallitus on kehittänyt fyysisen toimintakyvyn mittaus- ja palautejärjestelmä MOVE!n, jonka tarkoituksena on kannustaa lasten ja nuorten omatoimiseen fyysisestä toimintakyvystä huolehtimiseen. Perusopetuksessa MOVE! on suunnattu 5. ja 8. luokkalaisille ja tuloksia käytetään laajojen terveystarkastusten yhteydessä annettaessa elintapaohjausta oppilaille ja heidän huoltajilleen. Laskennassa on huomioitu kaikki fyysisen toimintakyvyn osa-alueet.⁴

⁴ Lisätietoa fyysisen toimintakyvyn summaindikaattorista: <https://www.sotkanet.fi> (indikaattorit 5477 ja 5478)

Äänekoskella MOVE!-mittauksen kokonaistuloksessa ei vuonna 2024⁵ tapahtunut merkittävää heikennystä millään osa-alueella pojilla tai tytöillä edelliseen ikäluokkaan verrattuna.

Tästä huolimatta yhä noin 40 prosenttia ikäluokasta saa mittaustuloksen (40 % / 49,3 %), joka ilmentää heidän fyysisen toimintakykynsä olevan mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla. Koko Keski-Suomen hyvinvointialueen kuntien oppilaista heikossa fyysisessä kunnossa oli viime vuonna jonkin verran Äänekoskea pienempi määrä oppilaista, kuten myös koko maassa. Vastaavat vuoden 2023 vertailuluvut olivat Äänekosken kannalta selvästi heikommät, jolloin Äänekoskella heikossa fyysisessä kunnossa oli mahdollisesti 45,8 ja 53,9 prosenttia kaikista oppilaista. Silloin vastaavat luvut Keski-Suomessa olivat 34,4 / 37,0 prosenttia ja koko maassa 37,9/ 40,1 prosenttia.

Äänekoski 2024:

Luokka / Klass	Pojat / Pojkar	Tytöt / Flickor	Yhteensä / Totalt
5. luokka/5. klass	45.8 %	34.3 %	40 %
8. luokka/8. klass	45.2 %	53.6 %	49.3 %
molemmat luokat/båda klasserna	45.6 %	42.3 %	43.9 %

Keski-Suomen hyvinvointialue 2024:

Luokka / Klass	Pojat / Pojkar	Tytöt / Flickor	Yhteensä / Totalt
5. luokka/5. klass	33.5 %	30.8 %	32.2 %
8. luokka/8. klass	39.8 %	41.9 %	40.8 %
molemmat luokat/båda klasserna	36.5 %	36 %	36.3 %

Koko maa 2024:

Luokka / Klass	Pojat / Pojkar	Tytöt / Flickor	Yhteensä / Totalt
5. luokka/5. klass	36.5 %	35.2 %	35.8 %
8. luokka/8. klass	38 %	42.8 %	40.4 %
molemmat luokat/båda klasserna	37.2 %	38.8 %	38 %

Kun eri työryhmissä on keskusteltu Äänekosken nuorten MOVE!-tuloksista ja ylipäätään näkemykset mittauksen tulosten luotettavuudesta vaihtelevat. Varsin yleinen näkemys on, että oppilaat eivät suhtaudu testeihin tosissaan eivätkä ne siten kerro koko totuutta heikosta fyysisestä kunnosta. Toisaalta tilanne on oletettavasti samansuuntainen muissakin kunnissa ympäri Suomen.

Voidaankin kysyä, onko äänekoskelaisten koululaisten suhtautuminen MOVE!-testeihin muuta maata kielteisempi tai vähättelevämpi, vai kertooko tulos ainakin osatotuuden siitä, että heikkokuntoisia on jossain määrin enemmän? Kiinnitämmekö riittävästi huomiota Nuorten osallisuuteen ja kokemukseen mittausten ja toiminnan merkityksellisyydestä?

⁵ Move!-mittaustulokset Äänekoski 2024: https://a3s.fi/move2024_kuntaraportit/aanekoski992_move2024.pdf (ladattu 15.1.2025)

Äänekoskella on aloitettu vuoden 2024 lopulla kehittämisprosessi, jossa kouluissa halutaan kerryttää ja hyödyntää paikallista hyvinvointitietovarantoa - ja hyödyntää sitä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia edistämässä pitkäjänteisesti. Työ on vasta alussa, mutta jatkossa voidaan pyrkiä esimerkiksi toimenpiteiden kohdentamiseen eri kohderyhmille räätälöiden.

Syksyllä 2024 päädyttiin siihen, että toteutetaan testit keväällä 2025 viikoilla 16-17. Näin tulokset ovat kouluterveydenhoitajilla käytettävissä, kun kesällä 2025 järjestetään oppilaiden terveystarkastuksia. Sovittiin, että kevään 2025 aikana toteutetaan liikuntaa opettavien opettajien yhteisiä kehittämispalavereita, jotta saadaan mittausten sisällöllisiä asioita vietyä kaikille vuosiluokille, osaksi koulujen arkea. Jatkossa kehitetään prosessia lisäämällä nuorten ja perheiden osallisuutta. Yhteistyökumppaneina on tarkoitus huomioida prosessin edetessä esimerkiksi paikalliset liikuntaseurat ym. yhdistykset ja yhteisöt.

Paikalliset turvaverkot ja yhteistyö turvallisuuden tunteen vahvistamisessa

Äänekosken väestö on ilmaissut laajaa tukea tällaiselle heikommista huolehtimiseen perustuvalla hyvinvointipolitiikalla. Kaupunkistrategiassa muotoiltujen lupauksen pitämällä on merkitystä myös hyvälle väestösuhteille, asukkaiden turvallisuuden tunteelle ja yhdenvertaisesti yhteistä hyvää rakentavalle paikalliskulttuurille.

Strategiakyselyyn vastanneista asukkaista noin 40 prosenttia nosti Äänekosken tärkeimmiksi kehittämiskohteiksi hyvinvoinnin edistämisen ja syrjäytymisen ehkäisemisen.

Siksi aiomme tulevaisuudessa panostaa hyvän elämän ja aidon osallistumisen mahdollisuuksiin.

Lähde: Äänekoski-ilmiön internetsivut
<https://ilmio.aanekoski.fi/fi/ilmiomittari#hyvaelama>

Kuntaliiton tutkimuksessa (2024) kuntalaiset listaavat viisi kaikkein tärkeintä asiaa hyvässä kotikunnassa tai -kaupungissa seuraavaan järjestykseen: 1. turvallisuus, 2. hyvä asuinympäristö, 3. hyvä asunto, 4. perhe ja muut läheiset sekä 5. luonnonläheisyys.

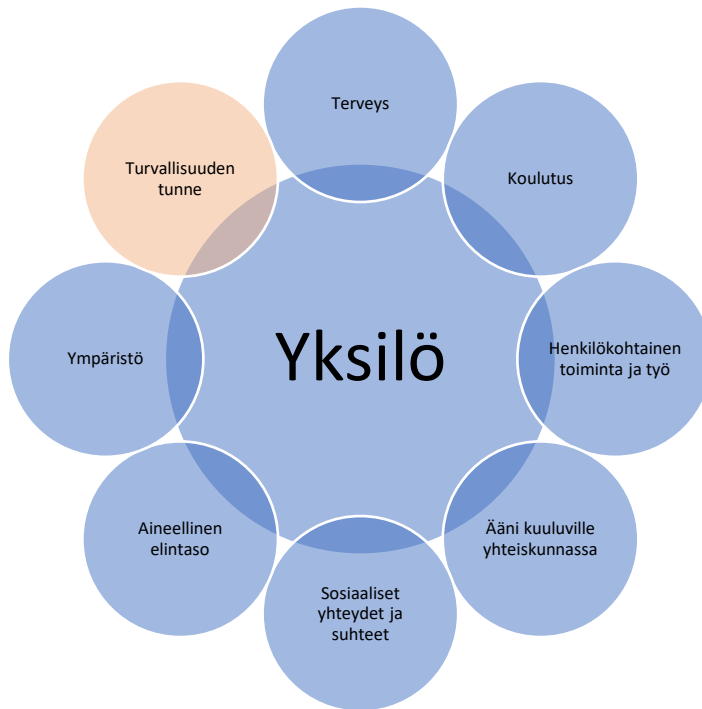
Kotikunnan turvallisuutta pidetään tärkeimpänä tekijänä ikäryhmästä tai muista yksilöominaisuuksista riippumatta, mutta eniten turvallisuuden tärkeyttä korostavat lapsia, omaista ja/tai kotia hoitavat (92%), naiset (83%), lapsiperheelliset (82%), 30-39 -vuotiaat (81%) ja työntekijät (80%). (Pekola-Sjöström 2024).⁶ Kuntalaistutkimuksen kysymyksenasettelu on erittäin yleinen, eikä avaa sitä, miten vastaajat ”turvallisuusilmiöön” suuntautuvat. Mutta oletettavasti se heijastelee yleisestä yhteiskunnallisesta ilmapiiristä, jota leimaavat erilaiset ulkoiset turvallisuusuhat ja kriisit sekä palveluita ja hallintoa koskevat uudistukset.

Stiglitzin komissio on nimennyt hyvinvoinnin ja terveyden ulottuvuuksia ihmisen ja yksilön näkökulmasta. Yksi keskeinen hyvinvoinnin osa-alue on **turvallisuuden tunne**. Turvallisuuden

⁶ Kuntaliiton Kuntalaistutkimus: Kuntalaisten näkemyksiä erilaisten asioiden tärkeydestä hyvässä kotikunnassa, jossa kysymyksenmuotoilu: Miten tärkeänä pidät seuraavia asioita hyvässä kotikunnassa/kotikaupungissa? Tulokset touko-kesäkuussa 2024 toteutetusta Kuntaliiton kyselystä, jossa vastaajina oli 10 500 kuntalaista 46 tutkimuskunnassa.

tunne on olotila, jossa omaa elämäntilannetta, ympäristöä tai muita ihmisiä ei koeta uhkaaviksi tai pelkoa aiheuttaviksi tekijöiksi.

Turvallisuuden tunteeseen liittyy kokemus tilanteen ennustettavuudesta ja sen jatkuvuudesta ihmisen kannalta hyväksyttävällä tavalla. Turvallisuuden tunnetta lisää tieto siitä, että tukea ja apua on saatavilla tarvittaessa. Turvattomuuden tunne aiheuttaa stressiä ja ahdistuneisuutta ja sitä kautta heikentää psyykkistä terveyttä.

Kuva 5. Yksilön hyvinvoinnin osa-alueet (Stiglitzin komissio).⁷

Koetulla hyvinvoinnilla tarkoitetaan hyvää henkistä tilaa, joka sisältää kaikki ihmisen elämää koskevat kielteiset ja myönteiset arvioinnit sekä ihmisen omien kokemusten herättämät reaktiot. Koettu elämänlaatu ja onnellisuus ovat subjektiivisen hyvinvoinnin ilmentymiä.

Avain kuntalaisten koetun hyvinvoinnin ja myös turvallisuuden tunteen rakentamiseen löytyy arjen yhteyksissä ja yhteisöissä kuten luottamusta herättävissä palveluissa ja hallinnollisissa prosesseissa, joissa asukkaat ja kuntaorganisaation toimijat kohtaavat toisiaan. Palvelukohtaamisia tapahtuu esimerkiksi päiväkodeissa, kouluissa, työllisyyspalveluissa, kirjastoissa, uimahalleissa, yrityspalveluissa tai kaavoituksessa.

Kohtaamisten laatuun, turvallisuuden ja luottamuksen kokemukseen vaikuttaa, miten asukas-asiakas tulee kuulluksi, nähdyksi, ymmärretyksi ja kohdelluksi. Koetaanko kohtelu oikeudenmukaisena, reiluna ja yhdenvertaisena? Onnistuuko päättäjät, työntekijät tai viranhaltijat edistämään asukkaiden luottamusta ”systeemiin” niin, ettei luottamus koko yhteiskunnan instituutioon murene? Entä kykeneekö asukas itse arvostamaan vuorovaikutusta ammattilaisen tai päättäjän kanssa?

Hyvään hallintoon, palveluiden ja kohtaamisten laatuun sekä turvallisuuteen panostaminen on tärkeää myös siksi, että laadukasta työtä kuntalaisten palveluiden tekevät työntekijät, johtajat

⁷ Minna Lohtander, Heli Hätönen, Juha Katainen, Tornbjörn Lundkvist, Timo Siira ja Anne-Marie Hovi: Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri 11/2021. Sosiaali- ja terveysministeriö. Luettu (25.2.2025).

ja päättäjät voisivat hyvin, saisivat työrauhan ja mahdollisuuden kokea työn imua ja merkityksellisyyttä.

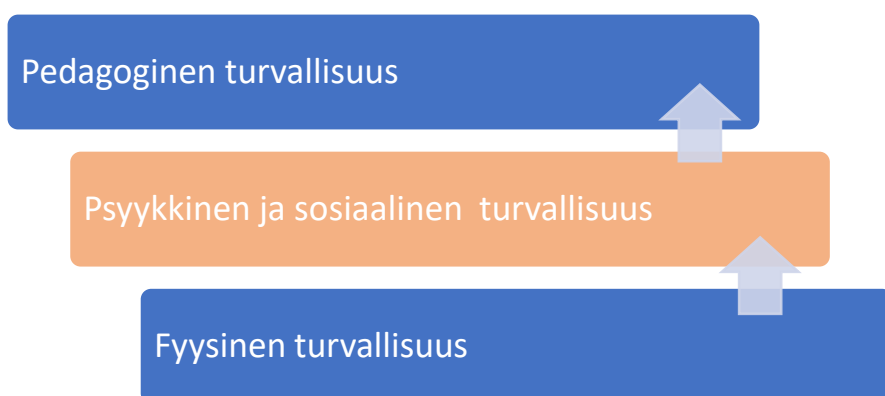
Myös kunnan alueella toimivien **paikallista pysyvyyttä** ja jatkuvuutta muutoksen keskellä edustavien yhdistysten, seurojen, seurakuntien, yritysten, naapurustojen ja yksittäisten kuntalaisten toiminta on tärkeää kuntalaisten hyvinvoinnin kokemukselle. Esimerkiksi asukasyhteisöjen kohtaamispaikat symboloivat tuttua ja turvallista sekä sitovat yhteistyöhön ja paikallisten turvaverkkojen luomiseen.

Julkispalveluiden digitalisoituessa ja lähipalveluverkon supistuessa esimerkiksi asukasyhdistykset, potilas- ja vammaisjärjestöt, työttömien yhdistykset ja eläkeläisjärjestöt vahvistavat arjen turvaverkkoa ikääntyneelle ja muista syistä työmarkkinoiden ulkopuolella elävälle väestölle. Kuntalaisten turvallisuuden tunteisiin ja yhteisöjen muutoskestävyyteen vaikuttaa, miten kunta onnistuu solmimaan kumppanuuksia muiden toimijoiden kanssa ja luomaan pohjaa yhteisten tavoitteiden löytämiselle ja asukkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi.

Lasten ja nuorten oppimis- ja kasvu ympäristöjen turvallisuus

Opetusala on yhteiskuntamme toimijoista suurin, jos mittarina käytetään siihen osallistuvien ihmisten määrää. Vuonna 2019 yli 3200 oppilaitoksessa opiskeli 1,84 miljoonaa ihmistä ja oppilaitoksissa työskenteleviä opettajia oli liki 70 000. Lisäksi oppilaitoksissa työskentelee huomattava määrä opetusta tukevaa henkilöstöä.

Oppimis- ja kasvu ympäristöjen yhteisöissä vallitseva turvallisuuden kokemus on edellytys kasvulle, oppimiselle ja osallisuudelle, joten opetuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäjän on tarjottava oppijoille turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö. Turvallisuutta kasvu- ja oppimisympäristöissä on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti ja jatkuvasti parannettavana kohteena, sillä se, koetaanko koulut tai päiväkodit turvallisiksi vai turvattomiksi työ- ja kasvu ympäristöiksi, heijastuu koko hyvinvointiyhteiskuntaan lyhyellä ja pitkällä aikavälillä.⁸

Kuva 6. Kokonaisturvallisen oppimisympäristön osatekijät (Rikander & Hyyti 2019)⁹.

⁸ Näkökulmia oppilaitosturvallisuuteen - osa 1: Turvallinen oppimisympäristö | Henri Rikander <https://sites.tuni.fi/tamk-julkaisut/pedagogiset-ratkaisut/nakokulmia-oppilaitosturvallisuuteen-osa-1/> (viitattu 25.2.2025)

⁹ Rikander, H. & Hyyti, J. 2019. Turvallisuusosaaminen oppilaitoksen arjessa -opintojakso. Tampereen ammattikorkeakoulu 2019. Luettu 11.11.2020. <https://moodle.amk.fi/course/view.php?id=325>

Kokonaisturvallisuuden osatekijät ovat

1. **Fyysinen oppimisympäristö**, joka on rakennettu oppimista varten ja tukee opetuksen tavoitteita, sisältöä ja oppimisprosessia (rakennukset, opetustilat ja oppimateriaalit). Fyysiseen oppimisympäristöön kuuluu myös tietoturva, erilaisten tapaturmien ja väkivallantekojen ennaltaehkäisy.
2. **Psyykinen turvallisuus**, joka kytkeytyy vahvasti oppilaitoksen toimintakulttuuriin eli siihen, miten oppilaitoksessa turvallisuuteen suhtaudutaan, miten erilaisiin häiriö- ja poikkeamatilanteisiin reagoidaan tai miten kiusaamistilanteet tai oppilaan kokemaa seksuaalinen häirintä käsitellään hänen siitä ilmoittaessa. Psyykkisesti turvallinen oppimisympäristö on kannustava, välitön ja luottamusta herättävä.
3. Oppijan näkökulmasta **sosiaalinen turvallisuus** tarkoittaa sitä, että hän voi työskennellä mielekkäässä vuorovaikutuksessa sekä opettajan että muiden oppijoiden kanssa. Kuuluminen osaksi ryhmää sen aktiivisena jäsenenä mahdollistaa erilaisten vuorovaikutusaloitteiden esittämisen ilman, että aloitteiden esittäjän tarvitsi pelätä siitä syntyviä kielteisiä seurauksia.
4. Opetuksen ohjaus, ohjeiden selkeys, kannustava palaute ja oppijan taitotason mukaiset tehtävät vaikuttavat **pedagogisen turvallisuuden** tunteeseen. Opettajan mahdollisuus tehdä pedagogisesti turvallisia valintoja vaatii visiota turvallisesta oppimisympäristöstä, mikä tarkoittaa sekä koulun että opetuksen järjestäjän visiota. Yksi keskeinen pedagogisen turvallisuuden elementti on työrauha.

Oppilaitosyhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat turvallisuuskulttuurin rakentumiseen ja koettuun turvallisuuden tunteeseen. Kokonaisturvallisuuden käsitteen kautta oppilaitosturvallisuus rakentuu turvallisuuden johtamisen, yhteisen oppimisen ja kehittämisen sekä yhteisöllisten toimintamallien ympärille.¹⁰

Asiakas- ja asukasosallisuus organisaation työtöteessä sekä kohtaavan osallisuuden vahvistaminen on luottamusta rakentava keskeinen osa organisaation toimintakulttuuria ja työtöteä. Tällöin osallisuus huomioidaan esimerkiksi työntekijöiden perehdytysmateriaaleissa, esihenkilökoulutuksessa ja muussa koulutuksessa, työyhteisöiden tai yksiköiden tavoitteiden asettamisessa sekä työntöteon prosessien kuvaamisessa. Osallisuusosaaminen liitetään osaksi kehityskeskusteluita sekä palveluprosesseja. Luonnollisesti myös henkilöstön tulee kokea olevansa osallisia oman työn ja organisaation kehittämisessä. (Keski-Suomen hyvinvointialue, Osallisuusohjelma 2023-2025.)¹¹

Kotoutujien hyvinvointi ja osallisuus Äänekoskella

Äänekosken kaupungin kotoutumispalveluissa työskentelevät maahanmuuttokoordinaattori ja maahanmuutto-ohjaaja, joiden työtehtäviin kuuluu kiintiöpakolaisten vastaanotto, kotoutumisen ja asumisen alkuvaiheen ohjaus, yleinen ohjaus- ja neuvonta sekä yhteistyö eri tahojen kanssa.

¹⁰ Emt., ks. myös ks. myös: Teperi, A-M., Lindfors, E., Kurki, A-L., Somerkoski, B., Ratilainen, H., Tiikkaja, M., Uusitalo, H., Lantto, E. & Pajala, R. 2018. Turvallisuuden edistäminen opetusallalla – Edusafe -projektin loppuraportti. Työterveyslaitos.

¹¹ Keski-Suomen hyvinvointialueen osallisuusohjelma 2023–2025. Viitattu 24.2.2025: <https://www.hyvaks.fi/sites/default/files/2024-01/Keski-Suomen%20hyvinvointialueen%20osallisuusohjelma%202023%E2%80%932025.pdf>

Lisäksi neuvontapalveluissa on kaksi työntekijää. Vuonna 2024 yleisen ohjauksen ja neuvonnan maahanmuuttoneuvonnassa perhekeskus Kerkän tiloissa kävi yhteensä 1047 asiakasta.

Valtiolta saatava laskennallinen korvaus on tarkoitettu kunnalle lähtökohtaisesti kunnan kotoutumisohjelmassa mainittuihin kotoutumista edistävien ja tukevien palveluiden ja toimenpiteiden järjestämiseen ja kehittämiseen. Laskennallisella korvauksella voidaan toteuttaa kunnassa kotoutumista tukevaa toimintaa, kuten sivistys-, kulttuuri-, nuoriso- ja vapaa-ajan toimintaa sekä osallisuutta edistäviä ja rasismien ehkäisyyn liittyviä toimenpiteitä ja palveluita.

Tammikuussa 2024 saatiin laskennallisia korvauksia 169 henkilöstä, joista 48 oli alle 18-vuotiaita. Joulukuun lopussa oli 275 henkilöä, joista alle 18-vuotiaita oli 81 henkilöä. Vastaanottokeskustoiminta päättyi Äänekoskella 31.12.2024, jonka seurauksena kuntaan tuli runsaasti uusia kotoutujia vuoden lopussa. Äänekoskella otettiin vastaan 12 kiintiöpakolaista, joista 8 henkilöä tulevat kuntaan keväällä 2025. Kuntapaikkamerkinnälle otettiin 18 henkilöä, kaikki tilapäisen suojelun oleskeluluvalla. Nämä 30 henkilöä ovat kunnan tiiviimmän tuen piirissä.

Vuonna 2024 valmistauduttiin kotoutumislain uudistukseen osallistamalla koulutuksiin ja luomalla uuden lain mukainen kotoutumisohjelma, joka hyväksyttiin valtuustossa 9.12.2024. Kotoutumispalvelut järjestivät suomen kielen luku- ja kirjoitustaitokoulutuksen, joka kestää lukuvuoden 2024-2025 sekä monikielisen yhteiskuntaorientaation marraskuussa persian kielellä. Kotoutumispalveluista on ohjattu tukea myös varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen puolelle.

Kotoutumispalvelut haki 30 000 euroa Tilapäisen suojelun lisätukea (VN/23279/2024), joka myönnettiin ja tulee maksatukseen vuonna 2025. Lisätuella halutaan muotoilla palveluita asiakaslähtöisiksi laajasti sekä kehittää maahanmuuttaneiden osallistamista kunnassa.

Hyvinvoinnin edistäminen kotoutumista edistävissä palveluissa on erittäin merkityksellistä. Äänekoskella toimii maahanmuuttajien tukityöryhmä, jossa osallistujia on kaupungin eri palveluista, hyvinvointialueelta, seurakunnista, järjestöistä sekä vapaaehtoistoimijoita. Ryhmä kokoontuu noin 6 kertaa vuodessa ja se on matalan kynnyksen ryhmä eri toimijoille.

Äänekosken kaupunki on mukana myös SPR Länsi-Suomen piirin Yhteisöllisen kotoutumisen AMIF-hankkeessa. Tämän hankkeen kohderyhmä on kiintiöpakolaiset. Yhteisöllisen kotoutumisen AMIF-hankkeen avulla on tehty Äänekoskelle kotoutumistarjotin, jossa kuvataan paikallisia palveluita ja järjestökenttää kotoutujien näkökulmasta. Kotoutumista edistävästä palveluista ollaan mukana myös kaupungin erilaisissa työryhmissä sekä ELY-keskuksen alueellisessa työryhmässä pakolaisten vastaanottoon liittyen.

Kotoutumiseen liittyviä ajankohtaisia ilmiöitä

Työntekijöiden kokemuksen mukaan kotoutujat kokevat kaupungin pienuuden turvallisen ja rauhallisena etenkin lasten kannalta. Huonona nähdään se, että paikallisliikennettä ei ole, jolloin esimerkiksi lasten harrastuksiin pääseminen on hankalaa eikä verkostoituminen ja yhteisöihin sisäänpääsy tule silloin luontevasti.

Peruskoulu ja varhaiskasvatus ovat jo hyvin maahanmuuttajaperheiden lasten saatavilla. Kotoutujien hyvinvointia lisäävät erityisesti koulutuspolut aikuisille ja nuorille. Jotta kotoutuminen kunnan asukkaaksi ja laaja-alaisempi osallisuus paikallisissa yhteisöissä voisi edistyä, tarvittaisiin lisää kohtaamisia vasta kuntaan muuttaneiden sekä pidempään kunnassa asuneiden kesken.

Työntekijöiden havaintojen perusteella kotoutujilla ei ole tällä hetkellä pitkäntähtäimen tulevaisuuden näkymiä Äänekoskella, koska ei ole koulutusmahdollisuuksia ja työllisyystilanne on haastava. Eri järjestöt, kuten SPR:n paikallisjaosto ja urheiluseurat olisi hyvä saada osaksi kotoutujien päivittäistä elämää. Kuitenkin vielä on ollut havaittavissa, että tällä hetkellä kotoutujatkaan eivät ole kovin aktiivisia osallistumaan oma-aloitteiseen toimintaan. Heidän rohkaisemiseensa ja aktivoimiseensa tulee panostaa jatkossa suunnitelmallisemmin, jotta ei jumiuduttaisi tilanteeseen, jossa ainoat sosiaaliset kontaktit oman maahanmuuttajayhteisön ulkopuolella ovat kotoutumistyötä tekevien eri ammattilaisten asiakkuuksien kautta.

Paikallisyhteisöön kiinnittymisessä on kuitenkin yksilöllisiä eroja riippuen esimerkiksi lähtömaasta tai millainen oma koulutus- ja harrastuneisuustusta. Osa maahanmuuttaneista toimii aktiivisina seurakuntien ja taideyhteisöjen parissa.

Osallisuutta ja vastavuorisuutta muun väestön kanssa edistäisi yhteinen kokoontumistila; maahanmuuttaneiden kahvila tai muu yhteinen kohtaamispaikka kuntalaisille, johon pääsisi myös iltaisin ja viikonloppuisin. Toiminnan tarvetta ja vastaanottoa voisi kartoittaa kokeilulla. Onnistuessaan kokeilu voisi tuoda positiivisesti esille kaupungin erilaisia kulttuuriryhmiä, lisätä vuorovaikutusta asukkaiden välillä ja tehdä Äänekosken kaupunkikuvaa entistä moni-ilmeisemmäksi.

Leikkipuistoihin ja perheiden kohtaamispaikat on Äänekoskellakin havaittu hyvänä tapana huomioida lapset kaupunkiyhteisön jäseninä. Tuoreet tutkimukset tarkastelevat leikkipuistojen merkitystä lapsiperheille. Ne tarjoavat helposti saavutettavia, maksuttomia, ylisukupolvisia ja kulttuurirajat ylittäviä kohtaamis- ja liikkumispaikkoja. Lisäksi puistoissa ja muissa yhteisissä kohtaamispaikoissa tapahtuvat tutustumiset ovat matalan kynnyksen yhteisöllisyyttä tarjoten monille vanhemmille mahdollisuuden vahvistaa arjen turvaverkkoa ja laajentaa sosiaalisia verkostoja. Ohjattua leikkipuistotoimintaa on tarjolla enää vain muutamissa kaupungeissa Suomessa, mutta se voisi olla hyvä tapa edistää aktiivista, liikunnallista elämäntapaa entisestään myös Äänekoskella. Puistoissa ja leikkivälineissä on hyvä huomioida myös vanhempien ja isovanhempien viihtyvyys esimerkiksi kuntoilulaitteiden ja levähdyspenkkien avulla.¹²

Hyvät väestösuhteet ja asuinaluelähtöinen kehittäminen ulkopuolisuuden ja yksinäisyyden vastavoimana¹³

Hyvät väestösuhteet tarkoittavat, että eri väestöryhmien välillä on positiivista vuorovaikutusta ja ryhmät suhtautuvat toisiinsa kunnioittavasti ja luottaen. Väestöryhmiä ovat esimerkiksi kielelliset, etniset, uskonnolliset ja vamma ryhmät. Jokainen ihminen kuuluu useampaan väestöryhmään myös muun muassa ikänsä, sukupuolensa ja elämäntilanteensa mukaan. Väestösuhteet liittyvät eri ryhmien keskinäiseen yhdenvertaisuuteen, syrjimättömyyteen, yhteiskuntaan kuulumiseen, hyvinvointiin ja turvallisuuteen.

Väestösuhteissa keskeisiä osa-alueita ovat **asenteet, turvallisuuden tunteet, vuorovaikutus ja osallisuus**. Hyviä väestösuhteita voidaan vahvistaa eri osa-alueiden kautta tehtävällä työllä ja mitata kehitettyjen seurantakohteiden kautta. Seurantakohteita ovat muun muassa tietoisuus oikeuksista, tuen saatavuus ja luottamus päätöksentekoon.

¹² Nieminen, Siiri: Leikkipuisto tarjoaa turvaverkon ja toimintaa. Keski-suomalainen 25.2.2025, s. 4.

¹³ Lähteenä tässä luvussa käytetty: Oikeusministeriö, <https://oikeusministerio.fi/hyvät-vaestosuhteet>

OIKEUSMINISTERIÖ

Kuva 7. Hyvät väestösuhteet. Oikeusministeriö.

Turvallisemman tilan¹⁴ periaatteiden tarkoituksena yhdessä sovittujen toimintatapojen tarkoituksena on tehdä keskusteluun ja toimintaan osallistuminen helpommaksi ja turvallisemmaksi myös niille, jotka eivät yleensä koe oloaan tarpeeksi tervetulleeksi tai turvallisiksi sanoakseen edes ”ehkä” tapahtumakutsuun.

Turvallisempi ja yhdenvertaisempi tila saa tuntumaan olon kuulluksi, nähdyksi, kohdatuksi, ymmärretyksi ja turvallisiksi. Turvallisemman tilan luominen on jatkuvaa yhteistyötä, jonka myötä mahdollistuu rohkaiseva ja turvallisen tuntuinen ympäristö, joka kannustaa avoimuuteen, kunnioitukseen, haluun oppia muilta sekä fyysiseen, henkiseen ja sosiaaliseen turvallisuuteen.

Turvallisemmassa tilassa kiinnitetään huomiota ja pyritään olemaan tietoisia arjessa vaikuttavista valtarakenteista ja etuoikeuksista. Siinä nostetaan esiin erilaisten taustojen merkitys siinä, miten oma käyttäytyminen vaikuttaa toisiin ihmisiin. Siinä kiinnitetään huomiota normeihin, turvallisuuden tunteen lähtökohtiin ja edellytyksiin sekä laajennetaan toiminnan ehdot niin, että kaikki tietävät olevansa tervetulleita osallistumaan toimintaan. Turvallisemmassa tilassa kaikki sitoutuvat yhdessä pitämään turvallisempaa tilaa yllä ja tekemään tarvittavia muutoksia sen luomiseksi.

¹⁴ Lähteinä käytetty:

<https://rauhankasvatus.fi/en/turvallisemman-tilan-lahtokohdat/>

Kohti syrjimätöntä koulua – Oma oppimispäiväkirjani, kappale 3.3. Turvallisempi tila. Kirjoittaja Tadeja Pirih.

<https://monikulttuurinen.fi/turvallisempi-tila/>

<https://ehyt.fi/wp-content/uploads/2021/04/Sosiaalisesti-turvallisempi-tila.png>

<https://yle.fi/a/74-20032260>

Ikäystävällisin kunta panostaa esteettömyyteen, yhdenvertaisuuteen ja yhteisöllisyyteen yli ikärajojen

Väestön ikääntyminen on yksi merkittävimmistä muutostekijöistä Suomessa. Se, että ihmiset elävät yhä pidempään, muokkaa ihmisten kaikkia elämänvaiheita ja elämäntapaa, kaikkia yhteiskunnan sektoreita. Suomalaisessa elämäntavassa eri sukupolvet ovat lisäksi etääntyneet toisistaan. Palvelut, työelämä ja julkinen keskustelu eivät vahvista sukupolvien yhteistyötä, vaan oletuksena on pikemminkin, että ikä ominaisuutena määrittelee paitsi ihmisen tarpeita, myös esimerkiksi arvoja, voimavaroja, osallisuutta ja kiinnostuksen kohteita.

Äänekosken vanhusneuvosto ja vammaisneuvosto kokoontuvat noin kerran kuukaudessa. Vanhusneuvoston syksyn 2024 keskeisiä kokousteemoja olivat muun muassa *Vanhusten viikon* tapahtumien järjestelyt sekä keskustelu ikäystävällisen kunnan kriteereistä. Vanhusneuvoston jäsenet, liikuntapalveluvastaava ja hyvinvointikoordinaattori kävivät keskustelua, josta tehtiin muistio ja kokouksen aikana päätettiin ilmoittaa Äänekoski mukaan kilpailemaan Suomen ikäystävällisimmälle myönnettävästä tunnustuksesta. Arviointikohteina olivat ulkoilumahdollisuudet, hyvinvointia lisäävät palvelut, yhteisöllisyys, osallistaminen ja päätöksenteko sekä asuminen.

Suomen ikäystävällisin kunta -tunnustus jaetaan kunnalle, joka toimii määrätietoisesti kunnan ikääntyneiden asukkaiden hyväksi. Tunnustuksen tavoitteena on tuoda esiin ikäystävällisten kuntien hyviä toimintamalleja, oppia toinen toisilta ja sitä kautta lisätä ja vahvistaa onnellista vanhuutta kaikissa Suomen kunnissa. (Seurana Oy¹⁵)

Alla tiivistelmä vanhusneuvoston kokouksessa 29.10.2024 käydystä keskustelusta. Millaisia vahvuuksia Äänekoskella on ikäystävälliseksi kunnaksi ja millaisia kehittämiskohteita vanhusneuvoston kokouksessa tunnistettiin?

- Hyvät harrastamisen puitteet, vahvat seurat, liikunta- ja kulttuuritoimijat, kyläyhdistykset ja yritykset.
- Kyläyhdistykset ovat omalta osaltaan ylläpitäjinä, kumppanuussopimuksia kaupungin kanssa, joten hyviä paikkoja ulkoiluun on eri puolilla kuntaa. Mutta opasteiden parantamisessa on vielä tarpeita, esim. latujen opasteet.
- Lähivirkistysalueiden kunnostukseen kiinnitetty huomiota, kävelyreitit ovat loistavat, kuntoportaat hyvät.
- Laadukkaat peruspalvelut, osaava henkilöstö, jolla on ikääntyneitä arvostava asenne, kehittämismyönteisyyttä löytyy.
- Kehittämistä on tehty useissa eri taajamissa paikallisiin tarpeisiin: Keskusta, Suolahti, Sumiainen, Konginkangas.
- Markkamäen alueen luontopolun muutostyöt ja kehittäminen: ulkoliikuntapihan kehittäminen ja perheliikunta, esteettömyyttä kehitetään jatkuvasti kuntoliikuntakohteissa.
- Ulkoiluystäviä tassutellen ja tassutellen: Koiraulkoiluystäviä on koulutettu Ikäinstituutin toimesta vuosina 2022-2023 yhteensä 101 henkilöä 13 eri paikkakunnalla. Äänekoskella koiraulkoiluystäviä on koulutettu viisi. Vapaaehtoiset ulkoiluystävät koirineen tarjoavat ulkoilutukea ja -seuraa iäkkäille.
- Kaupungin koko luo hyvät puitteet yhteisöllisyyden rakentamiselle ja vahvistamiselle: yhteistyö voi olla sujuvaa, kun toimijat tuntevat toisensa.

¹⁵ Mäntyharju on Suomen ikäystävällisin kunta <https://seurana.fi/suomen-ikaystavallisin-kunta/>

- Laadukkaat kaupungin peruspalvelut, kulttuuri- ja liikuntapalveluissa osaava ja kehittämismyönteinen henkilöstö
- Toimitilainvestoinnit, terveet ja nykyaikaiset tilat
- Järjestöavustukset ja kohdeavustukset, esimerkiksi kylien kohdeavustukset, kulttuuri- ja liikunta-avustukset
- Kyläaktiiveilla paljon ideoita toiminnan kehittämiseen kyläkunnilla - tulevaisuuden potentiaalia on
- Sote-palvelut: sairaanhoitaja - lääkäri - fysioterapeutti -moniammatillinen yhteistyö toimii hyvin; asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveystalouksissa on Äänekoskella hyvää (myös kotipalvelu)
- Seniorineuvola ja 67+ -terveystarkastukset toimivat hyvin; digipalveluiden kehittäminen on käynnistetty, hyviä toimintamalleja jo olemassa ja kehitteillä
- Äänekosken kaupungin liikuntapalveluissa on panostettu erityisesti erityisryhmien liikuntaan: hva:en älykuntosali, esteettömät kuntosalit, seniorikortti käytössä, ulkokuntosalit eri kyläkunnilla olemassa, kansalaisopistolla on laajasti ikääntyneiden ryhmätoimintaa (Koskela opisto)
- Kaupungin kouluttamat kulttuuriluotsit ja toiminnan koordinointi
- Riksataksi Sumiaisissa
- Asukasilloissa keskustelu viranhaltijoiden ja kuntalaisten kesken, kaikille avoimet ilmiökahvit (näiden kehittämistä kiertävällä periaatteella toivotaan)
- Esteettömyyden parantamista tehdään pitkäjänteisesti, Suolahden uimahallin remontin suunnittelussa huomioitu kattavasti osallisuus ja kehittämis ehdotukset (vammais- ja vanhusneuvosto)
- Huilipaikkoja pitäisi olla enemmän, mutta tähänkin on odotettavissa parannusta tulevina vuosina, huoltovapaita penkkejä tullaan lisäämään.
- Vanhusneuvoston ja vammaisneuvoston budjettiin on vuodelle 2025 lisätty käyttörahaa 2000 e per vuosi
- Äänekosken kaupunki järjestää uutena palveluna säännöllisesti kaikille kuntalaisille avoimia kaavoittamisen iltapäiviä kirjastoissa. Paikalla on maankäyttöpalveluiden väkeä keskustelemassa ja vastaamassa kaupunkilaisia askarruttaviin kysymyksiin ajankohtaisista kaavahankkeista ja muutenkin kaavoittamisesta.¹⁶
- Aktiivinen vanhusneuvosto, joka osallistuu omalla alueellaan toiminnan kehittämiseen ja toteuttamiseen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa, on kantaaottava ja pysyttelee ajan tasalla.
- Parantamisen varaa on kohti kymppin ikäystävällistä kuntaa, mutta hyvä, että aihetta pidetään koko ajan esillä. Vaatii sekä viranhaltijoilta että vapaaehtoisilta jatkuvaa vuoropuhelua. Sekä malttia, aina asiat eivät edisty hetkessä suuressa kokonaisuudessa.
- Hyvinvointikoordinaattorin roolia tarvitaan ikäihmisten asioiden edistämiseksi. Meillä on nimetty koordinaattori, toisin kuin monissa muissa kunnissa. Hänelle on annettu kokonainen htv käyttöönsä. Ehkä meidän pitäisi saada ikäihmisten asioille näkyvämpi rooli hyvinvointisuunnitelmassa.
- Toteutamme ikäihmisten liikuttamista hyvin, mutta varsinainen ikäihmisten liikkumisstrategia puuttuu (kaikki liikkumisasiat ovat kulttuuri- ja liikuntaohjelman sisällä). Linjaus kaupungilla oli, että siirtyisimme pois erillisistä strategioista, mutta liikuntapalveluissa käynnistetty talven 2024-2025 aikana liikkumisstrategia, jossa painopisteet käydään läpi ikäryhmittäin. Ikääntyneet tulevat olemaan yksi

¹⁶ Äänekosken kaupunki, kaavoittamisen iltapäivät: <https://www.aanekoski.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus/kaavoittamisen-iltapaivat>

kohderyhmistä, joille tehdään kyselyn tulosten perusteella liikkumisstrategia ja toimenpidesuunnitelma.

- Kävelyn- ja pyöräilyn edistämishjelma on lopullista viilausta vaille valmis. Ohjelmassa on mainittu lukuisia toimenpiteitä, joita lähdetään tulevana vuosina edistämään. Varsinkin esteettömyyteen liittyvät toimenpiteet palvelevat hyvin myös ikäihmisiä. Esteettömyysasioihin on varattu talousarvioissa tuleville vuosille myös investointinippuihin rahaa.
- Kuljetuspalvelut ovat haaste meidän kokoisessa ja osittain maaseutumaisista kylistä koostuvassa kunnassa. Hyvinvointialueen puolella on käytössä etäpalveluita. Käytön laajentaminen koko kunnan alueen toimijoiden käyttöön voisi olla kehittämiskohde.

Suurin osa iäkkäiden ihmisten käyttämistä palveluista on muita kuin sosiaali- ja terveyspalveluja, joten kunta elinympäristönä vaikuttaa merkittävästi siihen, miten helposti palveluja on saatavilla, kuinka lähellä ja saavutettavissa palvelut ovat sekä kuinka selkeä ja toimiva kokonaisuus palveluista muodostuu. Palvelut voivat olla helposti saavutettavissa monin tavoin, fyysisesti lähellä, verkon kautta saavutettavissa tai ne voivat liikkua asukkaan luo. Jos kunta panostaa yhdenvertaisesti asukkaidensa hyvinvointiin, myös iäkkäät pääsevät mukaan yhteisön elämään. Tunne osallisuudesta vahvistaa hyvinvointia ja ehkäisee yksinäisyyttä. (THL. Iäkkäiden hyvinvointi kunnassa.)

Ikäystävällisyydessä ei ole kyse vain kaikkein iäkkäimpien asukkaiden tarpeisiin vastaamisesta vaan toimista, joilla on merkitystä kaiken ikäisille. Esimerkiksi sopii lonkkamurtumien ehkäisy, joka on lähes yksinomaan iäkkäiden ongelma ja jota voidaan varsin tehokkaasti ehkäistä iäkkäiden voima- ja tasapainoharjoittelulla. Kahden lonkkamurtuman hoito maksaa saman verran kuin yksi päätoiminen liikunnanohjaaja ohjaamaan voima- ja tasapainoharjoittelua ryhmille joka päivä vuoden ajaksi. Lopputuloksena syntyy myös muuta hyvinvointia kuin vain lonkkamurtumilta välttymisiä. Ydinasioita ikäystävällisen kunnan rakentamisessa ovat asenne, yhteistyö, tiedon hyödyntäminen ja toimintaperiaatteista päättäminen. Asenne on asukkaiden kuuntelua jo silloin, kun tehdään maankäytön suunnitelmia, asemakaavoja tai päätetään viheralueista tai palveluista. Kuuntelu voi säästää aikaa ja rahaa, kun suunnitelmat ovat asukkaiden näkökulmasta toimivia ja hyväksyttäviä. (Päivi Topo 2020: Missä olet Suomen ikäystävällisin kunta?¹⁷)

Ikäystävällisyyden tarkasteluun tulee liittää kiinteästi myös muiden erojen näkökulmia yhdenvertaisuuteen. Esimerkiksi nuoret osatyökykyiset ja vammaryhmät ovat usein väliinputoajia toiminnan kohdentamisessa, ja merkityksettömyyden kokemukset ovat yleisiä. Toimintakykyä kuitenkin olisi, halua osallisuuteen ja yhteisen hyvän edistämiseen, vaikeivat työllistyä avoimille työmarkkinoille samalla kun erilaiset tuetut työllistämismuodot leikkaantuvat entisestään. Eläkeläisjärjestöjen toiminta ja monet muutkin järjestöjen tuottamat tapahtumat kohdentuvat leimallisesti "aktiivisille senioreille", ei nuorille tai keski-ikäisille eläkeläisille tai pitkäaikaistyöttömille. Monet kokevat, ettei löydy omaa paikkaa oikein mistään. Tarvitaan luontevia "kohderyhmättömiä" lähipaikkoja ja yhteisiä olohuoneita eri ikäisten kohtaamisille.

Jokaisella ihmisellä on evoluution myötä kehittynyt perustavanlaatuinen ydintarve kuulua johonkin ja kokea itsensä arvokkaaksi. Suomalaisista 10-30 prosenttia kokee tämän ydintarpeen täyttymättömyydestä johtuvaa yksinäisyyttä ja vähintään yhtä moni kokee jäävänsä ulkopuolelle. Luvut ovat korkeimmillaan nuoruudessa ja yli 85-vuotiailla. *Osallistujien Suomi* -toimintaohjelma on yksinäisyyden ja osattomuuden vastainen toimintaohjelma, jossa muun muassa kehoitetaan organisaatioita varmistamaan eri tavoin jokaiselle oma porukka, jossa hän voi kokea olevansa osa jotakin porukkaa tai tiimiä. Jokaisella on syvä tarve olla tärkeä osa

¹⁷ Ikäinstituutti: <https://www.ikainstituutti.fi/vanhuus/missa-olet-suomen-ikaystavallisin-kunta/>

porukkaa ja tulla nähdä, mikä vaikuttaa kokonaisvaltaisesti hyvinvointiin, toimintakykyyn sekä työn tuloksellisuuteen. Lisäksi kehoitetaan tukemaan paikallisyhteisöjä, kannustamaan ihmisiä vahvistamaan eri yhteisöjä sekä tarjoamaan mahdollisuuksien mukaan niiden käyttöön vapaana olevia tiloja, osaamista ja välineitä. Kunnilla on suuri potentiaali vahvistaa kasvokkaisten kohtaamisten ja keskinäisen välittämisen yhteisöjen verkostoja. (Osallistujien Suomi. Kansallinen osallisuuden vahvistamisen ja yksinäisyyden vähentämisen toimenpideohjelma 2024.)

- ✓ Yksinäisyys kohottaa **enneaikaisen kuoleman riskiä** 26 prosentilla ja sosiaalinen eristäytyneisyys 29 prosentilla (Holt-Lundstad et al 2015)
- ✓ Puute sosiaalisista kontakteista nostaa enneaikaisen kuoleman riskiä enemmän kuin tupakointi (15 savuketta päivässä), alkoholi (6 annosta päivässä), liikkumattomuus, ylipaino ja ilmansaasteet (Holt-Lundstad et al 2017)
- ✓ Yksinäiset kokevat oman hyvinvointinsa muita heikommaksi ja heillä on enemmän sekä **psykkisen että fyysisen terveyden ongelmia**. Erityisen vahvat yhteydet yksinäisyydellä on **ahdistuneisuuteen, masennukseen ja itsetuhoisuuteen** (Park et al 2020)
- ✓ Pahimmillaan tunne ulkopuolisuudesta voi johtaa voimakkaaseen eristäytymiseen tai ilmetä **väkivaltaisena, radikalisoituneena toimintana tai jopa ääritekoina**. (Cacioppo et al., 2015; Qualter et al., 2015, Baumeister et al., 2005; Williams, 2007).
- ✓ Yksinäisyyttä kokevat nuoret kärsivät muita toistuvammista **päänsäryistä, vatsakivuista, hermostuneisuudesta ja nukahtamisvaikeuksista sekä käyttävät näihin ongelmiin muita enemmän lääkkeitä** (Lyyra, Junttila, et al 2019)
- ✓ Kaiken ikäiset yksinäiset ihmiset käyvät **muuta useammin lääkärissä** ja heidän sairaalahoitojaksonsa ovat pidempiä (Kung et al 2021)
- ✓ Yksinäisyys ja sosiaalisten kontaktien puute lisäävät **dementiariskiä 50 prosentilla** (Lazzari et al 2021)
- ✓ Sosiaalisten kontaktien puute aiheuttaa **stressireaktioita ja pelkotiloja** (Southwick et al 2016)
- ✓ Hyvät sosiaaliset suhteet omaavilla lapsilla ja nuorilla **oppimistulokset** ovat muita parempia (DuBoid et al 2011)
- ✓ Osallistuminen yhteisön tilaisuuksiin **nostaa työllistymisen mahdollisuuksia** (Spera et al 2015).

Kuva 8. Ote kasvatopsykologian professori Niina Junttilan esityksestä ”Sosiaaliset suhteet ihmisyiden perustarpeena. Ostrakismista osallisuuteen” Äänekosken Lapset, nuoret ja perheet -foorumissa 3.10.2024. Tilaisuuteen osallistui noin 80 ammattilaista eri aloilta ja sektoreilta.

Vuonna 2024 Äänekosken kaupunki teki ruohonjuuritason yhdyspintatyötä hyvinvointialueen, Äänekosken seurakunnan ja Koskela opiston kanssa esimerkiksi järjestämällä *Voi hyvin* -tapahtumia ja Mummomuskaria. Äänekosken kaupungin kulttuuritoimi toteutti vuonna 2024 *Ovi auki taiteelle* -hanketta, jossa järjesti Konginkankaan palvelutalon asukkaille säännöllistä taidetoimintaa. Taidetoiminnalla, erityisesti kuvataiteella, tuotettiin tärkeää piristystä asukkaiden arkeen. Toimintaa toteutettiin tavoilla, jotka mahdollistivat kaikkien osallistumista toimintakyvyn rajoitteista huolimatta. Lisäksi Konginkankaan asukkaat pääsivät mukaan kaikille avoimeen ja maksuttomaan taideryhmään, jonka näyttely levittäytyy Konginkankaalle ensi kesänä. Ihastuttava *Kukkia vanhukselle* -juhla kesäkuussa 2024 toi yhteiseen kesäjuhlaan kyläläiset sekä palvelutalon asukkaat ja henkilökunnan. Tapahtuman kuten koko yhteisötaiteen keskiössä olivat yhdessäolo, kohtaamiset, läsnäolo, kuuntelu ja keskustelu. Näin kynnyksen taiteen tekemiseen madaltuu ja poistuu, kun se tapahtuu samanaikaisesti, kaikkien läsnä olevien yhteistuotantona. Esimerkiksi muistisairaiden kanssa hetkessä eläminen on avain yhdenvertaiseen kohtaamiseen, jossa on mahdollista hetkellisesti luopua ohjaaja-hoitajan tai hoivattavan rooleista keskittyen jaettuun ihmisyteen.

Suomi on ikäsiiloutunut yhteiskunta, jossa eri-ikäisten kohtaamiselle on niukasti paikkoja perhepiirin, suvun ja työelämän ulkopuolella. Kuitenkin tuoreen Sukupolvibarometrin (2025) mukaan enemmistö suomalaisista (90 %) toivoo vahvempaa vuorovaikutusta nuorten ja ikääntyneiden välille. Huomion arvoista on myös, että vaikka järjestökenttä on Suomessa laaja ei sekään välttämättä yhdistä eri sukupolvia, vaan tarjoaa varsin kohderyhmäkeskeisiä toimintamahdollisuuksia. Eläkeläiset ja opiskelijat ovat kanssakäymisessä usein omissa piireissään. Työyhteisöt ovat luontevia areenoita eri-ikäisten yhteistyölle, mutta nuorimmat ja ikääntyneet jäävät niiden ulkopuolelle. Siksi on tarpeen pohtia, miten voidaan tarjota lisää mahdollisuuksia nuorten ja varttuneempien kanssakäymiselle. (Sukupolvibarometri 2025.)

Ikä- ja kohderyhmäraajat ylittävä yhdessä tekeminen voi toimia yhteisöissä muutosjoustavuuden, luottamuksen ja yhteisvastuun lisääjänä. Sukupolvibarometrissä käy ilmi, että nuorten enemmistö kokee, etteivät ikääntyneet arvosta heidän ajatuksiaan. Keski-ikäisistäkin liki puolet arvioi, etteivät ikääntyneet arvosta nuorten näkemyksiä ja kuta kuinkin puolet on päinvastaista mieltä. Nuoret ajattelivat vanhempia ikäryhmiä useammin, että iäkkäät eivät halua kuulla nuorempien näkemyksiä. Monet tutkimukset kertovat, että nuoret kärsivät epävarmuudesta, jaksamisen ongelmista ja kokevat pärjäämisen paineita (ks. esim. Eronen ym. 2022).¹⁸

Koko yhteiskunnan ja nuorten itsensä kannalta on tärkeää, että nuorten kuulluksi tulemisen kokemuksia ja uskoa tulevaisuuteen vahvistetaan. Sukupolvien vuoropuhelu tarkoittaa paitsi ikääntyneiden elämänviisauden hyödyntämistä myös nuorten ajatusten ja ideoiden arvostamista. Voisiko esimerkiksi harrastuksista ja julkisesta keskustelusta saada antoisampia sukupolvirajoja rikkomalla?

¹⁸ Lähteenä tässä luvussa on käytetty: Sukupolvibarometri 2025. E2-tutkimus. Tutkimuksen työryhmä: Ville Pitkänen, Jenni Simonen, Karina Jutila, Tuija Väyrynen, Roosa Veijola ja Aino Heikkilä <https://www.e2.fi/media/julkaisut-ja-alustukset/sukupolvibarometri/sukupolvibarometri-2025.pdf>

4. Vuoden 2024 hyvinvointisuunnitelman toimenpiteiden seuranta

Äänekoskella on laadittu valtuustokauden hyvinvointisuunnitelma osana hyvinvoinnin edistämisen suunnitelmaa 2022-2028, jonka kolme painopistealueet on nimetty laajoilla ja yleisillä otsakkeilla seuraavasti: (1) kuntalaisten hyvä arki, (2) kuntalaisten osallisuus ja yhteisöön kuuluminen sekä (3) yhteisöllisyyden vahvistaminen.

Tämän raportin luvussa 1 jo aiemmin esitelty raportointiaikataulu edellyttää, että Hyvinvoinnin edistämisen ohjelmassa esitetty toimenpidetaulukko päivitetään vuosittain ja tästä muodostuu samalla alkaneen vuoden hyvinvointisuunnitelma. Valtuustokauden vaihtuessa 2025, tavoitteiden muotoilun tarkastus tehdään perusteellisemmin laajan hyvinvointikertomuksen pohjalta.

Painopiste 1: Kuntalaisten hyvä arki				
Tavoite 1.1 Tuetaan kuntalaisten toimintakykyä				
	Toimenpide	Vastuutoteuttaja	Toteutuminen 2024: 1 = ei aloitettu / tavoitteita ei ole pääosin saavutettu 2 = kesken, tavoitteet saavutettu osittain 3 = toteutettu / tavoitteet pääosin saavutettu	Toimenpide 2025 (x)
1.1. 1	Kulttuuri- ja liikuntaohjelman & opetus- ja kasvatustoimialan palveluohjelman sekä oppilaitosten opetussuunnitelmien mukaiset toimenpiteet	Opetus- ja kasvatustoimi Kulttuuri- ja liikuntatoimi	2	x
1.1. 2	Tuetaan kaiken ikäisten harrastustoimintaa: - tukemalla vähävaraisten perheiden toimintaan osallistumisen mahdollisuuksia - tukemalla järjestötoimintaa - kokoamalla harrastustoiminnan ohjaajille vertaistukiryhmiä - mahdollistamalla seniorikortin käyttö	Perhekeskus Kulttuuri- ja liikuntatoimi Opetus- ja kasvatustoimi	2-3	x
1.1. 3	Laaditaan yhdessä hva:n opiskeluhoollon sekä POKE:n kanssa toimenpiteet ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoiden hyvinvoinnin lisäämiseksi	Opiskeluhoollon ohjausryhmä	2	x muokataan toimenpidettä
1.1. 4	Päivitetään yhdenvertaisuutta ja sukupuolten välistä tasa-arvoa koskeva suunnitelma	Hyvinvointityöryhmä Hyvinvointikoordinaattori	2	x - muokataan toimenpidettä
Tavoite 1.2 Vahvistetaan kuntalaisten turvallisuutta				
1.2. 1	Pyritään rekrytoimaan opetuksen ja kasvatuksen sekä vapaa-ajan palveluihin pysyviä, riittävän koulutuksen saaneita aikuisia	Keskushallinto Opetus- ja kasvatustoimi	3	x
1.2. 2	Tuetaan huoltajia kasvatustehtävässä ja turvallisten	Keskushallinto Opetus- ja kasvatustoimi	2	x uudelleenmuotoilu

	rajojen asettamisessa kaikissa arjen kohtaamisissa	Kulttuuri- ja liikuntatoimi		
1.2.3	Vahvistetaan varhaiskasvatuksen ammattilaisten resilienssiä järjestämällä työhyvinvointiin ja haastaviin kasvatustilanteisiin kytkeytyvää täydennyskoulutusta ja konsultatiivista tukea.	Perhepalvelut	2	x uudelleenmuotoilu
1.2.4	Huolehditaan katujen riittävästä valaisemisesta pimeään vuodenaikaan ja auraamisesta / hiekottamisesta talviaikaan	Kaupunkirakenne	2	x
1.2.5	Lisätään levähdysmahdollisuuksia (penkit) paljon käytetyille kulkureiteille ja puistoihin taajama-alueille	Kaupunkirakenne, kulttuuri- ja liikuntatoimi	2	x KäPy-ohjelma valmistunut, ohjelman mukaiset toimenpiteet
Tavoite 1.3 Ehkäistään kuntalaisten päihteiden käyttöä sekä ongelmapelaamista ja niistä aiheutuvia haittoja				
1.3.1	Laaditaan perusopetuksen yksiköihin yhteiset ehkäisevän päihdetyön toimintamallit	Opetus- ja kasvatustoimi Opiskeluhuollon ohjausryhmä	2	x
1.3.2	Järjestetään huolta herättävän päihteidenkäytön ja pelaamisen tunnistamiseen ja puheeksiottoon liittyvää koulutusta opetuksen ja kasvatuksen ammattilaisille	Opetus- ja kasvatustoimi	2	x
1.3.3	Järjestetään hyvinvointiteemaisia yleisöluentoja	Hyvinvointikoordinaattori	2	x muokataan
Tavoite 1.4 Tuetaan kuntalaisten työllistymistä				
1.4.1	Työllisyysohjelmassa (työkäiset), kotouttamisohjelmassa (maahanmuuttajat) sekä opetus- ja kasvatustoimialan palveluohjelmassa (perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen saattaminen) mainitut toimenpiteet	Elinvoimayksikkö Perhepalvelut Opetus- ja kasvatustoimi	2	<i>Muokataan toimenpidettä vastaamaan nykytilannetta (yhdyssintatyö työllisyysalue, hva)</i>
1.4.2	Organisoidaan yritys yhteistyönä joustavia työllistymispolkuja kuntalaisen oma toimintakyky huomioiden	Elinvoimayksikkö	3	x
1.4.3	Tarjotaan kesätyöseteleitä alle 18-vuotiaita nuoria työllistävillä yrityksille sekä kesätyöpaikka kaikille halukkaille 9.-luokkalaisille	Elinvoimayksikkö	3	x
1.5 Kehitetään ja ylläpidetään palveluiden saatavuutta				
1.5.1	Pyritään järjestämään joukkoliikenteen palvelut niin, että ne auttavat autottomia ja/tai rajallisen liikuntakyvyn omaavia saavuttamaan tarvitsemansa palvelut	Keskushallinto	3	x
1.5.2	Kartoitetaan ja sen pohjalta kehitetään eri alueille jalkautuvien (liikkuvien) palveluiden tarjontaa	Nuorisopalvelut Kulttuuri- ja liikuntatoimi	2	x - muokataan toimenpidettä
1.6 Luodaan kuntalaisille mahdollisuuksia asua omiin tarpeisiinsa näiden tarkoituksenmukaisissa asunnoissa				
1.6.1	Luodaan yhdyspintoja yhteisöllisen asumisen edellytysten vahvistamiseksi	Hyvinvointikoordinaattori Maahanmuuttokoordinaattori Elinvoima	1	x Muokataan toimenpiteet

1.6. 2	Kartoitetaan ja kehitetään itsenäistyville nuorille kohdennettua vuokra-asuntotarjontaa	Kaupunkirakenne Ääneseudun Asunnot Oy Elinvoimayksikkö	1	Ei mahdollista toteuttaa, poistetaan toimenpide tässä muodossa
-----------	---	--	---	--

Painopiste 2: Kuntalaisten osallisuus ja yhteisöön kuuluminen

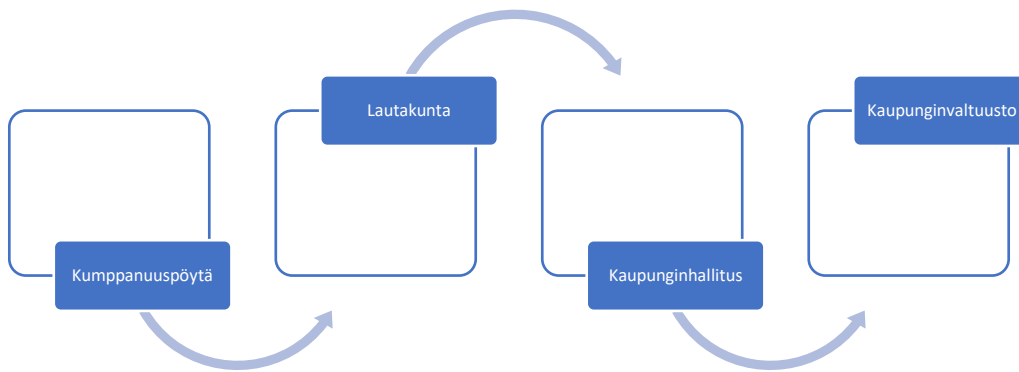
2.1 Kehitetään rakenteita, joilla vahvistetaan kuntalaisten kuulluksi tuleamista ja kansalaisdemokratiaa				
	Toimenpide	Vastuutoteuttaja	Toteutuminen 2024: 1 = ei aloitettu / tavoitteita ei ole pääosin saavutettu 2 = kesken, tavoitteet saavutettu osittain 3 = toteutettu / tavoitteet pääosin saavutettu	Toimenpide 2025 (x)
2.1. 1	Kehitetään toimia, joilla voidaan vaikuttaa äänestysaktiivisuuteen (esim. kyläbussikuljetukset äänestyspaikoille)	Keskushallinto	2	x - muokataan toimenpidettä
2.1. 2	Edistetään hyvinvointiin pitkällä aikavälillä liittyvien päätösten ennakkovaikutusten arviointia eri ikäryhmät huomioiden kaupungin ohjeistuksen mukaisesti	Kaikki toimialat	2	x
2.1. 3	Kartoitetaan säännöllisesti asukkaiden tyytyväisyyttä omaan elinympäristöönsä (ilmiö-kysely + asukastyytyväisyyskysely)	Elinvoima	3	x
2.1. 4	Kehitetään lasten ja nuorten kuulemisjärjestelmää eheäksi kokonaisuudeksi, joka huomioi laissa mainitut rakenteet (nuorisovaltuusto) sekä jo olemassa olevat vaikuttamisryhmät (oppilaskunnat, talotoimikunnat jne).	Opetus- ja kasvatustoimi	2	x - muokataan toimenpidettä
2.1. 5	Monipuolistetaan osallistavan budjetoinnin käyttöä	Keskushallinto	2	x muokataan toimenpidettä
Tavoite 2.2 Vahvistetaan kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua elinympäristönsä kestäväan kehittämiseen				
2.2. 1	Korvataan sekajäteastiat kierrätykseen soveltuvilla moniastiapisteillä kaupungin julkisissa aulatilissa (koulut & virastot)	Kaupunkirakenne	3	x
2.2. 2	Laaditaan kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma, jossa huomioidaan kevyen liikenteen kehittämistarpeet asuinalueilta palveluihin ja työpaikoille	Kaupunkirakenne	3	x Edistämishjelma valmistunut, muokataan toimenpidettä

Painopiste 3. Yhteisöllisyyden vahvistaminen				
Tavoite 3.1: Tuetaan yhdistysten ja vapaaehtoistoimintaan pohjautuvien ryhmien toiminnan mahdollisuuksia				
	Toimenpide	Vastuutoteuttaja	Toteutumine n 2024: 1 = ei aloitettu / tavoitteita ei ole pääosin saavutettu 2 = kesken, tavoitteet saavutettu osittain 3 = toteutettu / tavoitteet pääosin saavutettu	Toimenpide 2025 (x)
3.1.1	Selvitetään tarve yhdistysten yhteiselle paikalle, jossa voi pitää kokouksia ja neuvotteluja	Kaupunkirakenne Kulttuuri- ja liikuntatoimi	2	x muokataan
3.1.2	Järjestetään hyvinvoinnin kumppanuuspöytiä, joissa yhteensovitetaan kaupungin, hyvinvointialueen sekä seurakuntien, yrittäjien ja kolmannen sektorin toimintaa eheäksi hyvinvointia edistäväksi kokonaisuudeksi	Opetus- ja kasvatustoimi	3	x muokataan
3.1.3	Kehitetään järjestöyhteistyön rakenteita esim. seuraavista näkökulmista: - lähellä.fi / palvelutietovaranto ja näiden hyödyntäminen - yhdyshenkilörakenteiden tarkoituksenmukaistaminen - vapaaehtoisten toimijoiden hyvinvoinnin tuki - ohjaajakoulutusten järjestäminen - järjestöjen (tila)tarpeiden huomioiminen	Hyvinvointikoordinaattori Kulttuuri- ja liikuntatoimi Elinvoima Koskelan Settlementti	2	x muokataan
3.1.4	Jatketaan kohtaamispaikkatoiminnan (Ilmiökahvit, nuorisotilat, kirjastot, perhekeskus) kehittämistä huomioiden myös hyvinvointialueen vastuulle siirtyneet toiminnot (mm. seniorikeskus)	Keskushallinto Kulttuuri- ja liikuntatoimi Perhepalvelut	3	x
Tavoite 3.2: Tuetaan perheyhteisöjä				
3.2.1	Vahvistetaan koteihin tarjolla olevaa tukea mm. - järjestämällä hyvinvointivanhempainiltoja - järjestämällä Lape-foorumi - olemalla mukana maakunnallisen perhekeskusverkoston toiminnassa	Opetus- ja kasvatustoimi	3	x

3.2.2	Järjestetään tapahtumia ja toimintaa, johon koko perhe voi osallistua yhdessä, esimerkkinä - nuku yö ulkona - perhebrunssit - perheliikuntakerhot	Opetus- ja kasvatustoimi Kulttuuri- ja liikuntatoimi Järjestöt Koskelan Setlementti	2	x muokataan toimenpidettä
Tavoite 3.3: Edistetään yhteisöön kiinnittymistä ja paikallisidentiteetin kehittymistä				
3.3.1	Vahvistetaan olemassa olevat resurssit huomioiden koulujen ja päiväkotien yhteisöllisyyttä ja toimintakulttuuria	Opetus- ja kasvatustoimi Oppilashuollon ohjausryhmä	2	x
3.3.2	Suunnitellaan ja käynnistetään kulttuuriluotsitoimintaa	Kulttuuri- ja liikuntatoimi	3	?
3.3.3	Osallistutaan valtakunnallisten teemaviikkojen - osallisuusviikko - rasminvastainen viikko - vanhusten viikko - ehkäisevän päihdetyön viikko - lapsen oikeuksien viikko - sekä kampanjoiden (esim. miljoona roskapussia) järjestämiseen ja niistä tiedottamiseen	Kaikki toimialat Yhteistyössä: Järjestöt Yritykset Seurakunnat Hyvinvointialue	2	x muokataan (tehdään joka tapauksessa, mm. viestinnän, verkostoyhteistyön ja yhdyspintatyön kautta)
Tavoite 3.4: Ehkäistään asuinalueiden eriytymistä				
	Käydään keskusteluja Ääneseudun Asunnot Oy:n, erityistehtävää toteuttavien säätiöiden ja hyvinvointialueen kanssa yhteisistä linjauksista ja toimenpiteistä (esim. yhteisöasumisen mahdollisuudet), joilla ehkäistään niiden asuinalueiden eriarvoistumista, joilla sijaitsee kaupungin vuokra-asuntoja	Keskushallinto Hyvinvointikoordinaattori Maahanmuuttokoordinaattori	1	ei mahdollista toteuttaa tässä muodossa - uudet toimenpiteet tämän tavoitteen alle

Kuntalaisten osallisuuden ja yhteisöön kuulumisen edistämistä 2024

Vuonna 2024 toteutettiin hyvinvointityössä perinteistä päätöksentekoa tukevana menetelmänä kaksi hyvinvoinnin kumppanuuspöytätapaaamista, joista ensimmäinen pidettiin helmikuussa ja toinen syyskuussa. Lähtökohtana on, että hyvinvoinnin kumppanuuspöytä on avoin kaikille paikallisille toimijoille, jotka kutsutaan samaan tilaan ja käydään avointa keskustelua yli siilojen, toimialojen, ikäkategorioiden, alue- ja kylärajojen, kulttuuristen ja poliittisten rajoitusten, eläkeläisjärjestöt ja nuorisovaltuusto yhdessä - ja niin edelleen. Ideana on dialogi luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden ja asukkaiden kesken ennen päätöksentekoa niin, että tieto ohjautuu osallistavista työryhmistä ja tilaisuuksista osaksi päätöksentekoprosessia.

Pyrkimys kumppanuuspöydän toteutuksessa on hyvä ja oikeansuuntainen, mutta toimintamalli vaatii vielä kehittämistä, sujuvoittamista ja kytkemistä yhteen muiden osallisuuden rakenteiden kanssa. Sisällöllisesti ensimmäisessä kumppanuuspöydässä 6.2.2024 tuotiin esille seuraavia tekijöitä, joihin oltiin **tyytyväisiä** hyte-työssä:

Lukion iltakäyttö on saatu tehokkaaksi!

Yöspotti, hyvä että lomalla auki!

Suolahden nuorisotila on aktiivisempi kuin Äänekosken, mitä siitä voisimme oppia?

Nuorisovaltuuston kokoonpano, tapahtumat, valtuuston kummit, edustajat kaupunginhallituksessa ja Keski-Suomen nuorisovaltuustossa

Nuorisovaltuusto mukana kaupungin säästötoimien ennakkovaikutusten arvioinnissa

Koulun luo tulee uusi tila nuorille, mistä plussaa, MUTTA huolettaa aukio-oloajat.

Perhekeskusmalli: ennaltaehkäisevä työ, koko perheen tuki (myös isät huomioitu!)

Nuoria on kuultu!

Korkeakoulutason opetus paikkakunnalla

Monipuoliset urheilumahdollisuudet

Hyte-työ hyvinvointialueen ja kaupungin / srk:n kesken on lähtenyt käyntiin myönteisesti

Maksuttomia, helposti saavutettavissa olevia puistoja, liikunta-alueita, joissa yhdistys voi järjestää virkistystoimintaa on joka taajamassa

Koiraharrastajille tiloja, missä harrastaa.

Ulkokuntosali oli hyvä rannassa.

Tuetaan harrastustoimintaa

Opetussuunnitelmassa huomioitu hyvinvointityö (ala-aste) → tarvetta myös yläkoulussa

Lukumummotoiminta kouluissa

Yhteinen pohdinta hyvinvoinnista

Kuntalaisilla mahdollisuus vaikuttaa

Kyläparlamentin toiminta

Ilmiökahvit

Hyviä liikuntamahdollisuuksia - luontokohteita

Nuorisovaltuuston edustajien suuren edustuksen myötä esille nousi monia nuorten palveluihin ja nuorisotiloihin liittyviä kehitettäviä asioita. Yleisemminkin kuvattiin asukkaiden ja eri toimijoiden - kuten järjestöjen - keskinäistä **yhteistyötä hidastavia tai hankaloittavia rakenteellisia paikallisia tekijöitä**, joihin kaupungin hallinnossa on hyvä pohtia jatkossa. Kehittämisehdotukset liittyivät esimerkiksi tilojen yhteiskäyttöön ja kohtaamispaikkoja koskevien ratkaisujen tarpeisiin.

- Kaupungin erilaisten järjestöjen välinen tiedonkulku on olematonta.
- Eläkeläisjärjestöt toimivat - mutta onko yhteisiä tapaamisia?
- Hyvinvointityö ei näy asukkaalle.
- Tilat: tilojen puute, kaupungin tiloilla isot vuokramaksut
- Järjestötalo Äänekoskelta puuttuu
- Joskus vaikea tutustua uusiin ihmisiin

Huomio kiinnittyy erityisesti kohtaan ”hyvinvointityö ei näy asiakkaalle”. Onko kenties kyse siitä, että asukkaat eivät tunnista mitä hyvinvointityö käytännössä on, vai näyttäytykö se liian epämääräisenä tai etäisenä asiantuntijatyönä, joka ei henkilöidy ja saa kasvoja kentällä? Oikein kanavoitu hyvinvointityötä esittelevä kuntalaisviestintä ja esimerkiksi hyvinvointikoordinaattorin ja muiden hyvinvointityötä tekevien jalkautuminen asukkaiden pariin erilaisissa tilaisuuksissa ja arjen yhteyksissä tulee kuitenkin ottaa jatkossa yhdeksi kehittämiskohteeksi. Hyvinvointityön teemoja ja osa-alueita voitaisiin esitellä esimerkiksi somessa tietoisuilla, videoblogeilla tai lehtikirjoituksilla systemaattisesti ja suunnitelmallisesti.¹⁹

Hyvin monet keskustelijat näkivät yhteisten tilojen helpottavan luontevia, spontaaneja kohtaamisia ja ihmisten välisiä tutustumista, jolloin on matalampi kynnyks kysyä yhteistyön paikkoja ja lähteä yhdessä pohtimaan, mitä saataisiin yhdessä aikaan. Kohtaamispaikkaa voisi ohjata esimerkiksi monitoimijainen verkosto, koordinaattori tai yhteisömanageri, joka tukisi toimijoita yhteisten tavoitteiden ja projektien hahmottamista ja seuraisi niiden toteutumista. Kohtaamispaikan lisäksi muita kumppanuuspöydässä tarpeelliseksi katsottuja toimenpiteitä yhteistyön lisäämiseksi olikin **toimintakulttuurin uudistamiseen, viestintään ja koordinointiin** liittyvä yleinen ”yhteisömanagerointi”. Summaten keskustelun tuloksia:

- Äänekoskella toivottiin kehitettävän eri sukupolvien ja ikäryhmien yhteistyötä, esimerkiksi päiväkotien ja vanhustenhuollon yhdessä tekemistä.
- Kaupungilta odotetaan aktiivisempaa viestintää siitä, mitä kehitysideoita on jo tehty ja miten niitä on sitten lähdetty edistämään, mitä ei.
- Viestinnän tavoittavuuteen haluttiin kiinnitettävän huomiota nuorista vanhuksiin. Tässä mielessä on tärkeää tunnistaa eri kohderyhmät ja valita kanavat ja välineet sen mukaan.
- Viestinnässä tulee huomioida myös kielimuurit ja kulttuurierot. Esimerkiksi selkokielisyys lisää yhdenvertaisuutta, kun samalla viestillä tavoitetaan laajasti eri toimijoita.
- **Toivottiin vapaaehtoisten toiminnan nostamista esiin kannustamismielessä.**
- Esimerkiksi tapahtumien järjestäminen tulee tehdä järjestöille mahdollisimman helpoksi.
- Hyvät ideat eivät saa tyssätä yksilön mielipiteeseen.
- Kun käydään keskustelua, tehdään päätöksiä asiasta (esim. koulutus), kuullaan oikeasti asianomaisia (esim. opettajia), koska he tietävät parhaiten oman alansa.

Tuloksia toisesta kumppanuuspöydästä 10.9.2024:

- Edustettuina olivat eläkeläis- ja potilasjärjestöt sekä Äänekosken seurakunta
- Puhuttivat hyvinvointialueen järjestöavustukset ja yhteiset tilat
- Toiminnan yhdistäminen, järjestöjen lakkauttamisen kynnyks on korkea
- Kyläyhdistysten yhteistyö kyläparlamentissa on hyvää

Yhteisessä työskentelyssä osallistujia haluttiin keskusteluttaa ajankohtaisista ilmiöistä, joihin hyvinvoinnin edistämisen toimenpiteitä ja yhteistyötä tulisi kohdentaa. Keskiöön nousi huoli nuorista kahdesta eri näkökulmasta:

1. Nuorten ajalehtiminen ja turhautuminen, joka purkautuu lisääntyneenä ilkeiksi ja röhkeytenä. Taustatekijöinä pidettiin ylisukupolvisia käyttäytymismalleja, esimerkiksi päihteen käyttöä perheissä, joissa aikuiset voivat huonosti tai ovat vaikeuksissa. Tämän nähtiin heijastuvan perheen lapsiin pahoinvointina ja sitä kautta myös muihin paikallisiin lapsiin ja nuoriin. Toisaalta nuorten käyttäytymiseen vaikuttavat vahvasti myös suurelta osin somen kautta leimahtavat ryhmäilmiöt, some-vaikuttajat ja vertaisryhmän paine/antama arvostus.
2. Nuorten ahdistuneisuus, osaltaan reaktiona maailman epävakauteen.

¹⁹ Hyvänä esimerkkinä hyte-työtä tutummaksi tekevistä viestinnästä toimii **Hyvinvointia Jyväskylässä -hetket 2024–2025**: <https://www.jyvaskyla.fi/harrastukset-ja-hyvinvointi/hyvinvoinnin-edistaminen/hyvinvointia-jyvaskylassa-hetket>

Yhtenä konkreettisenä ratkaisuna nostettiin keskusteluun toimintaan inspiroivan tapahtumaukion rakentaminen Äänekosken keskustassa. Aukiolla olisi esimerkiksi esiintymislava, joka mahdollistaisi esimerkiksi spontaanit esiintymiset nykyistä paremmin.

Toinen lähestymistapa nuorten mielen hyvinvointia tukevien ratkaisujen etsimiseen oli pohdinta siitä, miten voitaisiin valaa toivoa ja tulevaisuususkoa asioiden kehittymisestä hyvään suuntaan. Äänekosken ikääntyneen väestöprofiilin kääntämistä positiiviseksi voimavaraksi pidettiin mahdollisuutena: meillähän on paljon vanhoja ihmisiä, joilla on paljon elämäkokemusta myös vaikeuksien voittamisesta. Ennalta ehkäisevänä työnä voitaisiin lähteä etsimään kaveruuden ja ystävyyden edellytyksiä yli ikärajojen. Tämä voisi auttaa nuorten juurtumista paikallisesti. Tietoisuus paikalliskulttuurista ja historiasta voisi rakentaa näkökulmia tähän päivään ja toivoa tulevaisuuden rakentamiseen. Vuorovaikutuksen tulisi olla vastavuoroista: myös vanhojen on oltava avoimia oppimaan nuoremmilta.

Kumppanuuspöytäkeskustelussa sivuttiin myös tulevaisuuden toivoa ja nuorten fyysisesti turvallisiin kasvuympäristöihin panostamista kuvastavaa Koulunmäelle rakentuvaa uutta nuorisotilaa koulun yhteydessä. Myös Keski-Suomen hyvinvointialue on rakentamassa palveluverkkoaan varhaista tukea ja ennalta ehkäisevää työtä vahvistavasti, liikkuvia työskentelytapoja ja yhteisövaikuttavuuden ajatusta painottaen yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Esimerkkeinä tästä perhekeskus- ja seniorikeskus-toimintamalleihin kytkeytyvät kokeilut. Paikallisesti pienten lasten palveluiden, neuvoloiden, kouluterveyden ja oppilashuollon nähtiin olevan kunnossa. Kulttuuri- ja liikuntajärjestöt, yrittäjät ja kylät tuottavat monipuolisesti koko perheen toimintaa. Pidettiin tärkeänä, että nostetaan esille hyvät, positiiviset esimerkit yhteistyöstä (esimerkiksi Urho ja Huima) vastakkainasettelujen lievittämiseksi.

Muita ajatuksia 10.9. keskustelusta:

Miten toteutetaan ruohonjuuritason työn vahvistaminen niin, ettei hyvinvointityö jäisi enää liiaksi työryhmä- ja suunnitelmatasolle, kuten se nykyisellään hieman tuppaa jäämään. Onko kyse ainakin osin siitä, etteivät viranhaltijat uskalla antaa kuntalaisille vapautta toimia omaehtoisesti ja keskenään sopien? Useissa tilanteissa ja kohtaamisissa kuntalaiset ja kansalaistoimijat ovat kertoneet hyvinvointikoordinaattorille, että he toivovat kaupungilta ennemminkin arvostusta ja kannustusta - kiitosta ja huomiota - kyse ei ole ainakaan yksinomaan siis rahasta, vaan pikemminkin suhtautumistavasta ja toimintakulttuurista.

Hyvinvointikoordinaattori osallistui yhteistyökumppaneiden kanssa mm. *Koskela kiertää kylillä* -kiertueelle (9/2024) ja oli mukana Äänekosken *Eloriehassa* (8 /2024), jossa kyseltiin epämuodollisissa merkeissä kaupunkilaisilta ja kyläläisiltä bingopelin ja onnenpyörän pyöryksen lomassa ”mitä kuuluu”. Kommentteista on maistiaisia alla. Äänekosken kyläparlamenttitoiminta tuli monen keskustelukumppanin kommentteissa esille myönteisenä ja omaehtoista toimintaa ruokkivana toimintamuotona. Erittäin hyvänä pidettiin yhteistä neuvottelua ja keskustelua, yhdessä oppimista ja päätösten yhteistä puntarointia.

- ✓ Kiitos Äänekosken kaupungille kylien huomioimisesta. Kyliä ei ole jätetty yksin, se lämmittää. Kaikissa kunnissa ei ole näin hyvä tilanne.
- ✓ Kyläparlamentissa parasta on toisten kylien edustajien tapaaminen, yhteinen neuvottelu osallistavan budjetoinnin rahasta ennen päätöksentekoa. Yhteistyötä voitaisiin konkreettisen tekemisen muodossa tehdä jatkossa enemmän. Nyt ideoinnissa kylien yhteinen joulukalenteri - minituotteistaminen. Yhdessä tekemistä voitaisiin laajentaa, syventää osallisuutta, vaikka ennakkovaikutusten arviointiin.
- ✓ Kaupungille heitän villin idean: Osallisuuskanavat voisi laittaa uuteen kuntoon, jossa toteutuu aito osallisuus - nyt sellaisia kanavia on 0 kpl. Ja vielä radikaali idea: kansalaistoiminnan uudet tuulet -kurssi, jossa esitellään uusia vaikuttamisen muotoja!
- ✓ Yhteistyö kuntarajan yli keskusteluttaa akselilla Niinilahti / Viitasaari ja Mämme. Markkinavierailuita tapahtuu siellä puolin ja toisin, harjoitetaan yhteisviestintää. Ei kilpailla, kun ollaan eri pitäjää. Voisi enemmänkin kutsua kylään ja ”yhteiskehittää” jotain.

- ✓ Kyläparlamentista: Ilolla ajatellaan sen toimintaa. Saatiin sen avulla astianpesukone ja putkiremontti. Saadaan tietoa muilta kyliltä ja se tuottaa mahdollisuuksia yhdessä tekemiseen, tätä voisi olla enemmän.
- ✓ Sumiaisten kyläillasta haluamme antaa hyvää palautetta Äänekosken kaupungin hallintoon ja johdolle. Laaja edustus virkahenkilöitä osoittaa arvostusta kylälle. Se rakentaa luottamusta, ettei ole hätää.
- ✓ Mistä merkityksellistä tekemistä työttömille? Miten voi olla kokemus tarpeellisuudesta, jos ei saa tehdä töitä (= palkkatöitä) ja ei vastaa työnantajien (avointen työmarkkinoiden) odotuksia? Mitä järkevää ja omanarvontuntoa kohottavaa voi tehdä, jos on osaamista, mutta ei jonkun ominaisuuden vuoksi työllisty avoimille työmarkkinoille.
- ✓ Mielekästä tekemistä maahanmuuttajille!
- ✓ Meillä on hyvä kaupunginjohtaja, joka kuuntelee ihmisiä, ei ole suuna päänä, kun kiertää kylillä. Mutta on vahvat mielipiteet!
- ✓ Koskela brings people together. We have community in Koskela and we are learning language together. You are not lonely anymore. When I came here the loneliness was overwhelming. Not anymore. We need each other.
- ✓ Viihdymme Suolahdessa, luonto, ulkoilu- ja harrastusmahdollisuudet on kunnossa. Ympäristö on hieno, kaupungissa järven rannalla eletään. Suolahti-salia toivotaan konserttikäyttöön!
- ✓ Suolahdessa on harrastusmahdollisuudet kohdillaan; meidän jokaiselle lapselle jotakin: jääkiekko, salibandy, koripallo ja tanssi.

Niin 6.2. kuin 10.9. käytyä kumppanuuspöytäkeskustelua kuin kyläkiertueilla käytyjä asukaskeskustelujen näkökulmiakin hyödynnettiin myös Laukaassa 23.9. käydyissä HYTETU-kuntaneuvotteluissa järjestöjen ja seurakunnan näkökulmien esille tuomisessa. Ne otettiin huomioon myös Äänekosken kuntakorttiin kytketyn SWOT-analyysin laatimisessa (ks. LIITE 4, ks. myös Keski-Suomen alueellinen laaja hyvinvointikertomus). Yhtenä hyvinvoinnin edistämisen uhkatekijänä pidettiin järjestöjen toimintaresurssien heikkenemistä samalla, kun Äänekosken kaupungilta puuttuu yhdessä tekemistä ja sosiaalisia innovaatioita aktivoivia tilaratkaisuja ja muita tukirakenteita. Hyvinvoinnin kumppanuuspöydän viestit samoin kuin *Järjestöpositiivisuuden Kuntatutkan* muistutukset kannattaa päätöksenteossa huomioida (ks. kuva 9).

Hyvä Keski-Suomi!
Pidetään näistä kiinni:

	Järjestöjen kanssa yhteistyötä tekeviä viranhaltijoita ja työntekijöitä 23/23
	Järjestöavustuksia 23/23
	Maksuttomia tiloja 22/23
	Tukipalveluja järjestöille 23/23

Vahva järjestöyhteistyö tarvitsee resursseja.
KYT ry suosittaa vuodelle 2025:

	Turvataan riittävät resurssit järjestöyhteistyöhön.
	Kootaan yhteistyön asiat järjestöyhteistyön asiakirjaan.
	Varmistetaan järjestötiedon helppo löydettävyyys ja hyödynnetään Lähellä.fi -palvelua.

	Hyödynnä järjestöpositiivisen kunnan tarkistuslistaa ja kehityskeskustelutyökalua sekä järjestöjen ja sote-keskusten yhteistyön vinkkilistaa. Aineistot löydät www.kyt.fi/kuntatutka .
---	--

Kuntatutka on Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry:ssä kehitetty työkalu kuntien järjestöpositiivisuuden tarkasteluun.

Lisätietoja: KYT-järjestöpalvelut / www.kyt.fi/jarjestopalvelut

Kuva 9. Keski-Suomen kunnat toteuttavat erittäin hyvin järjestöpositiivisen kunnan kriteeristöjä. Yhtä lukuun ottamatta kaikki kunnat tarjoavat järjestöjen käyttöön maksuttomia tiloja. (Lähde: Keski-Suomen järjestöpositiivisuus 2024 <https://kyt.fi/wp-content/uploads/2024/12/Jarjestopositivisuuden-kuntatutka-2024-infograafi.pdf>)

Aikuisten naisten tyttökerhon sinnikkyys mahdollisti hyvinvointihetken yhteisöllisen asumisen asukkaiden kanssa

Sumiaisissa on useina vuosina toteutettu kylän yhteistä elävää joulukalenteria, mutta vuonna 2024 järjestettiin ensimmäistä kertaa koko kaupungin yhteinen tempaus. Idea toteutuksesta syntyi Äänekosken kyläparlamentin kyläaktiivien ja kaupungin elinvoimayksikön työntekijöiden yhteisen kylämatkailua ja yhteisöllisyyden lisäämistä koskeneen pohdinnan tuloksena. Samalla harjoiteltiin kyläyhdistysten kanssa tapahtuman ja palvelun tuotteistamista. Elävän joulukalenterin toteutukseen kutsuttiin avoimesti mukaan myös muut Äänekosken yhdistykset, yritykset ja yksityishenkilöt.

Tapahtumaluokkuina toteutui muun muassa tonttupolku, koirien pikkujoulukävely, ponikerhon joulu, joululauluhetkiä, aarteensintää, askartelua, glögiä laavulla ja sinkkujen joulupuuro. Kaikki tapahtumat olivat löydettävissä Äänekosken kaupungin tapahtumakalenterista. Toiveena oli, että pienet ja lyhytkestoiset tapahtumat houkuttelisivat asukkaat tutustumaan kotikaupunkiin ja sen toimijoihin. Tapahtumasarja saavutti hyvin kävijöitä ja toiveissa on, että se toteutuu uudelleen tulevina vuosina.

Yksi joulukalenterin luukuista avautui 7.12. palvelukodissa teemalla ”Hemmotteluhetki yhteisöllisen asumisen asukkaille”. Toteutuksesta vastasi Äänekosken aikuisten naisten tyttökerhon kolmen henkilön porukka, jolla oli visiitillään Tukipuuhan mukana käsirasvaa, kynsilakkaa ja papiljotteja. Lisäksi he antoivat halukkaille niskahierontoja ja kävivät hyviä keskusteluja. Parin tunnin piipahduksen aikana hoidettavana kävi tusinan verran asukkaita, joista vanhin oli 94-vuotias.

”Kokoavana ajatuksena meillä oli, että halutaan joulumieltä meille vapaaehtoisille ja vaihtelua heille, joilla ei välttämättä ole kovin paljon huvituksia tai mahdollisuuksia hankkia hyvinvointipalveluita maksullisesti. Vietetään hauska hetki yhdessä, saadaan iloa sekä heidän että meidän vapaaehtoisten elämään - näin yksinkertaisesti.”

Mutta kun idea oli syntynyt ja auttamisen halu herännyt porukan mielissä, ei sopivan kohderyhmän ja vierailupaikan löytäminen ollut aivan helppoa. Lopulta asia lähti etenemään, kun Keski-Suomen hyvinvointialueen Arjen tuen esihenkilöltä saatiin vinkki ja sopiva kontakti.

Aikuisten naisten tyttökerhon vapaaehtoiset havaitsivat käynnillään, että tieto heidän vierailustaan ei ollut tavoittanut yksikön työvuorossa ollutta henkilöstöä. Asukkailla oli esittää toiveita myös tuleville vapaaehtoisten käynneille - muun muassa yhteislauluja, levyraatia, lehtien lukua, keskustelu- ja ulkoiluseuraa, soitto- ja lauluryhmiä toivottiin tapahtuma- ja virikeköyhää arkea piristämään.

Yhteisöllisen asumisen asukkaat ovat kohderyhmä, jonka tavoittamiseen on periaatteessa suhteellisen helppoa. Kynnys yhteisöllisen asumisen yksiköihin on matalampi myös henkilöille, jotka eivät halua sitoutua pitkäaikaisemmin esimerkiksi ystävätoimintaan eivätkä tarvitse toimintaansa. Avain yhteisen hyvän tekemisen esteiden purkamiseen ja kynnysten madaltamiseen on lisätä verkostoyhteistyötä ja viestintää sekä sopia yhdyshenkilöistä. Yhtenä vinkkinä kaupungin vapaaehtoistyön koordinoimisen kehittämiseen tyttökerholaiset esittivät tutustumisen Vapaaehtoistyö.fi -palvelun mahdollisuuksiin.

Miten tulevaisuuden vapaaehtoistyötä ja asukkaiden omaehtoisuutta koordinoidaan?²⁰

Liepeen hoiva ry:n Hykari-hanke edisti Keski-Suomen 18 kunnassa hyvinvointikaveritoimintaa ikäihmisten avuksi vapaaehtoisia kouluttamalla sekä tarjoten kunnille apua ja työkaluja vapaaehtoistoiminnan koordinaation kehittämiseen ja eri tahojen välisten yhteistyörakenteiden luomiseen.

Uusien vapaaehtoisten toimintaan mukaan kutsumiseksi hankkeessa kehitettiin kampanjamuotoinen *Lainaa aikaasi* -toimintamalli, joka mahdollisti ikäihmisten auttamisen ja ilahduttamisen kertaluonteisesti. Tätä toimintaa kokeiltiin myös Äänekoskella. Nuoria puolestaan pyrittiin tavoittamaan mukaan vapaaehtoistoimintaan suunnittelemalla oppilaitoksille suunnattu Hykari-kurssi, jossa toteutettiin ikäihmisten hyvinvointia lisäävä projekti yhdessä ryhmän kanssa. Perinteisen vapaaehtoistoiminnan rinnalla hankkeessa tutkittiin etävapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia järjestämällä palvelutaloissa asuville ikäihmisille ohjelmatuokioita etäyhteydellä. Kokemukset etävapaaehtoistoiminnasta olivat positiivisia, joten aihetta tulisi tarkastella lisää sen ajankohtaisuuden ja etenkin resurssiviisauden vuoksi.

Hykari-hankkeen mukana vapaaehtoistoiminnan kehittämässä ovat Äänekoskella olleet kaupungin hyvinvointikoordinaattori ja erityisryhmien liikuntaohjaaja, osittain hyvinvointialueen edustajia, Äänekosken seurakunta ja SPR:n paikallisyhdistys. Tarve yhteiselle keskustelulle vapaaehtoistoiminnasta oli kaikkien mukana olleiden toimijoiden yhteinen havainto, sillä eri toimijat eivät esimerkiksi olleet tietoisia toistensa tekemästä työstä ja toiminta-alueista.

Äänekosken liikuntapalveluiden vuonna 2023 järjestämä koiraulkoiluystävä-koulutus on onnistunut esimerkki eri toimijoiden välisestä yhteistyöstä. Hykari-hanke järjesti vapaaehtoisille peruskoulutuksen sekä ulkoiluosion, kun taas Ikäinstituutin *Tossut ja tassut liikkeelle* -hanke vastasi koulutuksen koiraosuudesta. Peruskoulutuksen aikana vapaaehtoiset saivat myös tietoa seurakunnan ja SPR:n vapaaehtoistoiminnasta. Koulutustilat järjestyivät kaupungin puolesta ja koiraulkoiluystävätoiminnan koordinointi sekä vapaaehtoisten tuki toteutettiin kaupungin liikuntapalveluiden kautta. Myös suolahtelaisen runonlausuntaryhmän esiintyminen etäyhteydellä palvelutalojen yhteisessä etäohjelmatuokiossa oli onnistunut esimerkki tulevaisuuden vapaaehtoistoiminnan eri muodoista.

Kutenkin muissakin hankekunnissa, myös Äänekoskella vapaaehtoistoiminnan kehittämistä ovat hidastaneet hyvinvointialueen alun myllerrys ja kaupungin henkilöstön vaihtuvuus. Hanketiimi totesi myös, että Äänekosken laaja taajamarakenne, jossa jokaisella alueella on omat yhdistyksensä ja toimintatapansa, tuo mukanaan haasteita. Vaikka yhteinen vapaaehtoistoiminnan kehittämistyöryhmä perustettiin, sen toiminta ei vielä vakiintunut selkeäksi keskustelufoorumiksi. Äänekoskella vapaaehtoistyön koordinaatioon liittyvä yhteistyö kaipaa siis pysyvämpiä verkostorakenteita sekä koordinoitua ja säännöllisyyttä tapaamisiin. Vapaaehtoistoiminnan kehittämisen kannalta on tärkeää lisätä vuoropuhelua kaikkien toimijoiden kesken ja saada hyvinvointialue tiiviimmin mukaan keskusteluun. Myönteistä on se, että Äänekoskelta löytyy useampi toimija, joilla on vahva halu edistää vapaaehtoistoimintaa paikkakunnalla ja kehittää sitä.

²⁰ Ida Rasi, Vilma Linnanen ja Asta Salonen: HYKARI-HANKE (2022–2024) Liepeen hoiva ry, Loppuraportti, joulukuu 2024. Luettavissa: <https://palvelutalomannikko.fi/wp-content/uploads/2024/12/Hykari-hankkeen-loppuraportti-2024.pdf> (ladattu 7.1.2025).

Hykari hankkeen jatkosuositukset Äänekoskelle ovat:

1. Säännölliset tapaamiset: Vakiinnutetaan vapaaehtoistoiminnan kehittämistyöryhmän kokoukset ja määritellään niille selkeät tavoitteet.
2. Kutsutaan hyvinvointialueelta edustaja mukaan työryhmän toimintaan.
3. Edistetään eri toimijoiden välistä koulutusyhteistyötä, jotta vältetään päällekkäistä toimintaa ja resursseja hyödynnetään tehokkaasti.

OSA 2: Hyvinvointisuunnitelma 2025

Äkilliset turvallisuusympäristön, taloudellisten tai hallintorakenteiden muutokset heijastuvat kuormituksena ja turvattomuuden tunteiden lisääntymisenä paikallistasolla - niin kuntaan organisaationa, kuin sen asukkaisiin ja yhteisöihin. Myös kaupungin työntekijöiden työhyvinvointi ja muutosjoustavuus tarvitsevat huomiointia. Asuinalueiden eriytymisen ja asukasryhmien vastakkainasettelujen ehkäisemiseen on myös syytä kiinnittää huomiota, jotta saavutetaan työrauha suurten haasteiden aikana koko Äänekosken parhaaksi. Äänekoskesta voidaan tehdä turvallisempi ja yhdenvertaisempi kuntalaisten yhteisö, jossa erilaisuus ja erilaiset näkemykset ovat rikkautta eivätkä rikkovia ristiriitoja.

Paikallisia turvaverkkoja, välittämistä yhteisestä elinympäristöstä ja naapuruston asukkaista on vahvistettava, koska se rakentaa sisäistä turvallisuutta ja toimii ennalta ehkäisevästi estäen uusien negatiivisten ilmiöiden leimahtamista. On torjuttava yksinäisyyttä, ulossulkemista, syrjintää ja häirintää päiväkodeissa, kouluissa, kirjastoissa, kaupoissa, kaduilla ja naapurustoissa, työssä ja vapaa-ajalla.

Kaupunkipalveluiden on osattava houkutella ja vastaanottaa yhteistyökumppaneiksi muut paikalliset ja alueelliset toimijat, kunnan monet jäsenyhteisöt ja asukkaat. Porukkaan kuulumisen mahdollistaminen on ennalta ehkäisevää työtä. Osallisuutta ja muilta oman toiminnan myötä saatua arvostusta kokevat ihmiset ottavat vastuuta itsestään, läheisistään, luonnosta ja yhteisestä hyvästä myös jatkossa.

Kaikki ikäryhmät tarvitsevat toiminnalleen tiloja ja tunnustusta. Tarvitaan yhteisöllisyyttä ja rohkeita uusia kokeiluja, joita mahdollistuu, kun uskalletaan rikkoa totunnaisia kohderyhmärajoja, siiloja ja sektoreita. Oppia yhdessä yli ikä-, kylä- ja kulttuurirajojen.

Painopiste 1: Kuntalaisten hyvä arki				
Tavoite 1.1 Tuetaan kuntalaisten toimintakykyä				
	Toimenpide	Vastuutoteuttaja	Toteutuminen 2024: 1 = ei aloitettu / tavoitteita ei ole pääosin saavutettu 2 = kesken, tavoitteet saavutettu osittain 3 = toteutettu / tavoitteet pääosin saavutettu	Huomioita
1.1.1	Kulttuuri- ja liikuntaohjelman & opetus- ja kasvatustoimialan palveluohjelman sekä oppilaitosten opetussuunnitelmien mukaiset toimenpiteet	Opetus- ja kasvatustoimi Kulttuuri- ja liikuntatoimi		
1.1.2	Tuetaan kaikenikäisten harrastustoimintaa (seniorikortti Harrastamisen Suomen malli, harrastetuki ym.)	Kulttuuri- ja liikuntatoimi Opetus- ja kasvatustoimi Perhekeskus		
1.1.3	Kehitetään opiskeluhuollon yhdyspintatyötä yhdessä POKE:n sekä hyvinvointialueen	Opiskeluhuollon ohjausryhmä		

	opiskeluhuollon kanssa opiskelijoiden hyvinvoinnin lisäämiseksi			
1.1.4	Perustetaan monialainen työryhmä päivittämään ja koordinoimaan toiminnallista tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyötä	Opetus- ja kasvatustoimi Hyvinvointikoordinaattori Keskushallinto		
Tavoite 1.2 Vahvistetaan kuntalaisten turvallisuutta				
1.2.1	Rekrytoidaan opetuksen ja kasvatuksen sekä vapaa-ajan palveluihin pysyviä, riittävän koulutuksen saaneita aikuisia	Keskushallinto Opetus- ja kasvatustoimi		
1.2.2	Tuetaan huoltajia kasvatustehtävässä ja toteutetaan matalan kynnyksen kokeiluja huoltajille, esimerkiksi <ul style="list-style-type: none"> - ryhmämuotoinen vanhemmuuden tuki - avoimen päiväkodin iltatoiminta - perhekeskustoiminnan markkinointi päiväkodeissa - hyvinvointivanhempainilat ja muut koulujen yhteisölliset tapahtumat 	Opetus- ja kasvatustoimi Kulttuuri- ja liikuntatoimi		
1.2.3	Vahvistetaan opetus- ja kasvatustyöyhteisöjen resilienssiä hyödyntäen <ul style="list-style-type: none"> - mentorointia - henkilöstökoulutusta käyttäytymisellä reagoivien lasten tukeen liittyen - varhaiskasvatuksen ammattilaisten konsultointia 	Opetus- ja kasvatustoimi		
1.2.4	Huolehditaan katujen riittävästä valaisemisesta pimeään vuodenaikaan ja auraamisesta / hiekottamisesta talviaikaan.	Kaupunkirakenne		
1.2.5	Lisätään levähdysmahdollisuuksia (penkit) paljon käytetyille kulkureiteille ja puistoihin taajama-alueille.	Kaupunkirakenne, kulttuuri- ja liikuntatoimi		
1.2.6	Toteutetaan yhteistyössä hyvinvointialueen, järjestöjen, ja muiden paikallisten yhteistyökumppaneiden kanssa kaatumisen ehkäisykampanja (ml. liukuestehankinnat).	Keskushallinto Kaupunkirakenne Kulttuuri- ja liikuntapalvelut Hyvinvointikoordinaattori		
Tavoite 1.3 Ehkäistään kuntalaisten päihteiden käyttöä sekä ongelmapelaamista ja niistä aiheutuvia haittoja				
1.3.1	Laaditaan perusopetuksen yksiköihin yhteiset ehkäisevän päihdetyön toimintamallit.	Opetus- ja kasvatustoimi Opiskeluhuollon ohjausryhmä		
1.3.2	Järjestetään huolta herättävän päihteidenkäytön ja pelaamisen tunnistamiseen ja puheeksi ottoon liittyvää koulutusta opetuksen ja kasvatuksen ammattilaisille.	Opetus- ja kasvatustoimi		
1.3.3	Järjestetään yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa hyvinvointiteemaisia yleisötapahtumia.	Hyvinvointi Liikunta- ja kulttuuritoimi		
Tavoite 1.4 Tuetaan kuntalaisten työllistymistä				
1.4.1	Työllisyysohjelmassa (työikäiset), kotouttamisohjelmassa (maahanmuuttaneet) sekä opetus- ja kasvatustoimialan palveluohjelmassa (perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen saattaminen) mainitut toimenpiteet	Elinvoimayksikkö Perhepalvelut Opetus- ja kasvatustoimi		
1.4.2	Organisoidaan yritysyrityksenä joustavia työllistymispolkuja kuntalaisen oma toimintakyky huomioiden	Elinvoima		

1.4. 3	Tarjotaan kesätyöseteleitä alle 18-vuotiaita nuoria työllistävälle yrityksille sekä kesätyöpaikka kaikille halukkaille 9.-luokkalaisille	Elinvoima		
1.5 Kehitetään ja ylläpidetään palveluiden saatavuutta				
1.5. 1	Pyritään järjestämään joukkoliikenteen palvelut niin, että ne auttavat autottomia ja/tai rajallisen liikuntakyvyn omaavia saavuttamaan tarvitsemansa palvelut	Keskushallinto		
1.5. 2	Kehitetään eri alueille jalkautuvien liikkuvien palveluiden tarjontaa (ml. perhepalvelut, hyvinvointi)	Kaikki toimialat		
1.6 Luodaan kuntalaisille mahdollisuuksia asua omiin tarpeisiinsa nähdn tarkoituksenmukaisissa asunnoissa				
1.6. 1	<i>Luodaan yhdyspintoja ja helpottavia käytäntöjä vapaaehtoisten kuntalaisten ja yhteisöllisen asumisen asukkaiden kohtaamisten ja virkistystoiminnan helpottamiseksi.</i>	Hyvinvointi Kotoutumispalvelut Elinvoima		
1.6. 2	Selvitetään ja kokeillaan asuinaluelähtöisesti paikallisia ratkaisuja iäkkäiden ja yksinasuvien arjen turvallisuuden lisäämiseksi.	Hyvinvointiryhmä		
Painopiste 2: Kuntalaisten osallisuus ja yhteisöön kuuluminen				
2.1 Kehitetään rakenteita, joilla vahvistetaan kuntalaisten kuulluksi tuleamista ja kansalaisdemokratiaa				
2.1. 1	Toteutetaan kokeiluja, joilla lisätään tietoa kunnallisesta päätöksenteosta sekä innostetaan kuntalaisia vaikuttamiseen (esim. helposti lähestyttävä päätösviestintä, ml. selkokieliisyys ja monikieliisyys).	Keskushallinto Kotoutumispalvelut		
2.1. 2	Kaupungintalon valtuustosalin ja Painotalon äänentoiston ajanmukaistaminen esteettömyyden parantamiseksi	Keskushallinto Kaupunkirakenne		
2.1. 3	Edistetään hyvinvointiin pitkällä aikavälillä liittyvien päätösten ennakkovaikutusten arviointia eri ikäryhmät huomioiden kaupungin ohjeistuksen mukaisesti.	Kaikki toimialat		
2.1. 4	Kartoitetaan säännöllisesti asukkaiden tyytyväisyyttä omaan elinympäristöönsä (ilmiö-kysely + asukastyytyväisyyskysely).	Elinvoima		
2.1. 5	Laaditaan lasten ja nuorten kuulemisjärjestelmän kuvaukset ja osallisuuden vuosikello, jotka huomioivat sekä laissa mainitut rakenteet (nuorisovaltuusto) että muut vaikuttamisryhmät (esim. oppilaskunnat ja talokunnat).	Opetus- ja kasvatustoimi Nuorisopalvelut		
2.1. 6	Arvioidaan kokemuksia osallistavasta budjetoinnista ja kehitetään sitä arvioinnin pohjalta.	Keskushallinto Nuorisopalvelut Opetus- ja kasvatustoimi Kulttuuri- ja liikuntatoimi		
Tavoite 2.2 Vahvistetaan kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua elinympäristönsä kestäväan kehittämiseen				
2.2. 1	Korvataan sekajäteastiat kierrätykseen soveltuvilla moniastiapisteillä kaupungin julkisissa aulatiloiissa (koulut & virastot)	Kaupunkirakenne		
2.2. 2	Toteutetaan kävelyn ja pyöräilyn edistämishojelman toimenpiteitä, joissa huomioidaan kevyen liikenteen kehittämistarpeet asuinalueilta palveluihin ja työpaikoille.	Kaupunkirakenne, ympäristötoimi Kulttuuri- ja liikuntatoimi		

Painopiste 3. Yhteisöllisyyden vahvistaminen

Tavoite 3.1: Tuetaan yhdistysten ja vapaaehtoistoimintaan pohjautuvien ryhmien toiminnan mahdollisuuksia

3.1.1	Etsitään eri toimijoille yhdenvertainen ja esteetön tilaratkaisu maksuttomiin kokoontumisiin järjestäytyneen ja vapaan kansalaistoiminnan edellytysten turvaamiseksi Äänekosken keskustaajamassa.	Keskushallinto Kaupunkirakenne		
3.1.2	Jatketaan vuonna 2024 pilotoidun hyvinvoinnin kumppanuuspöydän kehittämistä yhteistyössä muiden paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa.	Opetus- ja kasvatustoimi		
3.1.3	Selkiytetään järjestöjä, kuntalaisten omaehtoisia yhteisöjä ja toimintaa vahvistavia yhteistyö- ja tukirakenteita kaupunkiorganisaatiossa <ul style="list-style-type: none"> - kaupungin nimeämä(t) - yhdyshenkilö(t) järjestöille - viestintäyhteistyö - järjestöavustukset - osallistava budjetointi - kyläparlamentti 	Keskushallinto Liikunta- ja kulttuuritoimi Opetus- ja kasvatustoimi		
3.1.4	Jatketaan kohtaamispaikkatoimintaa (Ilmiökahvit, nuorisotilat, kirjastot, perhekeskus) ja sen kehittämistä huomioiden hyvinvointialueen vastuulle siirtyneet toiminnot (mm. seniorikeskus)	Keskushallinto Kulttuuri- ja liikuntatoimi Perhepalvelut		

Tavoite 3.2: Tuetaan perheyhteisöjä

3.2.1	Vahvistetaan koteihin tarjolla olevaa tukea mm. järjestämällä Lape-foorumi ja olemalla mukana maakunnallisen perhekeskus-verkoston toiminnassa	Opetus- ja kasvatustoimi		
3.2.2	Kaupunkiorganisaatio osallistuu olemassa olevat resurssit huomioiden paikallisten toimijoiden tapahtumiin ja toimintoihin, joissa eri ikäiset kuntalaiset ja perheet voivat tavata toisiaan.	Kaikki toimialat		

Tavoite 3.3: Edistetään yhteisöön kiinnittymistä ja paikallisidentiteetin kehittymistä

3.3.1	Vahvistetaan olemassa olevat resurssit huomioiden koulujen ja päiväkotien yhteisöllisyyttä ja toimintakulttuuria.	Opetus- ja kasvatustoimi Opiskeluohjauksen ohjausryhmä		
3.3.2	Suunnitellaan ja käynnistetään kulttuuriluotsitoimintaa	Kulttuuri- ja liikuntatoimi		
3.3.3	Tehdään näkyväksi ja rohkaistaan paikallisia toimijoita hyvinvointia edistävien ilmiöideoiden ja -tekojen toteuttamiseen (esim. viestintä, välittämisen pitäjänmestaruuskisat).	Keskushallinto / elinvoima Kaikki toimialat		

Tavoite 3.4: Ehkäistään asuinalueiden eriytymistä

3.4.1	Luodaan yhdyspintoja ja helpottavia käytäntöjä vapaaehtoisten kuntalaisten ja yhteisöllisen asumisen asukkaiden kohtaamisten ja virkistystoiminnan helpottamiseksi.	Hyvinvointi Opetus- ja kasvatustoimi Kulttuuri- ja liikuntatoimi		
3.4.2	Toteutetaan yhteisöllisyyttä vahvistavia kokeiluja sekä kehitetään asukkaiden vuorovaikutusta ja osallisuutta lisääviä ratkaisuja kotoutumispalveluiden lisäavustuksen turvin niillä asuinalueilla, joissa asuu paljon maahanmuuttaneita (ml. monimonikielinen tiedotus ja viestintä).	Kotoutumispalvelut Hyvinvointi Keskushallinto		

LIITE 1. Hyvinvoinnin edistämisen tavoitteiden mittareiden seuranta 2023-2024

Taulukot 1-3: Hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet ja mittarit sekä niiden toteutuminen v. 2023-2024 painopistealueittain. Indikaattorit, joissa on viimeisimmän saatavissa olevan tiedon mukaan jo saavutettu tavoitetaso, on merkitty vihreällä ja ne, joissa kehitys on ollut kielteistä lähtötasoon nähden, on merkitty punaisella.

PAINOPISTEALUE 1: KUNTALAISEN HYVÄ ARKI						
TAVOITTEET VUOSILLE 2023-2025 (2028)	TOIMENPIDENRO TAULUKOSSA 2	SOTKANET-INDIKAATTORI	TASO 31.12.2022 tai viimeisin	TAVOITE-TASO VUOTEEN 2028	TASO 31.12.2024	TASO 31.12.2027
1.1 Tuetaan kuntalaisten toimintakykyä	1.1.1- 1.1.4	243	129,2	100,0	tieto puuttuu	
		470	100	100	tieto puuttuu	
		3232	5,3	4,3	5,6	
		3234	8,8	6,0	9,7	
		3235	24,8	20,0	26,1	
		3236	8,6	6,0	9,3	
		3904	27,2	20,0	34,4	
		3906	18,6	15,0	20,2	
		4094	56	72	75,0	
		4727	21,0	25,0	24,5	
		4728	7,9	16,0	14,8	
		4729	17,2	20,0	13,5	
		4822	44,6	50,0	42,5	
		5316	88	100	83	
		5317	96	100	0	
5327	100	100	100			
1.2 Vahvistetaan kuntalaisten turvallisuutta	1.2.1- 1.2.4	469	100	100	100	
		699	0,6	0,5	0,6	
		3113	5,2	5,0	9,2	
		3114	31,8	25,0	27,8	
		3898	31,4	15,0	33,2	
		3952	192,4	140,0	157,9	
		3959	431,8	345,0	292,0	
		4890	17,4	11,5	16,4	
		4956	8,4	8,0	15,3	
		4957	5,3	4,5	9,2	
		4958	4,4	4,0	3,8	
		5309	96	100	100	
		5368	19,8	10,0	25,5	
		5369	0,0	0,0	4,5	
5370	8,9	5,0	8,0			
1.3 Ehkäistään kuntalaisten	1.3.1- 1.3.3	471	14	70	43	
		3093	1,8	1,0	3,6	
		3094	9,4	6,0	8,8	

päähteiden käyttöä sekä ongelmapelaamista ja niistä aiheutuvia haittoja		4730	9,6	7,0	14,5	
		4731	40,6	25,0	32,5	
		4732	9,4	4,5	9,8	
		5362	6,6	5,0	10,4	
		5363	5,9	5,0	8,9	
		5364	24,9	15,0	18,9	
1.4 Tuetaan kuntalaisten työllistymistä	1.4.1- 1.4.3	189	23,1	12,0	22,6	
		306	9,4	5,0	9,3	
		3071	7,5	4,2	6,3	
		3219	10,3	5,0	9,8	
		5099	tieto puuttuu		tieto puuttuu	
		5307	54	65	34	
1.5 Kehitetään ja ylläpidetään palveluiden saatavuutta	1.5.1- 1.5.2	asukas- tyytyväisyys- kyselyt /asiakas- palautteet				
1.6 luodaan kuntalaisille mahdollisuuksia asua omiin tarpeisiinsa nähden tarkoituksenmukaisissa asunnoissa	1.6.1- 1.6.2	190	28,4	25,0	27,2	
		2451	55,4	56,0	55,9	
		3262	5,1	5,0	5,1	

PAINOPISTEALUE 2: KUNTALAISTEN OSALLISUUS JA YHTEISÖÖN KUULUMINEN						
TAVOITTEET VUOSILLE 2023-2025 (2028)	TOIMENPIDENRO TAULUKOSSA 2	SOTKANET-INDIKAATTORI	TASO 31.12.2022 tai viimeisin	TAVOITE-TASO VUOTEEN 2028	TASO 31.12.2024	TASO 31.12.2027
2.1 Kehitetään rakenteita, joilla vahvistetaan kuntalaisten kuulluksi tuleamista ja kansalaisdemokratiaa	2.1.1 - 2.1.4	ilmiömittari + asukas- tyytyväisyys- kysely	72 (8.3.2023)	75	?	
		286	21,6	18,0	28,3	
		328	17,7	12,0	23,6	
		337	19,2	14,5	13,5	
		346	15,3	6,5	14,8	
		468	100	100	100	
		3076	51,3	60,0	51,3	
		3916	22,5	20,0	23,2	
		3931	23,3	20,0	25,0	
		4700	72,7	80,0	63,1	
		4701	70,4	75,0	66,2	
4702	63,9	75,0	70,0			

		4811	84,7	90,0	82	
		4817	10,6	7,5	12,3	
		5145	100	100	100	
		5320	0	100	100	
		5335	100	100	100	
2.2 Vahvistetaan kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua elinympäristönsä kestävään kehittämiseen	2.2.1	tot./ ei tot.				

PAINOPISTEALUE 3: YHTEISÖLLISYYDEN VAHVISTAMINEN						
TAVOITTEET VUOSILLE 2023-2025 (2028)	TOIMENPIDENRO TAULUKOSSA 2	SOTKANET-INDIKAATTORI	TASO 31.12.2022 tai viimeisin	TAVOITE-TASO VUOTEEN 2028	TASO 31.12.2024	TASO 31.12.2027
3.1 Tuetaan yhdistysten ja vapaaehtoistoimintaan pohjautuvien ryhmien toiminnan mahdollisuuksia	3.1.1- 3.1.3	3984	0	100	0	
		5321	100	100	100	
		järjestö-positiivisen kunnan kriteeristö				
3.2 Tuetaan perheyhteisöjä	3.2.1- 3.2.2	329	5,7	3,0	7,5	
		338	6,5	3,2	7,3	
		347	3,1	1,5	7,7	
		4831	1,8	0,9	4,2	
3.3 Edistetään yhteisöön kiinnittymistä ja paikallisidentiteetin kehittymistä	3.3.1- 3.3.2	1514	7,8	5,0	6,3	
		3913	1,8	0,9	1,8	
		3928	2,2	1,1	5,3	
		4712	13,9	10,0	19,0	
		4713	17,5	9,0	9,9	
		4714	21,8	10,0	16,2	
		4816	5,9	3,0	3,6	
		4834	10,1	5,0	10,3	
3.4 Ehkäistään asuinalueiden eriytymistä	3.4.1	234	2,1	1,0	2,0	
		484	0,0	0,0	ei tulosta	
		5097	2,3	1,0	ei tulosta	

LIITE 2. Tavoitteiden seurannassa käytetty indikaattorilista

Hyvinvoinnin edistämistyön seurantaan käytettävien indikaattoreiden nimet indikaattorinumeron mukaisessa järjestyksessä (Lähde: sotkanet.fi).

Indikaattorin numero	Indikaattorin nimi & lyhyt kuvaus
189	Nuorisotyöttömät, % 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta Indikaattori ilmaisee 15 - 24-vuotiaiden työttömien osuuden prosentteina 18 - 24-vuotiaasta työvoimasta. Nuorisotyötön on 15 - 24-vuotias työtön.
190	Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista Indikaattori ilmaisee ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien osuuden prosentteina kaikista lapsiasuntokunnista. Asunto on ahtaasti asuttu, jos siinä asuu enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti, kun keittiötä ei lasketa huonelukuun
234	Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä Indikaattori ilmaisee toimeentulotukea saaneissa kotitalouksissa asuvien 25 - 64-vuotiaiden (viitehenkilö ja puoliso) pitkäaikaisasiakkaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä kalenterivuoden aikana.
243	THL:n sairastavuusindeksi, ikävakioitu (-2019) Indeksi kuvaa kuntien ja alueiden väestön sairastavuutta suhteessa koko maan tasoon. Indeksien arvo on sitä suurempi, mitä yleisempää sairastaminen alueella on.
286	Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista Indikaattori ilmaisee terveydentilansa keskinkertaiseksi, melko huonoksi tai huonoksi kokevien peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
306	Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä Indikaattori ilmaisee työkyvyttömyyseläkettä vuoden lopussa saaneiden 25 - 64-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä.
328	Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista Indikaattori ilmaisee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kokeneiden osuuden (%) peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaista ko. ikäluokassa, jotka vastasivat Kouluterveyskyselyyn ko. kysymykseen.
329	Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 8. ja 9. luokan oppilaista Indikaattori ilmaisee niiden peruskoulun 8.- ja 9.-luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka eivät pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.
337	Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kahden viime viikon aikana kokeneiden lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
338	Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee niiden lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka eivät pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.
346	Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta kahden viime viikon aikana kokeneiden ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.

347	Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee niiden ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka eivät pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.
468	Ennakoarvioinnin käyttö kunnan toiminnassa, % Indikaattori ilmaisee prosenttiosuuden alueen kunnista, joissa on tehty päätös ennakoarvioinnin (EVA) käytöstä kuntalaisten hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavien päätösten valmistelussa (esim. sukupuolivaikutukset, lapsivaikutukset, sosiaaliset vaikutukset, eri väestöryhmiin kohdistuvat vaikutukset, vaikutukset alueellisiin eroihin).
469	Turvallisuussuunnitelman perusteella on päätetty toimenpiteistä luottamushenkilöjohdossa, % Indikaattori ilmaisee prosenttiosuuden alueen kunnista, joissa on laadittu paikallinen turvallisuussuunnitelma (sisäinen turvallisuus) ja sen pohjalta on päätetty toimenpiteistä kunnanhallituksessa tai kunnanvaltuustossa.
470	Kunta on asettanut tavoitteet ja toimenpiteet ikääntyneiden hyvinvointia ja terveyttä edistävien ravitsemustottumusten lisäämiseksi, % Indikaattori ilmaisee prosenttiosuuden alueen kunnista, joissa on määritetty toimenpiteitä ikääntyneiden hyvinvointia ja terveyttä edistävien ravitsemustottumusten lisäämiseksi.
471	Ehkäisevää päihdetyötä yhteisesti kirjattujen käytäntöjen mukaisesti toteuttavat peruskoulut, % peruskouluista Indikaattori ilmaisee prosenttiosuuden kouluista, joissa on yhteisesti sovittu kirjattu käytäntö tai toimintaohje päihteiden käytön ehkäisemisestä sekä oppilaiden ja henkilökunnan tupakkatuotteiden käyttöön puuttumiseksi koulun alueella.
484	Ulkona, yömajoissa, tilapäissuojissa ja laitoksissa olevat yksinäiset asunnottomat / 1 000 asukasta (2018-) Indikaattori ilmaisee yömajoissa, tilapäissuojissa ja laitoksissa asuvien yksinäisten osuuden tuhatta asukasta kohti.
699	Lonkkamurtumat 65 vuotta täyttäneillä, % vastaavan ikäisestä väestöstä Indikaattori ilmaisee kaikkien vuoden aikana 65 vuotta täyttäneille sattuneiden ja sairaalassa hoidettujen lonkkamurtumien (sivu- tai päädiagnoosi S72) lukumäärän prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä.
1514	Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista Indikaattori ilmaisee koulukiusaamisen kohteeksi kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana joutuneiden peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
2451	75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asutokunnat, % vastaavan ikäisten asutokunnista Indikaattori ilmaisee 75 vuotta täyttäneiden yhden hengen asutokuntien osuuden prosentteina vastaavanikäisten asutokunnista.
3071	Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15 - 64-vuotiaista Indikaattori ilmaisee vaikeasti työllistyvien osuuden (%) 15 - 64-vuotiaasta väestöstä. Vaikeasti työllistetyt on suhteutettu vastaavanikäiseen väestöön, koska tässä ryhmässä on mukana myös henkilöitä, jotka eivät kuulu työvoimaan.
3076	Äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa, % Indikaattori kuvaa äänestysprosenttia kuntavaaleissa. Äänestysprosentti kertoo äänestäneiden osuuden äänioikeutetuista.
3093	Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset / 1 000 asukasta Indikaattori ilmaisee poliisin tietoon tulleiden kaikkien huumausainerikosten osuuden tuhatta asukasta kohti. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan.
3094	Päihtyneiden säilöönnotot / 1 000 asukasta

	Indikaattori ilmaisee päihtymyksen vuoksi säilöön otettujen osuuden tuhatta asukasta kohti.
3113	Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta Indikaattori ilmaisee poliisin tietoon tulleiden väkivaltarikosten eli henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten osuuden tuhatta asukasta kohti. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan.
3114	Poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset / 1 000 asukasta Indikaattori ilmaisee poliisin tietoon tulleiden omaisuusrikosten osuuden tuhatta asukasta kohti. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan.
3219	Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä Indikaattori ilmaisee koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17 - 24-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä.
3232	Lihavuuden yleisyys (%) 2 - 6-vuotiailla Indikaattori ilmaisee Suomessa asuvien 2 - 6-vuotiaiden lihaviin (ISO-BMI ≥ 30 kg/m ²) lasten osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä niistä lapsista, joille on saatavilla pituus- ja painotieto kalenterivuoden ajalta.
3234	Lihavuuden yleisyys (%) 7 - 12-vuotiailla Indikaattori ilmaisee Suomessa asuvien 7 - 12-vuotiaiden lihaviin (ISO-BMI ≥ 30 kg/m ²) lasten osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä niistä lapsista, joille on saatavilla pituus- ja painotieto kalenterivuoden ajalta.
3235	Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 13 - 16-vuotiailla Indikaattori ilmaisee Suomessa asuvien 13 - 16-vuotiaiden ylipainoisten (ISO-BMI ≥ 25 kg/m ²) lasten/nuorten osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä niistä lapsista, joille on saatavilla pituus- ja painotieto kalenterivuoden ajalta.
3236	Lihavuuden yleisyys (%) 13 - 16-vuotiailla Indikaattori ilmaisee Suomessa asuvien 13 - 16-vuotiaiden lihaviin (ISO-BMI ≥ 30 kg/m ²) lasten/nuorten osuuden prosentteina vastaavan ikäisestä väestöstä niistä lapsista, joille on saatavilla pituus- ja painotieto kalenterivuoden ajalta.
3262	Omaishoidon tuen 75 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana, % vastaavan ikäisestä väestöstä Indikaattori ilmaisee vuoden aikana omaishoidon tukea saaneiden 75 vuotta täyttäneiden hoidettavien osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä.
3898	Poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikennetrikot / 1 000 asukasta Indikaattori ilmaisee poliisin tietoon tulleiden liikennetrikosten sekä liikenteen vaarantamisen osuuden tuhatta asukasta kohti. Rikokset kirjataan tekopaikan mukaan.
3904	Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9. luokan oppilaista Indikaattori ilmaisee koululounaan vähintään yhtenä päivänä kouluviikon aikana syömättä jättävien peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
3906	Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista (ind. 3906) Indikaattori ilmaisee painoindeksiin perustuen ylipainoisten peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
3913	Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee koulukiusaamisen kohteeksi kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana joutuvien lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
3916	Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

	Indikaattori ilmaisee terveydentilansa keskinkertaiseksi, melko huonoksi tai huonoksi kokevien lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
3928	Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee koulukiusaamisen kohteeksi kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana joutuvien ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
3931	Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee terveydentilansa keskinkertaiseksi, melko huonoksi tai huonoksi kokevien ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
3952	Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot / 10 000 asukasta Indikaattori ilmaisee vuoden aikana koti- ja vapaa-ajan tapaturmien vuoksi sairaanhoitoa saaneiden potilaiden hoitojaksojen lukumäärän kymmentä tuhatta asukasta kohti.
3959	Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä Indikaattori ilmaisee vuoden aikana kaatumisen tai putoamisen vuoksi sairaanhoitoa saaneiden 65 vuotta täyttäneiden potilaiden hoitojaksojen lukumäärän kymmentä tuhatta vastaavanikäistä asukasta kohti.
3984	Indikaattori ilmaisee onko kunnalla jokin pysyvä käytäntö, jolla kunta järjestää tai tukee taloudellisesti kunnassa järjestettävää kulttuuriluotsi- tai kulttuurikaveritoimintaa tai muuta vastaavaa vapaaehtoistoimintaa. 0 pistettä: Ei / ei tietoa. 100 pistettä: Kyllä
4094	Liikunnan edistäminen kunnissa - TEA, pistemäärä Indikaattori on pistemäärä asteikolla 0-100. Pistemäärä on terveydenedistämisen aktiivisuuden ulottuvuuksia kuvaavien pistemäärien keskiarvo. Ulottuvuuskohtaiset pistemäärät on saatu pisteyttämällä kunnan toimintaa kuvaavat tosiasialuonteiset tiedot suhteessa oletettuun hyvään käytäntöön.
4700	Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee niiden peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka ovat erittäin tai melko tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä.
4701	Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista Indikaattori ilmaisee niiden ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka ovat erittäin tai melko tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä.
4702	Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori ilmaisee niiden lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka ovat erittäin tai melko tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä.
4712	Tuntee itsensä yksinäiseksi, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee melko usein tai jatkuvasti yksinäiseksi itsensä tuntevien peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4713	Tuntee itsensä yksinäiseksi, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori ilmaisee melko usein tai jatkuvasti yksinäiseksi itsensä tuntevien ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4714	Tuntee itsensä yksinäiseksi, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-)

	Indikaattori ilmaisee melko usein tai jatkuvasti yksinäiseksi itsensä tuntevien lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4727	Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee vähintään tunnin päivässä liikkuvien peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4728	Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori ilmaisee vähintään tunnin päivässä liikkuvien ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4729	Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori ilmaisee vähintään tunnin päivässä liikkuvien lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4730	Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee niiden peruskoulun 8. ja 9. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka tupakoivat, nuuskaavat tai käyttävät vesipiippua tai sähkösavuketta päivittäin.
4731	Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori ilmaisee niiden ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka tupakoivat, nuuskaavat tai käyttävät vesipiippua tai sähkösavuketta päivittäin.
4732	Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori ilmaisee niiden lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka tupakoivat, nuuskaavat tai käyttävät vesipiippua tai sähkösavuketta päivittäin.
4811	Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee niiden peruskoulun 4. ja 5. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka ovat erittäin tai melko tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä.
4816	Tuntee itsensä usein yksinäiseksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee yksinäiseksi itsensä tuntevien peruskoulun 4. ja 5. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4817	Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai melko tai erittäin huonoksi kokevien peruskoulun 4. ja 5. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4822	Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee vähintään tunnin päivässä liikkuvien peruskoulun 4. ja 5. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4831	Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee niiden peruskoulun 4. ja 5. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa, jotka eivät pysty juuri koskaan keskustelemaan vanhempiensa kanssa omista asioistaan.
4834	Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori ilmaisee koulukiusaamisen kohteeksi kerran viikossa tai useammin lukukauden aikana joutuneiden peruskoulun 4. ja 5. luokkalaisten osuuden prosentteina kysymykseen vastanneista ko. ikäluokassa.
4890	Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5. luokan oppilaista (2019-)

	Indikaattori tuottaa tietoa niiden peruskoulun 4. ja 5. luokan oppilaiden osuudesta (%), jotka ovat kokeneet vanhempien tai muun huoltapitävän aikuisen fyysistä väkivaltaa vuoden aikana.
4956	Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2019-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden peruskoulun 8. ja 9. luokan oppilaiden osuudesta (%), jotka ovat kokeneet vanhempien tai muun huoltapitävän aikuisen fyysistä väkivaltaa vuoden aikana.
4957	Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuudesta (%), jotka ovat kokeneet vanhempien tai muun huoltapitävän aikuisen fyysistä väkivaltaa vuoden aikana.
4958	Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2019-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuudesta (%), jotka ovat kokeneet vanhempien tai muun huoltapitävän aikuisen fyysistä väkivaltaa vuoden aikana.
5097	Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä Indikaattori ilmaisee kalenterivuoden aikana toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneiden lapsiperheiden osuuden koko väestön lapsiperheistä.
5099	Ulkomaalaiset työttömät työnhakijat, % ulkomaalaisten työvoimasta Indikaattori ilmaisee ulkomaalaisten työnhakijoiden osuuden ulkomaalaisten työvoimasta (18 - 64-vuotiaat).
5145	Asukkaiden osallistumiskeinot kuvattu kunnan verkkosivuilla, % tiedot toimittaneista alueen kunnista Indikaattori ilmaisee prosenttiosuuden alueen kunnista, joiden verkkosivuilla on kuntalaisten avoimesti tarkasteltavissa kuvaus kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista ja -keinoista.
5309	Kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämisen tarkastus Indikaattori ilmaisee pistemäärän, joka on oppilasmäärällä painotettu prosenttiosuus kunnan kouluista, joissa tarkastus on tehty kolmen vuoden sisällä.
5307	Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25 - 64-vuotiaat, skaalattu HYTE-indikaattori Indikaattori ilmaisee kahden viimeisimmän mittauksen välillä tapahtuneen muutoksen työkyvyttömyyseläkettä vuoden lopussa saaneiden 25 - 64-vuotiaiden prosenttiosuudessa vastaavanikäisestä väestöstä.
5313	Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa Indikaattori ilmaisee pistemäärän, joka on oppilasmäärällä painotettu prosenttiosuus kunnan kouluista, joissa seurataan oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää.
5316	Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit Indikaattori ilmaisee pistemäärän on oppilasmäärällä painotettu prosenttiosuus kunnan kouluista, joissa on pitkät liikuntavälitunnit.
5317	Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä Indikaattori ilmaisee pistemäärän, joka on oppilasmäärällä painotettu prosenttiosuus kunnan kouluista, joissa noudatetaan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä.
5320	Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin

	Indikaattori ilmaisee liikunnan edistämisestä vastaavien viranhaltijoiden osallistumisesta toimielinten vaikutusten ennakoarviointiin. 0 pistettä: Ei / ei tietoa. 100 pistettä: Kyllä
5321	Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen. 0 pistettä: Ei / ei tietoa. 100 pistettä: Kyllä
5327	Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille Indikaattori ilmaisee järjestetäänkö kunnassa kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille. 0 pistettä: Ei / ei tietoa. 100 pistettä: Kyllä
5335	Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja Indikaattori ilmaisee hyödynnetäänkö kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä asukasraateja ja foorumeja. 0 pistettä: Ei. 100 pistettä: Kyllä
5362	Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta, joiden päihteiden käyttö herättää huolta.
5363	Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta, joiden päihteiden käyttö herättää huolta.
5364	Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta, joiden päihteiden käyttö herättää huolta.
5368	Oppilaitoksen fyysiset työolot häirinneet opiskelua, % 8. ja 9. luokan oppilaista (2017-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta (%), jotka kokevat, että oppilaitoksen fyysiset työolot ovat häirinneet opiskelua.
5369	Oppilaitoksen fyysiset työolot häirinneet opiskelua, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta (%), jotka kokevat, että oppilaitoksen fyysiset työolot ovat häirinneet opiskelua.
5370	Oppilaitoksen fyysiset työolot häirinneet opiskelua, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2017-) Indikaattori tuottaa tietoa niiden nuorten osuudesta (%), jotka kokevat, että oppilaitoksen fyysiset työolot ovat häirinneet opiskelua.

LIITE 3. Elintapoihin liittyviä seurattavia asioita (Keski-Suomen hyvinvointialue)

Viimeisin vuoden 2024 lopussa saatavissa oleva tieto / Äänekoski (Sotkanet)

LAPSET JA NUORET (PERUSOPETUS 4. JA 5. LK, 8. JA 9. LK, TOINEN ASTE: AOL 1. JA 2. VUOSI, LUKIO 1. JA 2. VUOSI)

- **Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, (ind. 4817, 286, 3916, 3931)**
 - 4. ja 5. luokan oppilaista, **12,3 % (2023)**
 - 8. ja 9.luokan oppilaista, **28,3 % (2023)**
 - AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **25,0 % (2023)**
 - lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **23,2 % (2023)**
- **Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE! -mittaus), % (ind. 5477, 5478)**
 - 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky, **40,0 % (2024)**
 - 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky, **49,3 % (2024)**
- **Ylipainon (ml. lihavuuden) yleisyys (%) (ind. 3231, 3233, 3235)**
 - Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 2 - 6-vuotiaillainfo ind. 3231, **24,1 % (2023)**
 - Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 7 - 12-vuotiaillainfo ind. 3233, **27,7 % (2023)**
 - Ylipainon (ml. lihavuus) yleisyys (%) 13 - 16-vuotiaillainfo ind. 3235, **26,1 % (2023)**
- **Ylipaino, % ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (ind. 3940), **26,5 % (2023)****
- **Ylipaino, % lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (ind. 3925), **19,4 % (2023)****
- **Ei syö koululounasta päivittäin, % (ind. 3904, 3938, 3923)**
 - 8. ja 9. luokan oppilaista, **34,4 (2023)**
 - AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **32,7 % (2023)**
 - lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **21,6 % (2023)**
- **Ei syö aamupalaa joka arkiamu, % (ind. 4820, 319, 325, 323)**
 - 4. ja 5. luokan oppilaista, **34,5 % (2023)**
 - 8. ja 9. luokan oppilaista, **50,0 % (2023)**
 - AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **60,2 % (2023)**
 - lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **37,8 % (2023)**
- **Harjaa hampaansa harvemmin kuin kahdesti päivässä, % (ind. 4819, 3719, 3721, 3720)**
 - 4. ja 5. luokan oppilaista, **33,9 % (2023)**
 - 8. ja 9. luokan oppilaista, **31,0 % (2023)**
 - AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **52,4 % (2023)**
 - lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **34,8 % (2023)**
- **Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % (ind. 4822, 4727, 4728, 4729)**
 - 4. ja 5. luokan oppilaista, **42,5 % (2023)**
 - 8. ja 9. luokan oppilaista, **24,5 % (2023)**
 - AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **14,8 % (2023)**
 - lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **13,5 % (2023)**
- **Nukkuu arkisin alle 8 tuntia, % (ind. 3725, 3727, 3726)**
 - 8. ja 9. luokan oppilaista, **33,0 % (2023)**
 - AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **37,9 % (2023)**
 - lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **33,0 % (2023)**
- **Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa (ind. 3905, 3939, 3924)**
 - 8. ja 9.luokan oppilaista, **31,0 % (2023)**

- AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **42,3 % (2023)**
- lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **25,9 % (2023)**
- **Niukasti hedelmiä, marjoja ja kasviksia syövät (ind. 4724, 4726, 4725)**
 - 8. ja 9. luokan oppilaista, **91,9 % (2023)**
 - AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **94,8 % (2023)**
 - lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, **86,4 % (2023)**

TÄYSI-IKÄISET: TYÖIKÄISET JA IKÄÄNTYNEET

- Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä / 10 000 vastaavan ikäistä (ind. 3959), **292,0 (2023)**

Seuraavista ei ole saatavilla erikseen tietoa Äänekosken väestöstä:

- Lihavien osuus (kehon painoindeksi BMI \geq 30kg/m²), % (ind. 4461, 4464, 4465, 4463, 4459)
 - 20 vuotta täyttäneistä
 - koulutusryhmittäin
 - 65-vuotta täyttäneet
- Lihavuus 20-64 -vuotiaat (ind. 4460)
- 100 metrin matkan juoksemisessa suuria vaikeuksia, osuus (%), 20 - 64-vuotiaat (ind. 4362)
- 500 metrin matkan kävelemisessä suuria vaikeuksia, osuus (%), (4373, 4374, 4375)
 - 20 - 64-vuotiaat
 - 65 vuotta täyttäneet
 - 75 vuotta täyttäneet
- Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus, % (5531, 5532, 5533)
 - 20 vuotta täyttäneistä
 - koulutusryhmittäin
- Terveytensä keskitasoisiksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus, % (ind. 4337, 4338, 4339)
 - 20 vuotta täyttäneistä
 - koulutusryhmittäin
- Terveysliikuntasuosituksen mukaan liian vähän liikkuvien osuus (%), (ind. 5529, 5530)
 - 65 vuotta täyttäneet
 - 75 vuotta täyttäneet
- Terveytensä keskitasoisiksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus (%) (ind. 4335, 4336)
 - 65 vuotta täyttäneet
 - 75 vuotta täyttäneet
- Useita kertoja päivässä kasviksia ja hedelmiä syövien osuus (%), (ind. 4991, 4992, 4993, 4994, 4995, 4989)
 - 20 vuotta täyttäneistä
 - 65-vuotta o 75-vuotta täyttäneistä
 - koulutusryhmittäin
- Riittämättömästi nukkuvien osuus (%), (ind. 4983, 4984, 4985)
 - 20 - 64-vuotiaat
 - 65 vuotta täyttäneet
 - 75 vuotta täyttäneet

LIITE 4. Äänekosken kuntakortti

Muodostuu hyvinvointialueen sekä kunnan yhteisistä vähimmäistieto indikaattoreista

– hyvinvoinnin kuntakortti

Lisätietoja: hyvinvointikoordinaattori Päivi Kivelä, puh. 040 557 7070, paivi.kivela@aanekoski.fi

(yhteyshenkilö kunnassa)

	Äänekoski	Keski-Suomi	Huomioita
Väestömäärä	17 971	273 271	Vuoden 2023 lopussa
Väestöennuste 2030 ja 2040	13 994 / 13 736	160 792 / 154 568	Ikäryhmittäinen ennuste Väestökehitys - Keski-Suomi ennakoi (keskisuomi.fi)
Ikärakenne 2023		https://info.keskisuomi.fi/	
Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä	14 %	14,6 %	
16–64-vuotiaiden osuus väestöstä	56 %	60,80 %	
65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä	30 %	24,60 %	

	Äänekoski	Keski-Suomi / Koko maa	Huomioita
Koulutustasomittain 2022	314	387,20 / 391,30	ind. 180
Huoltosuhte, demog. 2023	78	64,60 / 61,9	ind. 761
Taloudellinen huoltosuhte 2022	168,1	145,9 / 129,6	ind. 182
Sairastavuusindeksi, ikävakioitu 2022	110,1	101,6 / 100,0	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5641

Erityispiirteet (hyvinvointierojen näkökulma)
<p>Polarisaatio:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Kaupungin alueellinen pirstaleisuus, väestön kulttuurinen moninaisuus, asuinalueiden eriytyminen (monitaajamaisuus, vahvat kyläidentiteetit, tehdasyhdyskuntien ja kuntaliitosten historia, uusäänekoskelaiset, vähemmistöt ja kotoutujat)</i> • <i>Huoltosuhteen synkistymisen ja sosiaaliekonomisen eriarvoisuuden korostuminen myönteisestä investointikehityksestä huolimatta: yhtäältä erittäin hyvin pärjäävät perheet ja toisaalta ne, joilla menee todella huonosti</i> • <i>Kasautuva sosiaalinen huono-osaisuus ja palvelutarpeet, päihteidenkäyttöön liittyvät haitat ja elämäntapasairauksien ylisukupolvisuus (matala koulutustaso, pienituloisuus ja tulosiirrot, pitkäaikaistyöttömyys)</i>
<p>Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopistealueet</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kuntalaisten hyvä arki (kunnan tuottamien palveluiden laatu ja asiakaslähtöisyys, sidosryhmäosallisuus ja yhteiskehittäminen) 2. Kuntalaisten osallisuus ja yhteisöön kuuluminen (Kehitetään rakenteita, joilla vahvistetaan kuntalaisten kuulluksi tulemistä ja kansalaisdemokratiaa; Vahvistetaan kuntalaisten mahdollisuuksia osallistua elinympäristönsä kestävään kehittämiseen (taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen kestävyys) 3. Yhteisöllisyyden vahvistaminen (Tuetaan yhdistysten ja vapaaehtoistoimintaan pohjautuvien ryhmien toiminnan mahdollisuuksia; tuetaan perheyhteisöjä; edistetään yhteisöön kiinnittymistä ja paikallisidentiteetin kehittymistä; ehkäistään asuinalueiden eriytymistä)

Vahvuudet	Heikkoudet
<p>Kaupunkistrategia (Äänekoski-ilmiö) mahdollistaa toimialarajat ylittävän, kuntalaisten omaehtoisen hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja vahvistamiseen tähtäävän työn toteuttamisen</p> <p>Kestävä kehitys huomioitu monipuolisesti strategiassa</p> <p>Kaupungin korkea työpaikkaomavaraisuus</p> <p>Houkuttelevuus investointikohteena</p> <p>Kaupungin koko luo hyvät puitteet yhteisöllisyyden rakentamiselle ja vahvistamiselle: yhteistyö voi olla sujuvaa, kun toimijat tuntevat toisensa</p> <p>Harrastamisen puitteet, vahvat seurat, liikunta- ja kulttuuritoimijat, kyläyhdistykset ja yritykset</p> <p>Laadukkaat peruspalvelut, osaava henkilöstö ja kehittämismyönteisyys</p> <p>Toimitilainvestoinnit, terveet ja nykyaikaiset tilat</p>	<p>Alueellinen pirstaleisuus kustannusrasitteena</p> <p>Asukasluvun lasku, väestön voimakas ikääntyminen</p> <p>Asuinalueiden sosiaalinen eriytyminen (ylisukupolvisuus, kotoutujat) – ruokkii polarisaatiota</p> <p>Äänekosken ristiriitainen maine asuinpaikkakuntana (esim. tehtaas vs maisema- ja luontoarvojen hyödyntäminen), vaikka mielikuva Äänekoskesta asuinkuntana on muuttunut aiempaa positiivisemmaksi</p>
Uhat	Mahdollisuudet
<p>Ikärahenteen kehittyminen huolestuttavaan suuntaan</p> <p>Asuinalueiden voimistuva eriytyminen asuntopolitiikan seurauksena</p> <p>Polarisaation kärjistyminen voi johtaa väestösuhteiden kärjistymiseen, näköalattomuuden, osattomuuden ja turvattomuuden syveneviin kierteisiin</p> <p>Työvoiman saatavuus</p> <p>Leikkaukset ammatilliseen koulutukseen (Poke), aikuiskoulutukseen ja elinikäiseen oppimiseen paikkakunnalla, jolla ennestään matala koulutustaso</p> <p>Järjestöjen toimintaresurssien heikkeneminen samalla, kun Äänekoskelta puuttuu yhdessä tekemistä ja sosiaalisia innovaatioita aktiivisia tilaratkaisuja ja muita tukirakenteita</p>	<p>Toteutetaan systemaattinen ja läpileikkaava kaupunkistrategian jalkauttaminen ja sitouttaminen (henkilöstö, asukkaat, sidosryhmät)</p> <p>Kaupungin yhteisöroolin vahvistaminen ja asukkaiden omaan elinympäristöön liittyvän toimintaosallisuuden tukeminen</p> <p>Suunnitelmallinen asuntopolitiikka</p> <p>Kaupunkiorganisaation toimialojen siiloutumisen vähentäminen, osallisuusrakenteiden selkiyttäminen ja eri toimialoilla kertyvän tietovarannon hyödyntäminen hyte-työssä</p> <p>Toimintakulttuurin uudistaminen asiakaslähtöisyyttä, sidosryhmien ja asukkaiden aktiivista toimijuutta tukeväksi</p> <p>HYTE-työn tehokkaampi koordinointi ja kohdentaminen erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien tukemiseksi</p> <p>Lakisääteisten vaikuttamiselinten (nuorisovaltuusto, vammaisneuvosto, vanhusneuvosto) tehokas kuulemisjärjestelmän hyödyntäminen ja aito yhteistoiminta</p> <p>Otetaan käyttöön soveltuvia menetelmiä ennalta ehkäisevän työn pitkäjähtäimen kustannusvaikutusten osoittamiseksi</p> <p>Ehkäisevän päihdetyön ja rahapelaamisen ehkäisyn koordinointi, toimialarajat ja eri väestöryhmät huomioivat käytännöt</p> <p>Rohkeus tunnistaa ilmiöiden taustat ja kohdentaa hyvinvointia edistävät toimenpiteet ja priorisoida eriarvoisuuden lievittämiseksi</p> <p>Työllisyysalueudistus ja Äänekoski sen veturina: jatkuvaan oppimiseen, täsmäkoulutuksiin ja työllisyyspalveluiden räätälöintiin panostaminen</p>

Kunta – tilastot Sotkanet

Työ ja toimintakyky	Äänekoski	Hyvinvointialue/ Koko maa	Indikaattori
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä 2022	11	7,3 / 8,3	ind. 3219
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä 2023	2	2,7 / 2,4	ind. 234
Vaikeasti työllistyvät (rakennetyöttömyys), % 15–64-vuotiaista (2023)	5,5	5,4 / 4,2	Yhteinen vähimmäistieto ind. 3071
Työkyvyttömyyseläkettä saavat, % 16–64-vuotiasta 2023	8,2	5,7 / 5,2	ind. 2424
Työttömien terveystarkastukset, % työttömistä 2023	8	9,2 / 8,3	ind. 5274
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä (2023)	2,2	2,1 / 2,6	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5097
Työkyvyttömyysindeksi, ikävakioitu (2022)	134,6	108,3 / 100,0	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5663
Omaishoidon tuella kotona hoidettavat 75 vuotta täyttäneet vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä ? (2023)	5,1	4,3 / 4,1	Yhteinen vähimmäistieto ind. 3262

Arjen turvallisuus	Äänekoski	Hyvinvointialue / koko maa	Indikaattori
Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, % 4. ja 5 luokan oppilaista, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	16,4 15,3 3,8 9,2	14,0 / 15,8 11,3 / 12,3 5,1 / 6,9 7,0 / 7,6	Yhteinen vähimmäistieto ind. 4890, 4956, 4958, 4957
Oppilaitoksen fyysiset työolot häirinneet opiskelua, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	25,5 8 4,5	21,9 / 25,6 8,0 / 10,9 10,7 / 13,1	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5368, 5370, 5369
Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskele, ei ole varusmiespalvelussa) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisistä (2022)	23,7	16,5 / 14,7	Yhteinen vähimmäistieto ind 5387
Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut potilaat / 10 000 asukasta (2023)	121,3	97,0 / 91,8	Yhteinen vähimmäistieto ind 3037
Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavanikäisestä asuntoväestöstä (2023)	44,8	45,0 / 45,3	Yhteinen vähimmäistieto ind 237

Liikunnalliset elämäntavat	Äänekoski	Hyvinvointialue / Koko maa	Indikaattori
Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus), % 5. ja 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky (2023)	45,8 53,9	34,4 / 37,0 37,9 / 40,1	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5477, 5478

Liikunnan edistäminen kunnissa – TEA, pistemäärä 2022	56	70/72	ind. 4094
Ylipainon (ml. lihavuuden) yleisyys (%) 2 - 6 sekä 13-16 -vuotiailla (2022)	21,9 26,1	Koko maa 19,1 ja 24,8	Yhteinen vähimmäistieto ind. 3231, 3235
Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä, % alueen kouluista (2022)	96	81/70	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5317
Kuolleisuus tapaturmisiin kaatumisiin ja putoamisiin 65 vuotta täytäneillä / 100 000 vastaavanikäistä (2022)	-	110 / 90	Yhteinen vähimmäistieto ind. 3971
Ei syö koululounasta päivittäin, % 8. ja 9.luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	34,4 32,7 21,6	33,0 / 38,0 32,2 / 38,8 22,5 / 31,4	Yhteinen vähimmäistieto ind 3904 ind 3938 ind 3923

Mielen hyvinvointi	Äänekoski	Hyvinvointialue / koko maa	Indikaattori
Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	23,6 14,8 13,5	20,6 / 21,4 15,7 / 18,0 17,8 / 21,1	Yhteinen vähimmäistieto ind. 328 ind 346 ind 337
Tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä, % 4. ja 5. luokan, 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. luokan sekä lukion 1. ja 2. luokan oppilaista (2023)	82 63,1 66,2 70	86,0 / 85,1 66,8 / 65,7 69,4 / 66,2 70,5 / 66,9	Yhteinen vähimmäistieto ind 4811 ind 4700 ind 4701 ind 4702
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 18–34-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (2023)	3,5	1,9 / 1,8	ind. 5032
Erittäin heikko osallisuuden kokemus % 8 ja 9 luokan oppilaista (2023)	13,5	11,7 / 12,3	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5680
Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, 8. – 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. luokan opiskelijoista, lukion 1. – 2. vuoden opiskelijoista (2023)	28,3 25 23,2	26,0 / 26,6 25,7 / 28,6 23,3 / 25,2	Yhteinen vähimmäistieto ind. 286, 3931, 3916
Kokenut vahvaa positiivista mielenterveyttä viimeisen kahden viikon aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	19,3 29,4 28,2	23,6 / 22,5 27,0 / 25,0 28,8 / 25,3	Yhteinen vähimmäistieto ind. 4715, 4716, 4717
Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista, % 8. ja 9. luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (2023)	10,4 18,9 8,9	6,8 / 7,7 17,7 / 18,2 4,7 / 7,2	Yhteinen vähimmäistieto ind. 5362 ind 5364 ind 5363

Kulttuurin edistäminen kunnissa – TEA, pistemäärä 2023	64	65/71	ind. 4224
--	----	-------	-----------

Lisätietoa

Muut huomioitavat indikaattorit, joita kunta erityisesti haluaa nostaa esille:

- päihdehaitat
- asuinalueiden eriytyminen

Muut huomioitavat asiat:

- Äänekoski-ilmiön / kaupunkistrategian systemaattinen jalkauttaminen läpi organisaation ja kuntayhteisön - aidon osallisuuden hyödyntäminen isona potentiaalina